

The Project Gutenberg eBook of Hovin Roosa, by Friedrich Spielhagen

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Hovin Roosa

Author: Friedrich Spielhagen

Translator: Aatto Suppanen

Release Date: December 13, 2010 [EBook #34631]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK HOVIN ROOSA ***

Produced by Tapio Riikonen

HOVIN ROOSA

Kirj.

Fr. Spielhagen

Saksan kielestä suomentanut Aatto S.

Helsingissä, Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kustantama. 1880.

I.

Kylän päässä, missä maantie vähitellen alkaa kohota vuoristoa kohti, oli oikealla puolella "Hovi". Siihen kuului asuinkartano ja pehtorin huoneus sekä pari tallia ja latoa, joiden välipaikat täytti korkea, hakatuista kivistä rakennettu muuri. Ei kukaan, ken matkallansa vuoristosta laaksoon nopeasti ajoi hyvin kivitettyä kylän katua, nähnyt tässä "hovissa" mitään, mikä sen olisi eroittanut kylän muista, vähintäänkin kahdestakymmenestä talosta, ellei hänellä ollut erittäin tarkka silmä huomaamaan ympäristön yksityiskohtia; vaan nuori ylioppilas ja maisemain kuvaaja, joka jalkasin matkaten saattoi paremmin tarkastella, näki heti ett'ei "hovi" ollut mikään tavallinen talo. Siinä oli ensiksi kaksi lehmusta, yksi portin kummallakin puolella. Ne olivat vähintäänkin yhtä vanhat kuin kirjoitus

teräväkaarisen portin päällä (josta suurella vaivalla eroitti kirjaimet A.D. ja numerot 1, 6, 5, 2) ja vaakuna vuosiluvun yläpuolella, jota sade, tuuli ja raju-ilma olivat niin kovin kosketelleet, että siinä, paitsi näitä kaikkia seppelöitsevää ritarin kypärää, oli varsin vähän vaakunaksi kelpaavaa. Rivi kivisiä, raskaalla ruostuneella piikkiketjulla yhdistettyjä pylväitä ympäröitsi hovin alaa pitkin maantietä ja samoin toisella puolella pitkin kaitaista kylän katua. Tämä vitja-aita osoitti myöskin, että sen takana oli toisenlainen maailma kuin se, josta nuo repaleiset, iloiset ja nälkäiset olennot olivat kotoisin, jotka usein kiikkuivat tuntikausia kirisevillä rautanuorilla. Suuresti ja syystä kyllä harmistuneena avasi vanha, vaalenneesen pukuun puettu mies tuon tuostakin alakerran viheriöitä ikkunan peitteitä ja puristi ryppyistä nyrkkiään lapsille, jotka aina heti vanhuksen nähtyään alkoivat täyttä karkua juosta kylän katua alas. Nuo viheriät ikkunan peitteet olivat muuten enimmäkseen sulettuina toisessakin kerrassa. Tästä päättäen olivat asuinhuoneet huoneuksen toisilla sivuilla, pihaan päin, jos koko hovissa muuten asujia olikaan.

Jos nyt, tuosta sateen turmelemasta aatelisesta vaakunasta ja rautaisesta piikkiketjusta huolimatta, piestä, suuriin porttipuoliskoihin sovitettua ovea avasi ja katsoi hovin pihaan, niin ei sielläkään ollut paljon uteliaisuutta herättävää. Rautaisia, käsipuilla varustettuja portaita pääsi ylös kuistille, jossa oli muutamia viheriäksi maalattuja penkkiä; veistoksilla runsaasti koristettu tamminen ovi vei siitä edelleen porstuaan; pihan keskellä oli pyöreä katettu kaivo, yksinkertaisine laitoksineen vesiämpäriin laskemista ja nostamista varten; pehtorin asunnon oven päällä suuret hirven sarvet; liian avonaisen katoksen alla yhdet häkkikärrit ja yhdet vanhat vaunuramut, joiden tangolla istui sangen kaunis riikinkukko; taempaan muutamia kivistä rakennettuja, korjausta hyvinkin kaipaavia ulkokuoneita, jotka näyttivät kokonaan rauhaan jätetyiltä; niiden monesti paikattujen tiilikattojen yli kumartelivat komeain puiden korkeat latvat — siinäpä olikin likipitkin kaikki, mitä matkustaja huomasi. Vähäarvoinenhan se näky oli, mutta ajattelevainen mieli tunsikin kuitenkin, ett'ei se ollut aivan jokapäiväistä. Kun minuutin ajan ovesta katseli ja näki, miten auringon paiste leikkitteli puiden latvoissa, katoilla ja riikinkukon kirjavilla höyhenillä, miten pitkäkorsinen, pihakivien välissä hyvin höystyvä ruoho aamutuulessa kumarteli, ja kuinka pääskysset hiljaa liitelivät edestakaisin, hankkien ruokaa puolittain lentoon kykeneville poikasilleen, jotka sirkuttelivat pesissä asuinkartanon räystäiden alla, ja kun sitte pani oven hiljaa kiini, tuntui kuin olisi lukenut sivun kauniista vanhasta sadusta.

Miksi nyt kylän vanhat ja nuoret, miehet ja vaimot ja lapset tätä kartanoa suorastaan "hoviksi" (taloksi) nimittivät, sen sai matkustaja kuulla kylän toisessa päässä, jos hän poikkesi "Punaisen Hirven" ravintolaan. Sillä Punaisen Hirven kähärätukkainen isäntä oli erittäin viisas mies, joka ei ainoastaan tiennyt kaikkea, mitä hänen kylässään, vaan myös likipitkin kaikki, mitä muussakin maailmassa tapahtui. Häneltä oli vaan puuttunut tarpeellista tilaisuutta todella toimittaa suuri historiallinen tehtävänsä, jota suorittamaan hän vallan varmaan oli syntynyt. Ainoastaan kerran — vuonna 1848 — oli hän ollut siihen ryhtymäisillään; vaan sallima ei ollut tuonut oikeaan aikaan viittaussanaa. Ensiksi eivät nuo tyhmit talonpojat olleet laisinkaan voineet ymmärtää, mistä oikeastaan oli kysymys, ja kun he olivat ymmärtäneet, että muka kultainen aika oli tullut, jolloin kaikki jaettaisiin: vaimot ja lapset, talo ja kartano, hevoset, härät, lampaat ja siat, silloin taas ei hallitus tahtonut, vaan olipa vielä hyvin vähällä panna Punaisen Hirven puheliaan isännän lukonkin taakse, ellei hän vielä aivan oikeaan aikaan olisi pistänyt pilliään pussiin.

"Vaan näettehän, herraseni", sanoi Punaisen Hirven isäntä, "se tulee oikean sivistyksen puutteesta, jota nuo kyllä hyvät ihmiset eivät suinkaan löydä kaalinsa tai nauriinsa seasta. Perästäpäin, kun jo oli liian myöhäistä, ovat he kyllä nähneet, miten tyhmiä tölleköitä he olivat, kun he v. neljäkymmentäkahdeksan, jolloin heille kaikki niin sanoakseni tarjottimella kannettiin, eivät niistä huolineet. Silloin olisivat he saaneet ilmaiseksi sen, mitä heidän sitten on täytynyt runsaalla rahalla ostaa. No, siitä harmista ovat he jo päässeet, ja meidän kesken sanoen, he saattoivat sen maksaakin; mutta häpeä se kuitenkin on ja sinä se pysyy. Veroista vapaaksi osto! neljäntoista vuoden summa kiiltävissä kovissa taalereissa, kun vanhempamme ja vanhempiemme vanhemmat jo kentiesi kuinka monta vuosisataa ovat saaneet koroille antaa paraan viljansa, paraan karjansa ja vielä muita kaikenmoisia veroja ja kiskomisiasia! Uskotteko, herrani, ett'ei kukaan vanha vaimo tässä kylässä saanut kerätä edes lumppujakaan hovin luvatta? ja teurastustoimi, joka jo viisikymmentä vuotta on kuulunut minun suvulleni, oli hovin oikeus? — Hovin vääräisyys, sanoin minä yhdentenäkolmatta päivänä maaliskuuta kahdeksantoistasataa neljäkymmentä ja kahdeksan, kun me kaikki olimme kokoontuneet hoville, ja se vanhus seisoi oven edessä ja me alempana, ja minä olin puhujana. Me emme tahdo enää mitään hovin vääräisyyksiä, sanoin minä, ja kuparisesta elomitasta, jolla hovin hoitaja verojyviä mittaa, on pohja ulospäin pullistunut, joten se on kolmannesta suurempi, sanoin minä. Silloin olisi teidän pitänyt nähdä vanhusta, miten hän vihasta ihan liituvalkeana juoksi huoneeseen ja toi pyssyn ja huusi: 'ken minua pitää petturina, sen ammun paikalla kuoliaaksi kuin koiran!'. Silloin juoksivat he kaikki pois, ja minä en sitä asiaa luonnollisesti voinut yksinäni saada aikaan. Mutta ylpeys käy lankeemuksen edellä. Kun verosta vapaaksi osto tuli ja herra von Weissenbach ei meitä enää perjantaina voinut kutsua hoviin tuomarinsa eteen eikä mieltään myöten panna vankikomeroon, pisti hän ensin kaikki kauniit taalereimme taskuunsa ja möi kaksi ritarikartanoansa; ja tämänkin hovin olisi hän myönyt; ainoastaan

sentähden ett'ei siihen kuulu mitään maa-omaisuutta ja vanhasta kartanosta — näittehän sen tänne tullessanne — talo tien vieressä oikealla puolella viheriöine ikkunan peitteineen ja lehmukset portin edessä — näitte? no, siitä ei tahtonut kukaan mitään tarjota, sillä puisto huoneuksen takana on enimmäkseen vaan huonoa puuta ja meillä on metsässä tuolla alhaalla kyllin huokeata puuta, Jumalan kiitos. Niin on hän siis saanut pitää hovinsa, ja hän saa nyt olla iloinen, ett'ei hän sille ole löytänyt ostajaa, sillä sittemmin on kaikki käynyt aivan toisin kuin armollinen herra ajatteli. He menivät, näette, kaupunkiin, armollinen herra ja neiti, ja tahtoivat siellä elää komeasti ja ilossa. Mutta mitä tapahtuu? Herra von Weissenbach panee rahansa uuden pankin asioihin ja ajattelee luultavasti: siinä kasvavat ne kaksin ja kolminkertaisiksi, ja yks kaks, mennyt oli kaikki, mitä hänellä oli, ja ihmiset sanovat: menipä vielä enemmänkin. Ja eräänä kauniina iltana — siitä on nyt juuri kaksi vuotta — ja minä seisoin oveni edessä postia odotellen, silloin tulivat he, ei neljän harmaa-täplikään vetämissä komeissa vaunuissa, kuten olivat lähteneet, vaan vanhoilla rattailla ja yhdellä hevosella, joka ennen oli ollut vanhan herran ratsu, eikä ollut viisivuotisesta kaupungin tallissa seisomisestaan vähääkään nuorentunut tai kaunistunut. Siitä saakka ovat he eläneet hovissa, mistä, tietäköön taivas, luultavasti vanhoista romuista, joita kartano on täynnä ylhäältä alas saakka; sillä minun talolleni ainakaan eivät he vielä ole penniäkään tuottaneet, vaikka minä keitän parasta olutta kahden peninkulman alalla ja koko kylä ostaa minulta sokurinsa, kahvinsa ja sikurinsa. No, minusta nähden olkoon se miten hyvänsä, minä tulen toimeen aatelisitta nälännäkijöittäkin; minussa on myöskin ylpeyteni ja minä kohotan lakkiani kelle tahdon, enkä alennai kuten naapurini, jotka yhä vielä puhuvat 'armollisesta herrasta', ja kun hänet joskus kylässä näkevät, kumartavat hänelle, ikäänkuin siinä itse Herra Jumala olisi, ja hänen tytärtänsä nimittävät 'hovin neidiksi' ja kun oikein hyvää tarkoittavat, 'hovin pikku Roosa ryökkinäksi', ikäänkuin emme kaikki olisi vapaita miehiä, jotka valtiolle veronsa maksavat ja joiden ei, hitto vie! tarvitsekaan huolia mistään hovista".

Jos Punaisen Hirven isäntä vieraillessa tämmöistä ja muutakin sen lisäksi hovista kertoeli ja yleensä joka tilaisuudessa puhui hyvin pahaa herra von Weissenbachista ja neidestä, niin olikin hänellä jotain syytä siihen, koska hän vanhempiensa köyhinä kuoltua olisi, maailmanhistoriallisesta kutsumuksestaan huolimatta, varsin luultavasti joutunut kurjuuteen, elleivät herra von Weissenbachin isä ja nykyinen herra olisi orpopoikaa ottaneet turviinsa, lähettäneet kouluun ja kaikin tavoin muutenkin auttaneet elämäänsä. Ehkäpä koskikin se, mikä kähärätukkaisen isännän puheissa oli totta, yksityisiä kohtia, jotka eivät hovin asukkaille oikeastaan häpeäksi olleet. Että vanha herra von Weissenbach harvoin näyttäytyi alueensa rajojen ulkopuolella ja kaikkia kohtaan osoitti ylhäistä kylmäkiskoisuutta, ei kyllä sovi kieltää; mutta kun hänen tehtävänsä ei ollutkaan, kuten Hirven isännän, osoittaa matkalaisille kylän puolesta kunniaa ja heitä huonoilla kertomuksilla ja keskinkertaisella oluella ravita, niin jättikin hän oikeastaan tekemättä vaan sen, mikä ei hänen virkaansa kuulunut; ja kun kylän rouvat sekä moni mieskin, jotka olivat neidin nähneet tyttöseksi kasvavan, hänen nyt, kun oli viisi vuotta ollut kylästä poissa ja sillävälillä muhkeaksi naiseksi ylennyt, puhellessaan yhä vielä kuten muinoisina aikoina nimittivät "hovin pikku Roosaksi", niin ajattelevan ihmisen mielestä ei siinäkään ollut mitään vahingollista eikä neidin hyvää mainetta pahentavaa. Ehkäpä se päinvastoin osoitti parempaa puolta neidin luonteesta; ehkäpä hän oli säilyttänyt aina kaksikymmenteen ikävuoteensa — siinä iässä oli hän juuri nyt — jotakin lapsellisuudestaan ja avosydämmisyydestänsä, joita avuja tarkempi korva voisi tuosta ystävällisestä nimityksestä huomata. Tätä luuloa ei ainakaan se vastustanut, että neidin nähtiin usein astuvan juuri kylän köyhimpään asukasten majoihin ja monesti vasta pitkän ajan perästä palaavan, köyhäin joka kerran toivottaessa hänelle siunausta ja hänen käsiään suudella. Se seikka vaan oli siinä nimityksessä huomattava, että, ken ei neitiä tuntenut, sai tuosta "pikku"-nimestä helposti aivan väärän kuvan hänestä; mutta kun kuva sittekin oli mieluinen, saattoi tämänkin onnettomuuden pitää melkein kärsittäväenä.

II.

Olipa se seikka miten hyvänsä, neiti Roosa itse kantoi tuota nimitystä sangen keveästi, muuten ei hänen astuntansa olisi voinut olla niin notkea, kun hän eräänä ihmeen kauniina syyskesän aamuna astui puiston pitkää varjokäytävää myöten lempipaikallensa, kuten tapansa oli tehdä kauniina päivinä, siellä hetkisen lukeaksensa, mietiskelläksensä ja unelmoidaksensa. Varjokäytävän muodostivat suuren suuret kauniit pyökkipuut, jotka tuuheilla oksillaan peittivät leveän tien kokonaan. Ainoastaan siellä täällä tunkeusi auringon säde tuuhean lehtikatkon lävitse kultaamaan maata ja nuorta neitoa, joka iloissaan viileydestä, kirjakori vasemmalla käsivarrellaan, oikeassa kädessään leveäreunaista olkihattua heilutellen, katseli milloin puiden latvoihin, milloin pitkää, auringon kirkastamaan maisemaan vievää käytävää pitkin. Siinäpä olisi ollut suloinen kuva sille, joka hänet niin olisi nähnyt nopein askelin vaaleassa pukimessaan suurien, tummain puiden välitse lihoittelevan. Mutta häntä ei nähnyt kukaan,

eikä nuori neitonenkaan ajatellut mitään vähemmän kuin huomion herättämistä. Kahteen vuoteen, joina hän usein päivä päivänsä perästä oli puiston läpeensä kuleskellut, ei hän ollut vielä kohdannut ketään, ellei lukuun oteta vanhaa palvelijaa Wengeliä, joka pyssy kädessä usein kävi tarkastelemassa, koska hän toimitustensa pitkää luettelo ei olisi metsä- ja puunvartijan viratta pitänyt täydellisenä. Paitsi Wengeliä ja silloin tällöin paria kylän miestä, jotka talven tarpeiksi puita hakkasivat, ei puistossa ollut ketään tavattavana, niin että Roosa täällä viheriäin puiden ja sinisen taivaan alla tiesi yhtä yksin olevansa kuin oman kammarinsa seinien välillä, jonka ikkunoista saattoi ulkokuoneiden kattojen ylitse suosittuun puistoon katsella. Eikä voitukaan helposti löytää toista aluetta, jonka olisi yksinäisyys tehnyt niin suosituksi, niin viehättäväksi. Monen moneen vuoteen ei ollut tehty mitään puiston ylläpitämiseksi, joten se vähitellen taas oli omistanut neitsyllisen metsäluonnon alkuperäisen luonteen. Oikeata koristepuistoa hietakivisine kuvapatsaineen, kiinalaisine temppeleineen, sammalmajoineen ja muine semmoisine keksintöineen, joita esi-isiemme mielikuvitus runsaasti loi, ei tässä ollut koskaan ollut; mutta nyt olivat nuo muinoniset laajat nurmikotkin peittyneet kaikenmoisilla kanervilla, jotka saivat vapaasti levitellä siementään; ruohoa kasvoi käytävillä, joista ainoastaan leveillä ajo- ja ratsasteillä oli enää mahdollinen esteettömästi kulkea, sillä kapeammat vaivaloisesti kiertelivät oikealta ja vasemmalta tunkeutuvien pensasten välitse. Kun ruostunutta pyssyä, jota vanha palvelija Wengel tarkastusmatkoillaan puistossa olallaan kantoi, ani harvoin lau'aistiin ja se silloinkin vaan erittäin heikon, juurikuin näivettyneen paukauksen vaikutti, niin pitivätkin kaikenlaiset eläinlajit tätä aluetta turvallisena pakopaikkana tämän maailman vaaroissa. Etenkin laululinnut tunsivat olonsa suloiseksi noissa tiheissä pensastoissa, jotka olivat kasvaneet läpipääsemättömiksi varvikoiksi, sillä keväällä ja alkukesällä oli tuossa viheriässä erämaassa kaikkialla riemua, iloa ja kuherrusta; mutta kuhersipa siellä metsäkyhkykin ja käki kukkui, ja eräasen osaan, missä muutamat ikivanhat tammet kohottivat jättiläispäitään nuorempaa sukupolvea paljon korkeammalle, oli majoittunut varisperhe, jonka raakkuvien jäsenten luku vuosi vuodelta kasvoi. Eipä otuseläimiäkään puuttunut; jänikset hyppelivät niin verkkaisessa tahdissa tien yli, kuin olisivat aivan hyvin tienneet vanhan Wengelin pyssyn tavallisesti vasta kolmannella kerralla laukeavan; ja iltasilla, kun ensimmäiset tähdet tummansinisellä taivaalla tuikkivat ja puissa ja pensaissa alkoi humista ja kahista, saattoi useastikin nähdä metsäkauriiden tulevan niitylle ja hienoa ruohoa syöden maahan taivutetuin kauloin hitaasti metsän reunaa taas lähestyvän.

"Se on väärin", sanoi vanha Wengel, "me voisimme vuosittain parin sadan taalerin edestä puita myödä, kuten silloin kun armollinen rouva vainaja, toimellinen emäntämme, vielä eli; ja voisimme nyt, kun metsästysaika taas on käsissä, pari kertaa viikossa saada paistia pöydälle, mutta eihän armollinen herra tahdo; jos te, armollinen neiti, kerran armolliselle herralle —"

Vaan armollinen neiti piti yhtä vähän lukua tämmöisestä suositun puistonsa hyväksikäyttämisestä kuin hänen isänsäkin, vaikka ehkä toisenlaisesta syystä. Se ei olisi loukannut hänen ylpeytensä eikä runollista mieltänsä, jos olisikin hakattu ja maahan kaadettu nuo vanhat tammet ja pyökit, joiden latvojen yli purjehtivia kesäpilviä hän niin usein ihastuneena oli katsellut. Että täällä kaikki pysyi semmoisenaan, kuin ne nyt olivat, eikä mikään muu kuin luonnon lempeä, kaikkivaltias käsi koskenut hänen pyhää metsäänsä — tämä varmuus kuului siihen runollisuuden maailmaan, jossa hän sitä mieluummin ja sitä vapaammin oleskeli, mitä vähemmin hän — ainakin viime vuosina — sai ulkomaailmasta nähdä ja kuulla.

Hän ei tosin suuresti halunnut tuohon todelliseen maailmaan, joka oli hänen rakkaan isänsä tehnyt erakoksi, melkein pä ihmisten vihaajaksi. Hän ei kuitenkaan sitä maailmaa vihannutkaan, sillä siksi oli hän liian nuori, ja hänen henkensä liian vahva. Jotenkin rauhallisesti voi hän muistella kaikkea loistoa ja ihanuutta, jotka hän kaksi vuotta sitte oli jättänyt, seuratakseen isäänsä yksinäisyyteen; täytyipä hänen usein hymylläkin, kun hän ajatuksissaan kuvaili entistä tilaansa hallitsevan herttuattaren hovineitsyenä, kun hän muisteli, miten tämä korkea nainen häntä rakasti melkein kuin sisartansa, miten hallitseva herra imartelevaisella huomiolla häntä kohteli, miten hovin juhliissa nuoret ja vanhat, jotta tahtoivat päästä korkean herrasväen hyvin tunnetun lemmikin suosioon, häntä kilvalla imartelivat ja koettivat voittaa puolellensa. Miellyttävä hymy kuvasteli aina hänen kasvoissaan, kun hän itseään semmoiseksi kuvaeli, kuten unissa usein tapahtuikin, ja sitten tähän loistavaan unikuvaan vertasi tyttönsä, joka yksinkertaisimmassa, koruttomimmassa keveässä kesäpuvussa — kiharakutrit otsalle jaettuina, että aamutuuli voi niitä mielin määrin heilutella, kirjakorinen vasemmalla käsivarrella, leveäreunainen olkihattu oikeassa kädessä, iloisena, milloin ilo miellytti, ajattelevaisena, jos miettiminen näytti viehättävämmältä, niin vapaana, kuin puiden lehmillä sirkuttaen leikkivät linnut — usein kuljettua varjokäytävää lemmikkipaikalleen astui.

Tänään heräili ja rallatteli hän lakkaamatta kappaleita mieleisimmistä lauluistaan, ja ken hänet tarkemmin tunsii, tiesi hänen nyt olevan erinomaisen hyvällä tuulella. Hänellä olikin syytä olla tyytyväinen. Ensiksikin oli isänsä monen ajan perästä näyttänyt aamiaispöydässä niin virkeältä ja hyvinvoivalta sekä osanottavalta, jopa iloiseltakin; sitten oli juuri syödessä tullut isälle herttuattaren omakätinen kirje, jossa hän pyysi "kunnianarvoista ystävänsä kumminkin rakkaalle Roosallensa

antamaan lupaa tulla muutamiksi viikoiksi hänen luoksensa, koska hänen (herttuattaren) nyt kerran oli täytynyt luopua toivosta häntä itseänsä (Roosan isää) luonansa nähdä". Kolmanneksi oli kieltävä vastine, jonka hän oli kammarihusaarin mukana lähettänyt, hänestä onnistunut niin hyvin, niin perin kauniisti ja taitavasti, ettei ruhtinatar siitä suinkaan voinut loukkaantua; ja neljänneksi oli ilma niin tuoksuinen ja rakas puisto aamuauringon paisteessa niin hiljainen, ja puiden latvojen välitse loisti korkea taivas niin kirkkaan siniseltä. Roosa huomasi, että maailma oli varsin, varsin kaunis, ja tiesi jo edeltäpäin, että hänen tämänpäiväinen lukuhetkensä mielikkipaikalla oli vielä erittäin tuleva nautintorikkaaksi.

Roosan lemmikkipaikka oli lähellä varjokäytävän päätä, missä metsä oikealle ja vasemmalle hevosenkengänmuotoisesti erosi, jättääkseen tilaa hiukan viettävälle nurmikolle, jonka toisella puolen oli aukea, tasainen keto. Missä keto ja nurmikko yhtyivät, oli puiston senpuoleinen raja, jota kuusiriu'usta pantu aita ja oja olivat muinoin selvemmin osoittaneet, kuin nyt, jolloin aita oli hajonnut tai kylän vaimoin ja lasten saaliiksi joutunut, ja melkein kokonaan kuivanut oja oli runsaan ruohon peitossa. Viljavan, hyvin asutun tasangon tuolla puolen oli kukkularivistö, alin rappu metsävuoristoa, joka säännöttömine pengermineen kohosi niiden takaa ja vihdoin ikäänkuin sinisinä vuoriaaltona rajoitti näköalan. Kukkularivin juurella tahi ehkä vähän ylempänä — muutenhan sitä ei olisi voinut niin selvästi nähdä — oli valkeanhoitava linna. Se kohosi ylpeästi viheriästä metsästä, jonka peitossa linnaan kuuluva kylä kokonaan oli. Kauempana oli muitakin kyliä siellä täällä tasangolla, joka ulottui kauimmaksi oikealle päin, mistä pienen pääkaupungin tornien huiput sillä puolen syvemmästä laaksosta näkyivät.

Tämän kaikki voi puiston reunalta, leveäoksaisten vaahterain alta yht'aikaa nähdä, ja sentähden olikin Roosa vanhan Wengelin avulla siihen laittanut turvepenkin ja sen eteen pystyttänyt pienen pyöreän kivipöydän, jonka Wengel oli puistosta löytänyt. Roosa rakasti luontoa ja piti sangen paljon kauniista maisemista, vaikka hänen täytyi lyhytnäköisyytensä vuoksi käyttää kaukolasia, milloin tahtoi tarkemmin tuntea kaukaisemmat esineet. Niinpä seisoi hän tänäkin aamuna, pantuaan hatun ja kirjan pöydälle, nojaten vasemmalla kädellään pöytään, ja katseli ihastellen seutua, joka tuskin koskaan oli niin suloiselta näyttänyt kuin tänään. Tosiaankin koreili se tänään kuin juhlapuvussaan; niin kirkkaasti valaisi aurinko vainioita, joilla näkyi ihmisiä siellä täällä elonkorjuun toimessa; niin vehreinä loistivat niityt; niin ihanasti sinertivät vuoret, niin hohti taivas, niin välkkyi lauhkeanlämmin ilma, jossa valkoisia hämähäkin lankoja tuntumattoman tuulen hengen kantamina edestakaisin häilyi.

Roosa katsoi kauan pääkaupungin tornien huippuja. Hänen ajatuksensa kiiruhtivat kirjeen edelle, joka hovihusaarin sapelin taskussa juuri nyt oli matkalla sinne. Hän näki ruhtinattaren avaavan kirjettä, lukevan ja omituisella tavallaan sulomielisesti päätään pudistaen kokoon käärivän. Roosasta tuntui, kuin kirjoituksensa, joka juuri äsken oli näyttänyt hänestä niin kauniilta, ei kuitenkaan olisi ollut sopiva vastine niin lempeään ja ystävälliseen kirjeeseen. — Tuo lause "poissaolon onnesta" oli kyllä sangen nerokkaasti kyhätty, ja herttuatar, joka Göthensä niin hyvin tunsu, on kyllä ymmärtävä sanain tarkoituksenkin, mutta olisinhan minä voinut löytää sydämellisemmänkin lauseen. Ja hän oli niin iloinnut tulostani — 'vaikkapa vaan muutamiksi päiviksi, rakas Roosaseni' — vaan miksi taas lähtisin maailmaan, josta olen luopunut.

Hänen täytyi nauraa näitä sanoja itsekseen puhuessaan. Äkkiä täytti hänet nuoruutensa, voimansa, ehkäpä vähän myöskin muotonsa viehättävyyden tunto; tähän oman arvon tuntemiseen ei tuo nunnamainen maailmasta kieltäymisen ilo kuitenkaan oikein tahtonut sopia. Juuri silloin oli hän myöskin näkevinään muutamain nuorten hoviherrain kasvot, jotka ennen olivat kilvalla osoittaneet kunnioitustaan ruhtinattaren suosituille; ja nämä kasvot hymyilivät niin epäileväisesti, että hänenkin täytyi nauraa. Mutta hän muuttui yhtä nopeasti taas vakaiseksi, entistään totisemmaksi. Hänelle juohtui — hän ei itsekään tiennyt miksi — yht'äkkiä mieleen lapsivaimo, Klaus Weberin nuori vaimo, niinkuin hän hänet eilen oli nähnyt köyhässä majassa olkivuoteella, paikattu villanuttu niukkana peitteenä, äskensyntynyt rinnoillansa. Miten oli Anna katsellut lasta katseella täynnä sydämellisintä rakkautta, autuainta ihastusta! miten selvästi oli katse sanonut: juo, lapsi, lapseni, se on minun vertäni; mutta sinä saat sen, saat kaikki, viimeiseen pisaraan saakka.

Roosan suuret siniset silmät saivat omituisen kankeuden, joka tavallisesti ennustaa kyyneltulvaa; hänen hengityksensä kävi nopeammin ja raskaammin, ja levottomasti kohoeli hänen kaunis rintansa. Molemmilla käsillään tavoitti hän äkkiä ilmaa ja vei sitä sydäntänsä vasten, juurikuin hän olisi tahtonut rakastettua elävää olentoa siihen sijoittaa; ja tuoksuavasta kanervikosta jalkojen juuresta kaikui hänen korvaansa kuin hienon hieno lapsen nauru.

Näky riensi ohi kuin hämähäkin langat; mutta Roosa ei nauranut kuten ennen; hän antoi kätensä vaipua, pyyhkäisi sitten otsaansa ja kasvojansa, istuutui huohtaen penkille ja avasi kirjan jotenkin innokkaasti, juurikuin olisi tahtonut niin pian kuin mahdollista päästä toisten ajatusten piiriin. Mutta hän ei aikonut kohta lukea, vaan katsoi taas kaukaisuuteen jäykällä silmillä, jotka vihdoin kiintyivät vaaleanhoitavaa linnaa katselemaan, luultavasti sentähden, että se helpommin näkyi hänen lasittomiin

silmiinsä. Muuten ei se häntä erittäin viehättänyt. Se oli jo vuosikausia, niin kauan kuin Roosa muisti, ollut asujaimitta. Vanha kreivi von Lengsfeld oli kuollut kohta puolisonsa hänelle pojan ja perillisen synnytettyä. Leski, joka oli puolisoansa perin innokkaasti rakastanut, oli poikineen paennut erään preussiläisen tilansa yksinäisyyteen, ja siellä muutamien vuosien kuluttua eronnut elämästä, jonka ihanin aika häneltä jo oli mennyt. Nuori kreivi jäi Preussiin enonsa ja holhoojansa luo, jonka perheestä hän meni kadettikouluun, ja pääsi sieltä, saavuttuaan tarpeelliseen ikään, upseerina ulos. Uuden isänmaansa puolustamistoimi ei liene häntä erittäin miellyttänyt, sillä jo kahden vuoden kuluttua, heti tuon häpeällisen Schleswig-Holsteinin sotaretken perästä, jätti hän palveluksensa ja läksi matkoille, joilta hän ei vielä nytkään, kymmenen vuoden kuluttua, ollut palannut. Roosa tiesi tämän kaikki osittain isältänsä, osittain entisistä kanssapuheista hovissa, jossa sitä pidettiin anteeksi antamattomana huomaamattomuutena, että pikkuvaltion vanhimman ja rikkaimman suvun perillinen kulutti Palmyrassa ja Abu Simbelissä aikaansa, jota hän olisi voinut suloisemmin ja sopivammin viettää korkea-arvoisen hallitsijansa luona, ja siihenhän olisi siveellisyydenkin pitänyt häntä velvoittaa. Mutta nuo kaikkein armollisimmat valitukset eivät varmastikaan vaikuttaneet mitään seikkailijaan, jos ne ollenkaan tulivat hänen korviinsa. Vielä oli Lengsfeldin linna tyhjänä, ja sitä ajatteli Roosa nyt. Olisikohan sielläkin yksinäistä noissa loistavissa huoneissa ja kuvasaleissa, joita hän ainoastaan kerran lapsena äitinsä ja muutamain muiden naisten seurassa muisti nähneensä? Lengsfeldin linna muistutti hänelle "Wilhelm Mestari"-nimisen kertomuksen kreivin linnasta, johon hän eilen illalla sankarin ja hänen kummallisen seuransa kanssa oli saapunut. Nyt otti hän merkin kirjastaan, nojasi päänsä kättänsä vasten, ja kohta oli Göthen taiteen lumovoima hänet kokonaan vienyt todellisuudesta runollisuuden maailmaan.

Hyvän hetken oli Roosa siinä lukenut, pää syvälle kirjaan painuneena, kuten tapansa oli. Silloin säikytti häntä aivan hänen läheltään kuuluva pyssyn pamaus. Jänis, jota laukaus oli tarkoittanut, tuli täyttä laukkaa metsäniemekkeestä suorastaan häntä kohti, kääntyi hänet huomattuaan takaisin pensaikkoon, juuri silloin kun pitkäkorvainen, ruskea lintukoira siitä näkyviin riensi ja nenä jänön jälillä samaa tietä laukkasi, kääntyi juuri samassa paikassa, missä jäniskin oli kääntynyt ja katosi metsään siitä, mistä kurja elukkakin oli etsinyt pelastustaan. Samassa kaikui heleä vihellys ja vahva miehen ääni huusi: "Toveri tänne, tänne Toveri!"

Pitkäkorvainen koira ja voimakas ääni eivät suinkaan voineet olla vanhan Wengelin omaisuutta, vaan epäilemättä tuon harmaapukuisen ja huopahattuisen metsästäjän, joka, pyssy ylhäällä kädessään, yhdellä harppauksella hyppäsi ojan yli, tunkeutui pensasaidan läpi, joka juuri tässä kohden oli hyvin piikikäs, ja vielä kerran turhaan huudettuaan: "Toveri tänne!" alkoi maahan laskemaansa pyssyä uudestaan ladata.

Tämä kaikki tapahtui niin nopeasti, että Roosa, joka tosiaankin oli vähän säikähtänyt, yhä vielä istui penkillään ja ihmetellen katseli vieraalle alalle tunkeutunutta. Metsästäjä sijoitti pyssyn oikeaan kainaloonsa, astui ensin pari askelta Roosasta pois päin ja sitten äkkiä kääntyttyään vasta huomasi, ettei hän siellä ollutkaan yksin. Hän säpsähti, katsahti nopeasti nuorta neitoa, pani pyssyn olallensa ja astui kukkulaa ylöspäin, neitiä yhä tarkasti katsellen. Roosa oli noussut ja ylpeän aatelisen ylpeä tytär seisoi siinä, hoikka vartalo suorana, levollisesti, valmiina vastaan ottamaan sen anteeksi pyyntöjä, joka oli uskaltanut neiti von Weissenbachia isänsä maalla ja tilalla niin sopimattomalla tavalla häiritä. Metsästäjää miellytti nähtävästi nuoren neidin muoto. Hänen alussa nopea käyntinsä kävi hitaammaksi; hänen miehellisen kauniissa kasvoissaan kuvautui sekaisin hämmästyks ja kummastus; hän seisattui vähän matkan päähän, kohotti harmaata huopahattuansa ja kumarsi seuramiehen sievyydellä, jonka hänen yksinkertainen jahtipukunsa teki vielä huomattavammaksi.

"Pyydän anteeksi", sanoi hän matalalla, hyvin soinnukkaalla äänellä, "että olen tahtomattani niin sopimattomasti häirinnyt teidän rauhaanne. Minä tulin vasta muutama päivä sitte näille seutuville. Pehtorini ei ole, luulen minä, kyllin hyvästi osoittanut minulle metsästyspiirini rajoja, tai lienee ehkä intonikin vienyt minut liian kauaksi; nimeni on kreivi Lengsfeld".

Kreivi kumarsi vielä kerran ja paljon syvempään kuin ensi kerralla; eikä hänen hämmästyksensääkään ollut suinkaan vähentynyt.

Siinä oli varmaankin jotain tarttuvaista. Neiti von Weissenbach oli tuon kauniin, pulskan miehen hänen edessään seisossa kadottanut jotenkin paljon kuninkaallisesta ryhdistänsä; hänen kasvojaan poltti puna, jota hän itsekseen paheksui, koska hän huomasi sen varsin sopimattomaksi, ja silmänsä, jotka ensin olivat niin ankarasti ja vaativaisesti katselleet, kääntyivät maahan.

"Oi, minä pyydän", sanoi hän epävakaisella äänellä, "kuinka te voitte tietää — isäni on varmaankin sangen mielellään sitä salliva —"

Hän vaikenä, koska hänelle juuri silloin juotui mieleen, että isänsä päinvastoin ei ollenkaan tahtonut, että kukaan pitäisi Weissenbachin puistoa omaan metsästyalueesensa kuuluvana.

Hän katsahti ylös ja oli näkevinään kreivin paljon-sanovissa silmissä hymyä piileskelevän, luultavasti

hänen ujoutensa ja neuvottomuutensa vuoksi. Se tuotti nuorelle, ylpeälle neidille silmänräpäyksessä takaisin hänen kadotetun ryhtinsä.

"Minä en tahdo teitä kauemmin pidättää huvitustanne pitkittämästä", sanoi hän ottaen hattunsa ja kirjansa.

Vähän kumartaen meni hän yhä vielä hattu kädessä seisovan kreivin ohitse puiston reunaa pitkin ja poikkesi sitten varjokäytävälle, jota myöten hän oli tullut.

Kreivi katsoi hänen jälkeensä, niin kauan kun hän näki hänen ruusunväriset vaatteensa vilkkuvan puiden runkojen välitse, ja seisoi samassa asemassa vielä kauan hänen kadottuansakin.

Toveri oli tiheässä varvikossa häipynyt jäniksen jäliltä ja tuli nyt juosten viidakosta. Laiminlyödyn velvollisuuden ja suoran tottelemattomuuden tähden peloissaan lähestyi se herraansa, katuvaisesti häntäänsä heilutellen. Mutta ansaittua rangaistusta ei tullutkaan. Toverin täytyi viimein pistää kuononsa herransa käteen, huomauttaakseen häntä palaamisestaan. Silloinkaan ei satanut lyöntiä eikä torumista; herra otti pyssyn oltaan ja pani sen hanan alas laskettua selkäänsä, astui alas kukkulalta ja hyppäsi ojan yli. Toveri seurasi. Metsästyksestä ei nähtävästi enää ollut kysymystäkään, vaikka oli juuri vasta päästy alkuintoon. Toveri ei tiennyt, mitä tämä merkitsi.

III.

Roosa kiiruhti pitkin varjokäytävää. Hämmästyksestään, joka hänestä näytti turhalta ja hullumaiselta, ei hän voinut millään lailla selvitä. Hän soimasi tylyä käytöstään kreiviä kohtaan. Vastoin tahtoansahan hän olikin tullut niin lähelle häntä. Vieraana ja samalla naapurina oli hänellä kyllä syytä odottaa parempaa vastaanottoa. Ja Roosa olisi varmaankin ollut ystävällisempi, ellei tuota loukkaavaa hymyä olisi ollut hänen silmissään ja suunsa ympärillä. Mitä oli hänellä naurettavaa? Eikö niin odottamattomasta ja väkivaltaisesta häiritsemisestä saisi edes pelästyäkään? Onko kohteliasta pilkata vielä naista, jonka ensin miltei kuoliaaksi ampuu? Sitä ei kukaan ritari voisi tehdä! Se mies ei varmaankaan ollut kreivi Lengsfeld, vaan ehkä kreivin metsämies. Mistä olisikaan kreivi niin yht'äkkiä ilmestynyt. Olisihan siitä jo aikaa sitten kuultu Weissenbachissa. Mutta kreivin metsästäjältä ei hän myöskään näyttänyt; koko hänen ryhtinsä ja käyttöksensä oli yleensä ollut sangen ylevä ja sopiva, — paitsi tuota tosiaankin hyvin sopimatonta hymyä! Etenkin oli hänen äänensä sointunut erittäin kauniilta, syvältä ja leppeältä, ja semmoisesta miehen äänestä Roosa piti paljon; niin, hänen äänensä oli totta puhuen ollut varsin lempeä, niin että Roosa ei oikeastaan taitanut ymmärtää, kuinka se oli voinut niin kovasti huutaa: "tänne Toveri!"

Neiti Roosa pani suuren arvon äänen soinnulle, koska hän voi paremmin luottaa hienoastiseen, tarkkaan korvaansa kuin silmäänsä. Muuten, ellei hän erehtynyt, mikä kyllä hänelle usein sattui, ei kreivin muoto näyttänyt olevan epäsoinnussa äänen lempeyden kanssa — korkea otsa, suora, sievä nenä, kauniit silmät, täyteläiset, vaan ei liian pyöreät kasvot — kaikki tumman tukan ja parran ympäröimänä — ei, mies ei tosiaankaan näyttänyt herransa palvelijalta! Kyllä se oli aivan itse kreivi Lengsfeld. Mutta miksi ei hän ole käynyt isän luona? Hän kumminkaan, vieras kun onkin, ei voi tietää, miten yksikseen eleskelevä ja ihmisiä suosimaton isä on, hänelle olemme me kuitenkin naapurina ja samasäätyläisiä, joita hänen piti tultuaan käydä tervehtimässä. Onpa nyt varsin mieleeni, että otin hänet vastaan linnan neitinä enkä "hovin pikku Roosa neitinä"; siitä olen oikein mielissäni.

Roosa oli niin ajatuksiinsa vaipunut, ettei hän huomannut vanhaa, hoikkavartaloista herraa, ennenkuin oli ihan hänen edessään. Nähdä isänsä niin kaukana talosta ja sen lisäksi tällä puolen puistoa oli jotakin niin tavatonta, että Roosa — innostunut jo ennestäänkin kreivin kohtaamisesta — tosiperään pelästyi, juoksi rajulla vauhdilla häntä vastaan ja huudahti häntä syleillen: "mitäs nyt, isäseni? Pahojako uutisia? Sano toki heti!"

Herra von Weissenbach painoi tyttönsä kiharaista päätä hellästi olkaansa vasten ja suuteli häntä otsalle. "Ei minulla mikään ole, rakas Roosaseni; ei kuinkaan mitään pahaa sanomaa, ja mitä minulla on, sanonkin sinulle kohta. Tule, anna minulle käsivartesi; lähdemme takaisin kotiin, mutta, jos saan pyytää, vähän hitaammalla tahdilla, kuin millä sinä käytävää lensit, huimapää. Miten poskusesi hehkuvat! kuin punaiset ruusut, Roosaseni! — Semmoisen tytön kuvan, luulen minä, näin mielessäni, kun synnyttyäsi puistossa kävellen ajattelin nimeä sinulle. Silloin tulin ruusupehkon luo, joka oli täydessä kukoistuksessaan. Punaiset ruusut tumman vihəriäisyyden keskellä, se oli niin kaunis näky; ja heti sanoi minussa ääni: saman nimen saakoon hän kuin tämä pensas, joka samana yönä kuin hän on

kukoistukseensa joutunut, ja niinpä sinut kastettiin Roosaksi. Sittenkin kun sinä jäit meidän ainoaksemme, olen usein taikamaisella pelolla muistellut tuota seikkaa, joka sinulle antoi nimen. Ruusut lakastuvat pian, pari päivää vaan ja yötuuli karistelee lehdet maahan. Sinä olet aivan äitisi kuva, ja hän kuoli elämänsä kukoistuksessa. Jos sinäkin, Roosa — jos sinutkin kadottaisin, Roosa —"

Hänen äänensä vapisi näitä sanoja puhuessaan, ja hän vaikenä äkkiä. Roosa otti hänen kätensä, suuteli sitä ja sanoi lempeästi: "rakas isä, sinä tiedät luvanneesi minulle, ettet todellisia huoliasi suurena millään tarpeettomilla".

"Sinä olet oikeassa, Roosaseni, aivan oikeassa; minä olen sen sinulle luvannut; minä en tiedä, kuinka juohtuu mieleeni, vielä juuri nyt, kun minä — minä tahdoin tosiaankin vallan toista puhella kanssasi, vallan toista; ja sinun pitää nyt minun mielikseni aivan vastoin sinun totuttua tapaasi kärsivällisesti ja, jos mahdollista, keskeyttämättä kuunnella, vaikkapa vanhuksien tavoin puhuisinkin ehkä vähän pitemmältä".

"Mitä nyt, isäseni?" sanoi Roosa ja katsoi suurella uteliaisuudella isänsä miettiväisiin silmiin.

Herra von Weissenbach astui pari askelta äänetönnä; sitten sanoi hän vähän kiivaasti:

"Sinun pitää suostua herttuattaren kutsumukseen, Roosaseni!"

"Sanooko isäni tätä vähän pitemmältä puhumiseksi?" vastasi Roosa veitikkamaisesti.

Herra von Weissenbachilla oli liian paljon tekemistä ajatuksissaan, voidakseen huomata tätä keskeyttämistä.

"Se ei käy muuten päinsä", jatkoi hän, "minä en asiaa alussa oikein tarkoin miettinyt; mutta nyt, luettuani herttuattaren kirjeen, sanon minä toistamiseen: sinun pitää. Hän kirjoittaa sinulle kuin sisar, vanhempi, rakastava sisar; sitä paitsi on hän sairas tai ainakin on ollut sairaana, ja hän tarvitsee varmaan sangen hyvin jonkun, jota hän rakastaa, joka taitaa häntä niin huvittaa ja niin vähentää hänen yksinäisyytensä tuottamaa ikävää kuin minun viisas tyttöseni, joka on lukenut kaikki kirjat ja osaa puhua niin kauniisti. Ei aina saa ajatella itseään; on kerran tehtävä ystäväinkin eduksi jotain; pitää — sanalla sanoen, Roosaseni, mieleni on paha, että laskimme husaarin niin menemään; sinun pitää heti, tai paremmin: minä tahdon heti kirjoittaa herttuattarelle, että sinä tulet ylihuommenna tai noin - viikon perästä —"

"Tai toisen kerran!" keskeytti Roosa hymyten. "Ei, isä, me emme tahdo herättää hänessä mitään toivoja, joita emme arvele täyttää. Ja, rakas isäseni, mistä asti on meillä sitte toisiltamme jotakin salattavaa? Jos minä tosiaankin olen sinun viisas pikku tyttäresi, kuten sinä minua niin usein nimität, niin tottahan minä ymmärrän, että sinä nyt et niin paljon ajattele herttuattaren etua kuin jonkun sinua lähempänä olevan, jonka onni on enemmän huolenasi; että sinä et tahdo lähettää minua herttuattaren, vaan oman itseni tähden".

"Jonka onni on enemmän huolenani!" murisi herra von Weissenbach; "niin, Jumal'auta, Roosa, niin on, niin on! Mutta millä osoitan minä sen? mitä teen minä sinun onnekseksi? Onko sinun kaltaisellesi nuorelle olennolle onni, että saat tässä yksinäisyydessä viettää suruista elämää vanhan kummallisen miehen kanssa, joka on kokonaan poistanut luotansa maailman, missä hän ei koskaan menestynyt? Onko onni sinun kaltaisellesi viisaalle, nerokkaalle olennolle olla yksistään vanhan, raskasmielisen ukon seurassa, joka tosin täällä yksinäisyydessään, seuratta ollessaan ei voi mitään unohtaa, kun hän ei ole koskaan mitään oppinutkaan? Ei, ei, herttuatar on aivan oikeassa: isäsikin tulee kerran oppia, mitä me ruhtinaalliset saamme niin aikaisin havaita, että me olemme maailmalle velkaa — lapsemme".

"Herttuattaren ei olisi pitänyt sitä kirjoittaa, ja sentähden en minä tahtonutkaan näyttää sinulle koko kirjettä", vastasi Roosa innokkaasti. "Herttuattaren on hyvä puhua; rakas hän on minulle ja hyvä hän on; mutta mitä onnettomuus on, sitä hän ei kuitenkaan tiedä, ei voi tietää. Hän ei siis myöskään tiedä, mitä minä olen sinulle ja mitä sinä uhraat lähettäissäsini minut luotasi. Niin, rakas isäseni, sanon sen vieläkin: luotasi lähettäissäsini, sillä minä en lähde luotasi, vapaasta tahdosta en".

"Mutta kysymyshän on vaan muutamista päivistä, korkeintaan muutamista viikoista", sanoi herra von Weissenbach.

"Ja vaikka olisi kysymys vieläkin lyhemmästä ajasta", vastasi Roosa, puhuessaan yhä enemmän innostuen, "en sittenkään menisi. Miksikö menisin? Tahdon otaksua tulevasi toimeen ilman minutta — mikä ei ole totta, isäseni ei, ei, ei! ei ole totta — mutta mikä saattaisi minut vaihtamaan hovimme herttuan hoviin? Täällä olen minä herttuatar ja rajattomasti käskijä. Puku, jota täällä käytän, on aina uusinta muotia, kuin olisi se Pariisista juuri tullut malli; siellä olisin minä vanhan-aikaisine koristuksineni kuin muodinmukainen tuhkaläjä. Täällä olen minä, rikas, niin rikas, että minä köyhistä näytän puolijumalalta, siellä olen minä köyhä; täällä olen minä vaivattakin kaikille mieleen, siellä on

ainainen kilpakiista voiton palmusta, joka ei aina tule ansiollisimman osaksi; täällä saan lakkaamatta olla erään herrasmiehen seurassa, jota olen alusta saakka pitänyt maailman ansiollisimpana miehenä; siellä oleskellaan maahovilaisten ja hoviliehakoiden seurassa, jotka minua tiedottomuudellaan ja tyhmyydellään ikävyyttävät, tai taikurien ja oppineiden, jotka säännöttömyyksillään loukkaavat minun laupeuden-aistiani. Ei, ei, isäni, minä tunnen sen maailman liian hyvin tahtoakseni pakotta taas lähteä sinne. En, en! 'Isääsi turvaa armaasen ja muista: siinä vahvuuden ja voiman juuret on'".

Hän heittäysi isänsä rintaa vasten, kiersi kätensä hänen kaulaansa ja suuteli häntä useammat kerrat. Hänen melkein vallaton iloisuutensa, jolla hän, kuten näytti, oli viimeksi puhunut, katosi. Hän antoi päänsä vaipua isänsä olkapäälle, salatakseen silmistään valuvia kyyneleitä.

Herra von Weissenbach oli jo useasti, ihmetellen kuin arvoitusta, tarkastellut rikasta sielun elämää, jota likinen seurusteleminen tyttärensä kanssa antoi hänen niin monesti nähdä. Kyllin tunsin hän taas, ettei hänellä ollut voimia luonansa pitää eikä luotansa karkoittaa tätä liioittelevaa, lentelevää, itkevää, hymyilevää Psykeä. Mutta sydämmensä sanoi myöskin, ettei kyyneliä, jotka Roosa nyt nopeasti pyyhki silmistään, vuodateta, jos ollaan onnellinen, täysin onnellinen.

"Vaan jos minä voisin päättää lähteä kanssasi, Roosa", alkoi hän taas vähän aikaa äänettä oltua, "en tarkoita pariksi päiväksi tai viikoksi, vaan ainiaaksi — ainakin kunnes sinä — kunnes — sanalla sanoen, jos minä kanssasi lähtisin kaupunkiin — kuinka sitte, Roosa?"

"Mutta isä", huudahti tyttönen hämmästyneenä, "kuinka puhutkaan semmoista? Sinä tiedät —"

"Vastaa minulle suoraan, Roosa! Miten sitte? miten sitte? etkö sinäkin silloin tulisi?"

"En", vastasi Roosa vakavasti; "en sittekään, sillä minä tietäisin, että sinä rakkaudesta minuun tekemää päätöstäsi kohta — et katuisi, sillä siksi olet sinä liian jalomielinen, — vaan että sinä kohta tuntisit itsesi sängen, sängen onnettomaksi; ja miten voisin minä silloin olla onnellinen! Ei, isä, anna minun puhua; minä näen tässä selvemmin kuin sinä, jolta rakkaus minuun tummentaa muuten niin tarkan silmän. Me olemme köyhät, ja minä olen ylpeä siitä, että niin on, että sinä olet antanut viimeisen pennin pelastaaksesi kunniasi, osoittaaksesi maailmalle, että oli väärin käytetty sinun puhdasta nimeäsi, kun sinut viekoiteltiin tuon onnettomuutta tuottavan pankin johtokuntaan. Sinä tarkoitit hyvää, mutta ihmiset, joihin sinä luotit, olivat pahoja. Sinä heitit omaisuutesi syvyyteen, joka aukesi silmiesi eteen, teit, mitä ei kukaan voinut sinulta lain mukaan vaatia, mihin sinua ei mikään muu velvoittanut kuin kunnioitus omaa itseäsi kohtaan; ja sinä olisit henkesikin uhrannut samoin kuin omaisuutesi, jos vaan sillä olisit yhdellekään niistä monista, jotka pankki oli saattanut perikatoon, voinut hankkia takaisin hänen omansa. Sinä olet tehnyt niinkuin minun isäni oli tehtävä, ja minä kunnioitan sinua sentähden niin, kuin jotakin pyhää kunnioitetaan".

Tyttösen posket hehkuivat hänen näin puhuessaan; hänen silmänsä säkenöitsivät; hänen syvä, soinnukas äänensä vapisi. Nyt otti hän isänsä käden, jonka hän oli puheensa innossa laskenut irti, ja jatkoi rauhallisemmin:

"Mutta, isä, minä sanon vieläkin, me olemme köyhät, köyhemmät kuin nuo sivistymättömät talonpojat tuolla kylässä, jotka ennen olivat meidän esi-isiemme alamaisia. Tilamme tulot ovat juuri riittävät elääksemme täällä pienesti, koska saamme elää mieltämme myöten. Tehdä vähä enemmän — paljoksi ei sitä mitenkään saisi — siihen, isäseni, ei sinulla ole mitään taitoa eikä minullakaan, ja minä en sitä haluakaan. Minä olen täällä onnellinen, sängen onnellinen, olisin täydellisesti, jos sinäkin olisit. Mitä on meillä kaupungissa, hovissa tekemistä? Onko minun lähdeittävä hovineitsyeksi, jokaisesta murusta muistaakseni syöväni armoleipää? Sitä en voi enkä tahdo. Samasta syystä et sinä voi etkä tahdo ottaa vastaan herttuan tarjoamaa nimivirkkaa. Jos siihen suostuisitkin, mikä on mahdotonta, et sinä kuitenkaan voisi hovi-ilmaa hengittää. Hoviherraksi olet sinä liian suora ja ylpeä; selkäsi ja kielesi eivät ole likimainkaan kylläksi notkeat. Ja sitte, näetkös, rakas isä, olet sinä liian jäykkä ylimysvallan suosija kelvataksesi tähän kansavaltaiseen aikaan. Yksin hovissakin ollaan kansavaltaisempia, kuin että sinä voisit heitä hyväksyä. Siellä on aivan sopivasti mukaannuttu uuteen aikaan ja ollaan — paitsi ehkä aivan yksin ollen — niin perustuslaillisia, kuin suinkin saattaa toivoa. Sinun vastustelemisesi seuran virtaa vastaan veisi sinut aina viistoon asemaan, ja minun isäni ei pidä koskaan kävellä kaltevilla pohjalla, vaan suorana ja vakavana omalla tilallansa ja maallansa kuin oikean vanhan kansan ritarin, jommainen nyt kerran kuitenkin olet rakkaan pääsi korkeimmalta laelta kantapäähän saakka. Ja nyt, rakas isäseni, anna minulle suutelo ja puhukaamme sitte jotakin muuta".

Roosa suuteli isäänsä sydämellisesti. Herra on Weissenbach hymyili, mutta yhä vielä majaili pilvi hänen silmäkulmiensa välillä.

"Sinä olet rakas tyttöseni", sanoi hän, "ja liian viisas ja liian hyvä minulle vanhalle, äreälle miehelle, ja yleensä liian hyvä jokaiselle miehelle, mikäli minä heitä tunnen; ja kerran on kuitenkin aika tuleva —"

"Mutta nyt suutun minä tosiperään", sanoi Roosa hehkuvien poskien; "jos minusta niin välttämättömästi tahdot päästä, niin menen luostariin; kuuletko, isäseni, korkeilla kivimuurilla ympäröityyn luostariin! Saas nähdä sitten, mistä toisen Roosan saat".

Juuri nyt astui vanha Wengel, pitkä lintupyssy olallaan, eräältä sivukäytävältä suorastaan heidän luo, otti lakin päästään ja sanoi: "on ilmoitettava, armollinen herra, että tänä aamuna on meidän alueellamme salametsästäjä käynyt".

"Mitä vielä, vanhus!" sanoi herra von Weissenbach.

"Olen nähnyt hänet omilla silmilläni", vakuutti vanhus.

Vihan suoni paisui herra von Weissenbachin otsassa ja kiivaasti tiuskasi hän:

"Sitä puuttui vielä! Ei siinä kyllä, että vastoin kohtuutta ja lakia ovat metsästysoikeuden omalla tilallani ja maallani ottaneet! että on täytynyt vuokrata metsästysalue, joka Jumalan ja kohtuuden lain mukaan on minulle kuuluva, eikä näiden ihmisten hävyttömyydellä ole mitään rajoja! Miksi et ottanut miestä kiinni kauluksesta?"

"Tulin liian myöhään, armollinen herra! Mutta minä kuulin laukauksen, ja näin miten hän aitamme yli hyppäsi; armollinen neiti, luulen minä, näki hänet myöskin, sillä se tapahtui juuri siinä, missä hänellä on tapana istua".

Vanhus käänsi pienet harmaat silmänsä Roosaan päin, jonka kasvoilla neuvottomuus ja nauru taistelivat.

"Kuinka on, Roosa?" kysyi isä.

"Wengel on nähnyt aivan oikein", sanoi Roosa nauruun purskahtaen; "ja minä tiedänkin, kuka se sala-ampuja oli. Ei kukaan vähempi kuin — arvaas nyt kerran, isä; mutta et sinä sitä arvaa etkä voi arvata: kreivi von Lengsfeld!"

"Kuka!" huudahti herra von Weissenbach.

"Kreivi von Lengsfeld", toisti Roosa; "tottahan minä sen tiedän, sillä hän itse sanoi sen minulle ja pyysi mitä kauneimmalla tavalla anteeksi, että hän, kuten sanansa kuuluivat, oli häirinnyt hupahetkeäni".

"Onko se mahdollista!" huudahti herra von Weissenbach, jonka uteliaisuutta tämä sanoma mitä enemmän kiihdytti. "Ja mimmoinen hän on? minkänäköinen?"

"Oi, oikein sievä ja kohtelias mies", kertoi Roosa; "ja minkäkö näköinen hän on? Sen tahdon sinulle sanoa, isäni, mutta aivan hiljaa, korvaan vaan. Hän on sennäköinen, että minä heti paikalla menen hänelle naimisiin, jos vaan vielä kerrankaan tahdot minua luostariin lähettää".

IV.

Oli kauniiden, kirkkaiden päivien aika, jolloin loppuva kesä ei vielä voi luopua rakkaista kedoistaan ja metsistään, ja syksy antaa kesän kestää, varmana siitä, että hänenkin aikansa on tuleva. Ilma oli niin hiljaisen tyyni; loistavat hämähäkin langat liikkuivat tuskin paikaltaan ja puusta irtaantunut keltainen lehti liiteli suoraan alas, pysyen sitten aivan liikahtamatta. Linnun laulua kuultiin enää harvoin hiljaisessa metsästysalueessa ja silloinkin kaikui se vienommin ja valittavammin kuin ennen. Kesä on kulunut, kulunut on kesä; mitä tuoneekin tulevaisuus? — niin lauloivat linnut, niin sanoivat kellastuneet lehdet, niin kuiskaili tyyni, kirkas, lämmin ilma.

Mitä on tuottava tulevaisuus?

Roosa oli harvoin elämässään niin paljon ajatellut tulevaisuutta kuin näinä päivinä. Tietämättänsä miksi, tunsikin hän itsensä surullisemmaksi ja hellemmäksi, vaikka hän muuten voi vallan hyvin. Olipa hänelle tullut pari kertaa kyyneleitäkin silmiin, hänen katsellessaan kammarinsa ikkunasta pääskysiä, jotka levähtämättä edestakaisin lennellen nuorruttivat siipiänsä pitkää matkaa varten. "Mitä on tulevaisuus tuova? onko se aina oleva niin hiljainen, selkeä ja lämmin, kuin nyt? Kesää seuraa synkkä syksy, synkkää syksyä suruisa talvi. Ja luonto, puut ja kasvit saavat sitte taas kevään, mutta ihmiselämän syksyä ja talvea ei seuraa mikään kevät, vaan kuolema. Kuolla ja jättää — jättää kaikki,

mikä on rakasta, se on niin surullista; mutta surullisempaa on jäädä eloon, jäädä rakastetusta, olla yksin, elää ainoastaan itseään varten. Ainoastaanko itseään varten? eikö sitte maailmassa ole paljon kurjuutta, paljon kyyneliä kuivattavia, monta polttavaa otsaa jäädytettävää? Eikö onnettomia ole suuri seurakunta, jossa emme koskaan voi olla yksin! Miten pian, miten pian tulee aika, jolloin minua ainoastaan onnettomat sitovat maailmaan; sillä onnelliset eivät minua tarvitse".

Roosa pani leveäreunaisen olkihattunsa päähän, otti korisensa kävivarrelleen ja meni köyhän kuumetaudissa makaavan lapsivaimon luo, joka, hänen tultuaan vuoteen viereen, tarttui hänen molempiin käsiinsä ja kostutti niitä kyynelillä. Mitä tulisi hänen lapsestaan, jos hän kuolisi? kyllähän hänen miehensä on sangen hyvä, vaan hän on niin heikko eikä voi luopua viinasta ja kun hän kuolee, jättäytyy hän varmaan viinan omaksi ja sitten, ja sitten — vaimoparka heltyi itkuun ja puristi lasta suruista rintaansa vasten. Roosa lohdutti häntä, miten paraiten taisi: hän ei ole kuoleva ja mitä lapsen tulee, niin olihan se hänenkin lapsensa eikä hän sitä ole jättävä. Nuoren tyttösen ääni oli niin lempeä, totinen ja juhlallinen; vaimo raukka luuli kuulevansa enkelin puhuvan. "Hänen ei tarvitsisi kuolla; hänen lapsensa ei jäisi hyljätäksi". Hän vaipui vuoteellensa ja sulki silmänsä; "ei jäisi hyljätäksi". Hän ei ollut saanut unta siitä saakka, kun Roosa oli eilen ollut siellä; nyt voi hän nukkua. Roosa otti lapsen ja antoi sille nuorta lämmintä maitoa, jota hän oli hovista tuonut mukanaan, pani sen sitten taas pehmitetylle ja puhdistetulle vuoteelle makaamaan ja valvoi nukkuvan luona. Mies tuli työstään kotiin ja avasi rajusti oven; mutta huomattuaan neidin ja miten hän pani sormen huulillensa ja häntä suurilla sinisillä silmillään niin vakavasti ja lempeästi katseli, silloin veti hän oven hiljaa kiinni, astui hiljaa ja pani hiljaa kapineensa nurkkaan. Roosa kutsui häntä viitaten luoksensa ja kuiskasi korissa olevan häntä varten leipää ja lihaa ja vähän rahaa paperissa muita puuttuvia tarpeita ostaaksensa. Mies nyykäytti päätään ja istuutui nurkkaan syömään. Tuo raaka mies ei kolissut, ei heitellyt mitään, tuskin kuultiin hänen liikkumistansa. Roosa nousi ja otti hattunsa. Mies nousi samoin. Roosa pani kätensä hänen käsivarrellensa. "Anna sanoo: hän on niin hyvä, Klaus Weber! Minäkin uskon sen; sillä ken ei olisi hyvä niin suloista olentoa kohtaan, hän ei ansaitsisi elää. Osoitappa nyt kerran olevasi hyvä! tahdotko?"

Hän tarjosi hänelle kätensä. Mies pani suuren, ryppyisen kätensä siihen vitkastellen, ei sentähden, ettei hän olisi mielellään antanut lupausta, vaan hän ei olisi uskaltanut koskea hentoa, valkoista kättä. Veri nousi hänen ruskettuneisin kasvoihinsa. "Teetkö kaikki, mitä Anna sinulta pyytää?" kysyi Roosa. "Teen!" sanoi hän. Roosa katsoi häntä silmiin; hän tiesi nyt hänen pitävän sanansa.

Roosan astuessa ulos mökistä, oli aurinko jo mailleen menemäisillään. Kuitenkin oli vielä valoisa ja pääskysket lentelivät viserrellen kylän katuja edestakaisin ja matalain huoneiden kattojen ympärillä. Kahden lehmän vetämät elovaunut tulivat hänelle vastaan; aukealla paikalla koulun luona oli vanhoja vaimoja pakisemassa ja pieniä lapsia ryömi heidän ympärillään maassa; suuremmat pojat ja tytöt olivat hippasilla ja piilosilla. Roosa näki ja kuuli kaikki, mutta lasten nauru ja huuto kaikui, kuin kuuluisivat äänet kaukaa ja olisivat tiellä kadottaneet kaiken korvia loukkaavan kimeytensä, ja ihmiset ja esineet — kaikki liikkui ja näkyi kuin taikapeilissä. Roosalla oli usein tämmöisiä hetkiä, jolloin henki näyttää ikäänkuin päässeen ruumiin kahleista, mutta ei koskaan useammin kuin vähän ennen ja vähän jälkeen auringon laskua. Tähän tilaan ei hän voinut mielin määrin päästä; olisipa se heti poistunutkin, jos hän olisi ruvennut sitä ajattelemaan. Hän tiesi sen aivan hyvin, sillä näissä unelmissa avoimin silmin, näissä "päivänäyissä", kuten hän niitä nimitti, oli omituinen, salaisesti ilmoittava voima, jota hän katsoi joksikin syvästä, tutkimattomasta luonnon vaikutuksesta lähteneeksi ja antoi sen esteettömästi vallita. Niinpä näki hän nyt oman suhteensakin isäänsä täyden totuuden valossa. Hän tunsu, miten puhdas ja syvä hänen oma rakkautensa tähän jalomieliseen, pehmeäsydämmiseen, kiivaaseen, innokkaaseen mieheen oli; miten tätä rakkautta ei sekään voinut heikontaa, että hän ikäänkuin sielunsa siivillä voi kohota ylä-ilmoille, mihin isänsä ei häntä koskaan voinut seurata; hän tunsu miten hän monessa asiassa ja kohdassa ei ainoastaan ollut viisaampi, vaan vahvempikin, oli tuki, tarvitsematta itse tukemista. Mutta yhtä selvästi tunsu hän, että tämä rakkaus ei täyttänyt hänen sydäntänsä, tai paremmin, hänen sydämmessä oli maailmoita, hämäreitä maailmoita, joissa rakkaudella oli vielä sanomatta tuo tenhosanansa: "tulkoon". Ja Roosa tiesi — tänä hiljaisena iltahetkenä, jona hän katseli ikäänkuin hengen silmillä esineitä ja omaa sydäntänsä — että tämä luomishaluinen "tulkoon"-sanastaan iloitseva rakkaus oli oleva rakkaus mieheen, joka olisi häntä itseään vahvempi, viisaampi ja jalompi; jonka edessä hänen, vaikka olikin ylpeä, täytyisi nöyrystyä, ja oi! miten mielellään hän nöyrtyisikin; mieheen, jolla olisi kaikki ajan suuret kysymykset syvimmissä sydämmessään, joka niitä paljon selvemman järjen mukaan tuomitsisi, kuin hänen isänsä, joka niistä ei tahtonut tietää mitään, tai tuomitsi yksipuolisella ja itsepintaisella kiivaudella ennakkoluulojensa ja säätyeroitus-sääntöjensä mukaan. Missä oli se mies? se jalo, viisas, voimakas mies?

Pääskysten ilmassa sirkutellessa kuvasti moni menneen päivän kuva nuoren tyttösen sydämmessä.

Moni mies oli niinä päivinä lähestynyt häntä. Monta oli hän heistä unhottanut, muutamia muisti hän vielä jotenkuten; harvat olivat häntä miellyttäneet eikä yksikään ollut hänessä vaikuttanut innokkaampaa ihastusta.

Ristiin rastiin liitelivät pääskysset ja — ajatukset.

"Ja jospa nyt semmoista miestä ei ollenkaan olisi? Jospa hyvä vanha isäsi yksipuolisuuksineen ja oikkuineen kumminkin olisi parempi ja jalompi heitä kaikkia? Miten hyvin hänelle kuitenkin sopii kaikki, yksin ylpeytensäkin! Miten sievästi sointui, mitä hän tänä aamuna sanoi: 'jos hän nyt ei tule sitä miestä tervehtimään, joka on kantanut hänet kasteelle ja jonka hän tietää olleen isänsä parimman ystävän — sitä pahempi hänelle; minulle ei siitä ole vähintäkään vahinkoa'. — Hänen olisi pitänyt tulla, vaikkapa vaan isäni tähden, isänsä tähden? kenenkä tähden sitte? Tunnusta vaan! Olit kyllin turhamainen uskoaksesi jotakin vaikuttaneesi häneen; ja nytkin soisit vallan mielelläsi niin olevan! — Miksi sitte en soisi! — Olethan kuitenkin, kun sinulla oli heitä yltäkyllin tarjona, tuntenut semmoistenkin miesten mieltymyksen itseäsi huvittavan, jotka eivät lähimainkaan olleet tämän vertaisia komeudessa eikä muhkeudessa. Kummallinenko, kuten pastori sanoi, olisi kreivi? Ovatko siis kaikki miehet, joita on enemmän kuin paljon, kummallisia? Mutta mistä minä sitte tiedän, että kreivi olisi missään suhteessa muita parempi?"

Pääskysset kävivät tyytymättömiksi niin monen vaikean kysymyksen vastaamisesta; sirkuttavana pilvenä lensivät ne nuolen nopeudella Roosaa ohitse ja hän heräsi unelmistaan.

Lehmukien alla hovin portin edessä talutti harmaasen pukuun ja kaulussaappaisiin puettu ratsaspalvelija kahta kaunista hevosta edestakaisin. Se oli Roosasta harvinainen näkö hänen isänsä talon edessä ja hän tunsu veren nousevan kasvoihinsa. Ottaen ratsustimet vasempaan käteensä kohotti mies Roosaa ohi mennessä lakkiaan. Hetkisen pysähtyi Roosaa jalka, ja hän oli kysymäisillään: kenen ovat ne hevoset? mutta hän ei sanonut mitään, sillä hän tiesi ilmeensä, kuka nyt juuri oli sisällä isän luona.

V.

Kreivi Hugo von Lengsfeld oli kohtauksen perästä vaahteripuitten alla ottanut joka päivä pyssyn olallensa ja kuleskellut etenkin Weissenbachin puoleista seutua laveassa metsästysalueessaan, jonka talonhoitaja oli hänen käskystään vuokrannut; mutta Toveri, tuo pitkäkorvainen, ruskea lintukoira oli harvoin osannut olla niin vähän isäntänsä mieliksi kuin juuri näinä viimeisinä päivinä. Se kyllä ei ollut Toverista mitään uutta, että herransa antoi hänen seistä koko neljänneksen lintukarjan edessä kolmella jalalla ja vihdoinkin veltosti tultuaan joko ei ollenkaan ampunut tai ampui sivuitse; mutta niin perinpohjin kuin näinä päivinä ei hän kuitenkaan vielä ennen ollut laimin lyönyt jalonsa metsästystaidon kaikkia sääntöjä. Turhaan etsi uljas koira yhden naurismaan toisensa perästä ja ajoi jäniksiä esiin. Joka kerran kun hän palasi lyheiltä ajomatkoiltaan, joka ei juuri ollut hauskaa työtä pitkien naattien välissä, löysi hän herransa, pyssy olalla tai kainalossa kuten ennenkin, niin mieltäväisesti maahan tuijottaen naurismaan piennarta astumasta, että Toveri viimein näki sopivimmaksi luopua koko metsästyksestä ja ainoastaan seurata uneksijaa muutaman askeleen päässä. Kreivillä ei ollut siihen mitään sanomista; hän ei tosiaankaan ajatellut mitään vähemmän kuin, mikä Toverista oli niin tärkeä asia.

Kreivistä tuntui niin omituiselta siitä saakka, kun hän laaksoon tuli, josta hän oli peräisin, jossa hänen sukunsa vuosisatoja oli asuskellut; siitä saakka, kun hän oli asettunut kylään, jonka mukaan hän oli nimensä saanut. Hänellä ei ollut pienintäkään muistoa tästä seudusta; olihan hän jo pienenä lapsena joutunut vieraille maille! Ja kuitenkin oli hänestä täällä kaikki niin tuttavaa, niin kotoista, kuin olisi kuin näitä vuoria, joiden sinertävät aaltoviivat näkyalan reunaan yhtyivät, näitä metsiä, joiden latvoissa niin kammottavasti humisi, näitä niittyjä, joiden läpi pajurikkaat puroset kiertelivät, näitä ketoja, jotka niin rauhassa levisivät pitkin vuoren juurta, — kuin olisi hän kaikki nämät tuntenut nuoruudestaan saakka ja niitä aina rakastanut. Ystävälliset, kohteliaat ihmisetkin teeskentelemättömine puheineen, miehet leveäreunainen hattu päässä, pitkä palttinaanuttu yllä, vaimot pitkään liiviin, kyynäränpituisiin leveisiin silkkinauhoihin ja ahtaasen myssyyn puettuina — nämäkin juohduttivat hänelle kotimaata paremmin mieleen kuin tähän saakka mikään kymmenenä viime vuotena näkemistään monilukuisista kansakunnista. Hän ei ollut varmaan päättänyt eikä aikonut jäädä kotiinsa asumaan; hän oli palannut painattaakseen — luonnollisesti omalla kustannuksellaan — matkoillaan suurella mieltymyksellä ja ahkeruudella kirjoittamaansa kauppatieteellistä teosta, ja sentähden, että hänen läsnäolonsa Lengsfeldissä oli ainakin vähän aikaa välttämätöntä, kun uusia välikirjoja oli tehtävä muutamain arentimiesten kanssa. Ja näitä toimia selvitellessään, aluettaan kuleksiessansa ja joka päivä aina enemmän tähän suloiseen luontoon perehtyessään juolahti hänelle mieleen — niinä kahtena viime vuotena oli aina useammin ja painavammin hänen sielussaan soinnut — että hän jo oikeastaan oli kylläksi matkustanut ja että jo olisi aika vihdoinkin tuntea, mitä "olla kotona" merkitsee. Suuri, linnamainen rakennus, etupuolella leveä terassi, jolla on kaktus- ja muita kukkia kiviastioissa kasvamassa,

takapuolella kahdeksannentoista vuosisadan ranskalaismallin mukaan rakennettu puisto, sisällä joukko suurempia ja pienempiä huoneita, kaikki asumattomilta hajahtavia — tämä ei tosiaankaan vielä merkitse "kotona", varsinkin kun saa tuntikautia kävellä edestakaisin terassilla tai harhaila puistossa ja huoneissa kohtaamatta ketään, paitsi ehkä vanhaa emännöitsijää ja käsityöläisiä — puuseppiä, maalaria y.m. —, jotka kreivi oli kutsunut kaupungista koettaakseen, eikö heidän avullansa voisi saada hauskemman näköiseksi alakerran oikeata puolta, jonka hän oli asunnokseen valinnut. "Kotona" sana, arveli kreivi, käsittää toki enemmän, ellei vaimoa ja lapsia, niin kumminkin toimen, jota voi innolla tehdä, tai ainakin seuran, jota ravitsee ja kokee huvittavaa, vaikkapa vaan sitä varten, että edes sille aikaa olisi itselläänkin vähän hauskeampi. — Kreivi ei ollut koskaan niin hyvin huomannut, miten yksinään hän oikeastaan oli, tai pikemmin, miten rasittavaksi yksinäisyys voi tulla; sillä eihän hän nyt ollut yksinäisempi, kuin hän oli ollut koko elämänsä ajan — kadettikoulussa, linnäväessä ja sotaretkellä sekä Kolosseumin ja Karnakin raunioilla. Kreivi alkoi ymmärtää, että hän tosin ei ollut koskaan ollut varsin nuori, vaan että hän nyt, täytettyään kolmekymmentä vuotta, alkoi tuntuvasti vanheta.

"Sillä se on vanha", puhui kreivi itseksensä, kädet selän takana kävellessään terassilla, "se on vanha, jolle elämä on käynyt arvottomaksi, joka nousee ylös aamusilla, kun hän terveenä ollen ei jaksa enää virua vuoteellaan, ja joka iltasilla käy levolle, kun on vaivaloista istua kaiket yöt kirjojen ääressä. Jos olisin köyhä, että minun pitäisi tehdä työtä elääkseni, niin olisi edes puute kiihoittajana; jos olisin kunnianhimoinen, niin miellyttäisi se minua, että kun tuskin olen palannut ja lisäksi vielä muukalaisena isieni maahan, kuitenkin jo olen huomion esine ja valtiollisten puolueiden kiistaomena. Miksi viivyttelen vastaustani vapaamielisten toimikunnalle, että minä kaikin puolin suostun sen ohjelmaan ja olen kokeva voimieni mukaan työskennellä yhteisen asian eduksi? Eikö ole jo aika käydä sanoista työhön ja lähteä kirjojeni parista ihmisten ilmoille? Oi, jospa vaan ihmisiä enemmän kunnioittaisin ja rakastaisin! Olenhan — sen taidan itsestäni todistaa — aina tarkoittanut ihmisten hyvää; minä olen mennyt kansani edestä taistelemaan ja kuolemaankin tarvittaessa; minä näin, että riveissämme vallitsi petollisuus, että neuvoton ja pelkuri kansa ei tiennyt, mitä se tahtoi, eikä tahtonut mitään, minkä se tiesi olevan välttämätöntä. Mitä oli minulla muuta neuvoa kuin joko ruveta kivikovaan työhön tai lähteä pois maasta. Olisi kenties ollut rehellisempää ja tarkoituksenmukaisempaa valita edellinen tie; mutta rehellisyys ja tarkoituksenmukaisuus ovat, kuten perästäpäin olen huomannut, niin harvinaisia avuja, että voin kyllä antaa anteeksi itselleni sen, että minulla niitä ei silloin ollut, ehkäpä ei nytkään vielä riittävästi. No, entä yksityiset? Hyviä ja kunnan ihmisiä on; minäkin olen kohdannut monta elämässäni — kerran kuumeessa raivotessani hoiteli ja suojeli minua jalomielinen Bash-Aga-El-Mokrani viikkokausia teltissä; Wienin rehellinen ajuri toi minulle toisena aamuna asuntooni takaisin kultarahan, jonka kohtuullisesta jalomielisyydestä annoin hänelle edellisenä iltana; Konstantinopolissa oli Ranskan lähettilään apulainen — mikä olikaan hänen nimensä? — ihmeen kaunis mies, mutta, pelkään, naisista, viinasta ja pelistä enemmän pitävä, kuin hänelle olisi sopinut — hän rakasti minua, luulen, todellisesti ja olisi antanut minulle jalkavaimonsa ja henkensä, jos olisin niitä halunnut — sitte on — niin, kukapa sitte vielä? heitä ei olekaan varsin monta. Ah! tuo vanha Jesulaisten kasvatti, joka rukoili Jumalaa lähettämään edes yhtä ihmistä hänen luoksensa — hän tunsi ihmiset. Minä tahtoisin rakastaa yhtä ihmistä, yhtä ainoata oikein sydämen pohjasta — silloin olisin, luulen mä, löytänyt elämän salaisuuden avaimen".

Näihin alakuloiisiin mietteisiin vaipunut oli kreivi, kun hän neljä päivää sitte Weissenbachin puiston reunalla ampui sivuitse jäniksestä, ja hänet silloin Toveri, joka sinä aamuna osoitti vielä suurempaa intoa kuin muulloin, houkutteli metsästysalueensa rajan yli Weissenbachin puistoon. Siinä näkyi hänelle Roosin korkea, hoikka vartalo niin odottamatta, niin äkkiä, melkein kuin taivaallinen ilmiö, ja teki häneen vaikutuksen, jommoista — siitä oli hän selvillä jo ensi hetkestä asti — ei yksikään vaimo eikä mikään muukaan ollut häneen koko elinaikanaan tehnyt. Oliko hänen mielensä juuri sinä hetkenä valmiimpi kuin muulloin ulkoapäin tulevaa vaikutusta kokonaan ja täysinäisenä omistamaan; oliko tämä neiti enemmän kuin kaikki tähän asti näkemänsä naiset sen ihannekuvan (ideaalin) kaltainen, jota hän tietämättänsä kantoi sydämessään — siitä hän ei voinut tehdä itselleen tiliä, tuskinpa hän sitä ajattelikaan; hän tunsi ainoastaan, että hänen elämänsä ohjaamaan oli ryhtynyt jokin uusi voima, joka ei enää voinut kadota, vaan joka tavalla tahi toisella oli vaikuttava ja vallitseva hänen jälellä olevana elinaikanaan. Ja kuitenkin oli neitonen puhunut vaan pari sanaa ja sekin oli ollut itsessään vähäpätöistä — mutta hänen puhetapansa, äänensä, ryhtinsä, ylpeä, tuskin huomattava pään nyökkäys — kreivi ei väsynyt tätä kaikkea lakkaamatta muistelemasta. Hän tunnusti nähneensä jo kauniimpiakin naisia, jos kasvopiirteiden säännöllisyys, värin sulavuus ja silmien loisto yksistään on kauneutena pidettävä; kreivi ei muistanut tyttösen muodon osoittaneen yhtäkään näistä eduista silmiinpistävämmän kuin monen muun; mutta sen sijaan oli se ollut kokonaan ihmeellisen sopusoinnun valaisema, sopusoinnun, joka viehättävimmällä tavalla sulii yhteen kaunisten jäsenten säännöllisyyden ja suloisten liikkeiden tasaisuuden kanssa. Kreivi näki neitosen kuvan käydessään ja seisossaan; hän näki sen aina liihoittelevan edessänsä; hän näki sen ennen nukkumistansa; hän näki sen unissansa; hän näki sen heti silmät auki saatuaan aamusilla.

Kuitenkaan ei hän — ainakaan ensi päivinä — tehnyt mitään saadakseen tarkempaa tietoa tyttärestä.

Hän oli niin kauan elellyt ihannemaailmassa ja pitkällä matkoillansa niin tottunut kauniin naisen ohimennen huomaamaan kauniiksi, kuten kuvan kuvastossa tai maiseman tai kirkkaan aamun, että hän tuskin viitsi kysyä: kuka on hän? mikä on hänen nimensä? Tällä kertaa oli hän toimettonampi kuin tavallista senkin vuoksi, että hän pelkäsi saavansa kuulla jotain, mikä ei olisi ollut hänelle mieluista. Vihdoin kolmantena päivänä tarjoutui itsestään tilaisuus, jota kreivi siihen saakka oli varta vasten karttanut.

Lengsfeldin pappi oli palannut kirkolliskokouksesta. Kaksiviikkoisen poissaolonsa vuoksi oli häneltä — todelliseksi suruksensa — jäänyt herransa ja suojelijansa kotiintulo, niin odottamaton palaaminen asianmukaisesti koulunuorison laululla ja jumalanpalveluksella viettämättä. Nyt kiiruhti hän luonnollisesti huolimattomuuttansa korjaamaan ja meni kreiviä tervehtimään. — Lengsfeldin pappi oli kirkon taisteleva ase, innokas, oikeaoppinen, orjamainen, kuten sopi hänen avuillensa ja kunnianhimoilonsa; sen lisäksi taipuva herkulliseen elämään, kuten hänen nuoruutensa — hän oli tuskin kolmekymmentä vuotta vanha — näytti vaativan ja hänen lihavuutensa todistavan. Kulmilta oli hänen pyöreä, kiiltävä otsansa jo jotenkin paljas, hänen pienet silmänsä peittyivät kahden soikean lasin taakse, joiden sangat olivat mitä hienoimmat. Papilla oli tänä aamuna musta hännystakki päällään ja valkea huivi kaulassa, ne samat, jotka olivat kirkolliskokouksen aikana niin usein loistaneet puhelavalla; ja ehkäpä oli hänen tervehdyksensä kreiville vielä jotakin siitä innosta, joka oli tehnyt hänen esityksensä tuossa innokkaidenkin miesten seurassa niin huomattaviksi.

Kreivi otti pappinsa vastaan tuolla vakavan, ystävällisen, kylmäkiskaisen ja lämpimän sekaisella tavalla, joka oli hänessä omituista, etenkin vieraita henkilöitä kohtaan. Kun hänellä oli paljon puhuttavaa hengellisen herran kanssa ja oli juuri suuruksen aika, kutsui hän kylmää ruokaa ja pullon viiniä. Viini oli hyvää, ja pappi, joka oli hyvä viinin tuntija, kävi, kirkon ja koulun asioista selvittyä, aivan puheliaaksi pitäen vallan varmana, että hänen korkeasukuinen isäntänsä oli isiensä poika, valitteli hän haikeasti kansavaltaitten periaatteiden levenemistä sekä yleensä maailmassa että erittäin Lengsfeldissä ja sen ympäristöllä. Paheen ilmiöt ovat välistä hirvittäviä ja paheen juuri on siinä, että koko maassa on aatelisia suhteellisesti vähän, ja nekin vähät ovat sen lisäksi v. 1848, jolloin aatelisten tilat veroitettiin ja alustalaiset saivat ruveta talojansa perinnöksi ostamaan, valitettavasti kadottaneet sen luonnollisen ja oikeutetun mahtivallan, joka heillä kaikesta huolimatta muuten vielä oli".

"Vuosi tuhat kahdeksansataa neljäkymmentä ja kahdeksan, herra kreivi", huudahti pappi, "kulki kuin paha ruoste arvokkaan aatelistemetsän yli, ja moni jalo puu seisoo siitä asti kuivana. Meillä on siitä oma seutumme silmiinpistävä ja, saatatpa sanoa, liikuttavana esimerkkinä. Herra kreivi, te tunnette herra von Weissenbachin; ettekö? Ettekö nimeltäkään? No, sepä kummallista; mutta tosiaankin, te olette vasta niin vähän aikaa olleet näillä mailla! Te voitte täältä ikkunasta nähdä Weissenbachin puiston; juuri tuon terassi-pylvään ylitse; minä luulen, teidän naurismaanne ovat siinä vieressä. Puisto on kaunis; mutta, hyvä Jumala, siinäpä se onkin koko omaisuus! Herra von Weissenbachilla oli sen lisäksi Bolau ja Gommern, joihin kolmeen aatelistaloon kuului vähän tiluksia (Weissenbachiin ei niitä kuulu paljon nimeksikään), mutta pitkä ja tuottava luettelo veroja ja maksuja. Weissenbachit ovat ainakin kolmekymmenvuotisesta sodasta saakka täällä asuneet ja luultavasti jo paljoa ennenkin, jos, kuten näyttää, ne Weissenbachit, jotka Naumburgin tappelussa taistelivat Ludvig Rautaista vastaan, ovat samaa sukua kuin nämä Weissenbachit. Nyt on nykyinen herra von Weissenbach jalon suvun oikea vesa, ja kun v. kahdeksantoistasataa neljäkymmentä ja kahdeksan hyvä vanhus kukistui ja uudenaikaiset ihmiset riemuitsivat, ei hän tahtonut ulvoa susien kanssa, vanu möi talonsa, paitsi Weissenbachia, jota ei kukaan ostanut, meni kaupunkiin kadotti muutamissa vuosissa — olen kuullut, yhdessä ainoassa onnettomassa yrityksessä — tilojen myynnistä ja Weissenbachin kylän vapaaksilunastuksesta karttuneet varat ja on nyt, paha kyllä, köyhempi kuin kukaan kylän kahdestakymmenestä talonpojasta, jotka maalaavat huoneensa valkoisiksi, lähettävät poikansa lukioon ja tyttärensä pensionikouluun ja joilla on kahden sadan taalerin piano asuinhuonetta koristamassa".

Kreivi oli tämän pitkän selityksen kestäessä mennyt ikkunan luo ikäänkuin papin antamien tietojen mukaan tarkoin tutkiakseen, missä Weissenbachin puisto oli, mutta oikeastaan salatakseen punastusta, joka, papin mainitessa puistoa, oli kohonnut hänen kasvoiltaan.

"Onko herra von Weissenbachilla perhettä?" kysyi kreivi yhä vielä selin pappiin.

"Yksi ainoa tytär, herra kreivi". Kreivi tunsyi sydämensä tykkivän nopeammin. Niin levollisena kuin mahdollista kysyi hän edelleen:

"Luonnollisesti jo naimisissa?"

"Ei vielä, herra kreivi". Tuo papin lause "ei vielä, herra kreivi" kaikui niin omituisesti, pitkävetaisesti, että kreivi äkkiä kääntyi ja innolla, jota ajatuksiensa ja viimeisen viinilasinsa kanssa työskentelevä pappi ei huomannut, huudahti:

"Te tunnette neidin, minä tarkoitan perheen, luonnollisesti lähemmin?"

"Minulla on kunnia käydä usein pakisemassa hovissa enkä, kuten uskallan otaksua, olekaan mikään aivan vastenmielinen vieras", vastasi pappi.

"Ja — ja minkänäköinen on — minä tarkoitan: neiti —?"

"Ei juuri kaunis", sanoi pappi ajattelevaisesti, "minusta on hän melkein liian suuri; mutta täydellinen ryhti, välistä vaan, minun nöyrän mielihiteeni mukaan, hovineitiä liian paljon osoittava. Herra kreivi, te ette tiedä — mutta kuinka voisittekaan tietää! — että neiti von Weissenbach on vuoden ollut hovineitsyenä kuninkaallisen korkeuden herttuattaren luona. Ehkäpä olisi hänelle ollut parempi, ettei hän koskaan olisi joutunut korkeimpiin piireihin, sillä sanokaas herra kreivi itse, köyhä, perin köyhä neiti, vaikkapa sitte olisikin, kuten neiti von Weissenbach, vanhimmasta ja puhtaimmasta aatelisuvusta, mitä toivoa hänellä on meidän aineellisena aikanamme, jolloin raha ei ollenkaan ole mikään mielikuvitus, vaan varsin arvossa pidettävä todellisuus! köyhä aatelineiti, herra kreivi, on minun silmissäni hyvin surkuteltava olento — kristillistä lähimmäisrakkautta, voisin sanoa, erittäin herättävä esine".

Nyt muisti kreivi niin äkisti itsellään olevan muutamia tärkeitä toimituksia vielä tänään aamupuolella suoritettavana, että pastorilla, samana iltana Weissenbachin hovissa käydessään, oli jommoinkin oikeus sanoa kreiviä vähän haaveksivaiseksi herraksi.

Tähän lausuntoon olisi papilla ollut vielä enemmän syytä, jos hän olisi nähnyt, miten kreivi, hänen tuskin lähdettyään salista, silminnähtävästi kiihtyneenä edestakaisin käveli, astui vihdoin terassille, heitteli silloin tällöin käsiään ja käsivarsiaan ja murisi hampaittensa välistä katkonaisia sanoja. Seikka oli se, että kreivi ei ollut suurimmatta kärsimättömyyden tunteetta ja vastenmielisyydettä, jota hän tuskin taisi itselleenkaan selittää, voinut kuulla hengellisen herran — ja tämä herra ei häntä ollenkaan miellyttänyt — puhuvan neidistä, jonka kuva oli niin syvällä hänen sydämessään. Taivaallisesta ilmiöstä aamuauringon paisteessa metsän reunalla oli tullut aatelineen hovineiti ylimysvaltaisine käytöksineen ja pää täynnä keskiaikaisia oikkuja ja hovimaista mitättömyyttä. Sen lisäksi isä täynnä tyhmiä säätyeroitusmietteitä ja talonpoikaissodan aikuisen vapaaherran katsantotapoja. Molemmat luonnollisesti sangen hurskaita, hyvin toimeen tulevia teeskenteleväisen, liukaskielisen kavaltajan seurassa, joka oli ottanut toimekseen vahvistaa heitä oikeussansa.

Tästä aamusta saakka oli nyt kreivissä tuo hajamielisyyden ja välinpitämättömyyden tila, jota Toveri, pitkäkorva lintukoira oli niin syvästi surrut, muuttunut toiseksi, jota se kohta sai vielä syvemmin surra. Pitkäkorvan väsymättömyyttä ja metsästysintoa koetettiin kovimmalla tavalla ja sen ohessa sai hän yhtenä aamuna kuulla enemmän torumisia kuin muulloin koko viikossa. Samaa sai kokea vanha emännöitsijä, joka siihen saakka oli kreiviä enkelinä pitänyt; samaa saivat käsityöläiset, jotka, kuten nyt selvisi, olivat aivan ajattelemattomia ja loukkaavalla säännöllisyydellä aina ymmärsivät väärin kreivin määräykset. Vihdoin käski kreivi palvelijansa aamulla varhain panna tavarat kokoon, että hän viimeinkin taas pääsisi pois ikävästä seudusta; ja kun mies, suuresti kummastellen tätä odottamatonta käskyä, läksi pois, huusi herransa hänelle: "ja käskekää sitte satuloimaan musta — ja kuulkaa, hevosrenki saa tulla mukaan — hän ottakoon raudikon!"

VI.

Kreivi nousi satulaan, ratsasti pihasta karjatalolle päin, missä rakennettiin latoa, mutta ei pysähtynyt sinne hetkeksikään, vaan nelisti edelleen metsätielle, kunnes hän suuren kierroksen tehtyään ja viimein sen äkkiä loputtua kedolle, saapui päinvastaiselta puolelta Weissenbachin alueelle. Siellä kääntyi hän ensikerran ratsaspalvelijaansa päin, joka oli ainoastaan suurella vaivalla voinut seurata herraansa, ja kysyi, tiesikö hän missä hovi oli. Mies tiesi sen; hän oli jo pari kertaa ollut Weissenbachissa. Hovin portille tultua pysäytti kreivi hevosensa, katsahti lehmuksia ja huonetta peitettyine ikkunoineen, näytti miettävän, ratsastaisiko kauemmaksi vai ei, hyppäsi sitte nopeasti satulasta, viskasi höyryävän hevosensa ratsastimet palvelijalle, käski hänen talutella hevosia edestakaisin ja astui avonaisesta portista pihaan.

Riikinkukko astuskeli uteliaana tulijalle vastaan; pääskyt lentivät liverrellen ilmassa, muuta elävää olentoa ei näkynyt hiljaisessa pihassa, muuta ääntä ei kuulunut. Puiden korkeissa latvoissa, jotka näkyivät ulkokuoneiden kattojen yli, leikitteli punertava iltarusko. Levottomuuden ja aavistavan toivon ennen kokematon, outo tunne valtasi kreivin. Sydämensä nopeampaa tykytystä ja polviensa vapisemista, jotka hän huomasi hitaasti noustessaan kivirappuja oven edessä olevalle pienelle lattialle, selitteli hän nopean ratsastuksen tuottamaksi väsymykseksi ja kiihtymiseksi. Ovi oli kiini. Kello, jota hän

nyt soitti, kilisi niin kumean suruisesti. Kuluipa kotvasen aikaa, ennenkuin laahaava astunta kuului porstuan kivilattialla ja vanha Wengel aukasi oven. Kreivi kysyi herra von Weissenbachia ja sanoi nimensä. Vanhus katsoi ällistellen häntä muotoon ja sanoi: "tahtoisinpa vanhoa, että te se olette. Te olette ihan isävainajanne näköinen". Sitten pyysi hän äänettömällä viittauksella kreiviä astumaan porstuaan, vei hänet siitä vasemmalle päin kammariin ja jätti siihen yksin.

Se oli jotenkin suuri huone; ikkunat, ulkopuolelta muurivehreän peittäminä, olivat pihaan päin. Seinät olivat melkein miehen korkeudelta peitetyt ruskealla tammella. Yliympäri oli seinillä muotokuvia, jotka näyttivät huoneen nyt vallitsevassa hämärässä vielä tummemmilta kuin muuten. Taitavasti oli sinne tänne aseteltu vanhanaikuisia huonekaluja, joiden seuraan varsin kaunis, uusimuotinen, yhden ikkunan viereen asetettu piano ei olisi oikein hyvin sopinut. Asekaapin päällä istui muhkea, täytetty tarhapöllö, jonka suuret lasiset silmät kysyväisesti ja uhkaavaisesti tuijottivat tulijaan. Tämän kaikki huomasi kreivi aivan koneellisesti, sillä kiihtymys, jonka valtaan hän jo ulkona pihalla oli joutunut ja joka hänen huoneeseen astuttuaan yhä vielä oli enentynyt, ei antanut hänen rauhassa mitään tarkastaa. Muutamit minuutit, jotka hänen täytyi siinä seisoa, muuttuivat hänestä hetkiksi. Joka silmänräpäys odotti hän oven aukeavan ja kauniin neitosen astuvan esiin, vaikka hän kuitenkin samalla tiesi sen vähemmän mahdolliseksi. Vihdoin kuuli hän viereisen kammarin oven liikahtavan ja sitte askelia — mutta ei niitä askelia, joita hänen korvansa odotteli, vaan vakavia, nopeita miehen askeleita. Vanhan miehen korkea, hoikka vartalo astui rivakasti esiin.

"Minä olen iloinen, että saan huoneessani tervehtiä nuoruuteni ystävän poikaa", sanoi herra von Weissenbach, voimakkaasti pusertaen kreivin kättä ja tarkkaavalla huomiolla harmaiden kulmakarvojensa alta hänen muotoansa katsellen. "Wengel on oikeassa", sanoi hän, "isänne ihan elävä kuva. Sen näköinen hän oli, teidän isänne, kun minä häntä saatoin vihkiäلتارille ja kun minä vuotta myöhemmin kannoin teidät kasteelle. Te olette siitä asti kasvaneet suureksi; nythän minä voin teitä ainoastaan näin käsissäni pitää".

Ja nyt veti herra von Weissenbach kreivin rintaansa vasten. Kreivi vastasi hänen syleilyänsä vähän ujusti. Hän ei ollut ollenkaan odottanut näin sydämmellistä vastaanottoa; hän tunsi häpeävänsä kuin kunniaa, jota — se täytyi hänen itsekseen myöntää — hän ei ollut ansainnut. Hän oli tullut tähän taloon vieraana, puolittain vastenmielisesti, mielihalusta, joka korkeintaan oli sangen itsekäs, ja hänet otettiin vastaan kuin vieraasta maasta kotiperille palaavaa poikaa. Hän murisi sekavan anteeksipyyntöä, että hän vasta nyt tuli, eikä jo kahdeksaa päivää ennen.

Herra von Weissenbach ei antanut hänen puhua loppuun. "Tahdonpa tunnustaa teille, rakas kreivi", sanoi hän, "minä olin suuttunut teihin, kovasti suuttunut; sitte ajattelin minä taas, että te olettekin toisen ajan lapsia, ajan, jota isänne ja äitinne aikainen kuolema kuin syvä juopa erottaa minun muistojeni ajasta. Ihmiset muuttuvat ajan kanssa ja tavat ihmisten kanssa — sen me vanhat tiedämme, sillä jokainen päivä saarnaa sitä meille. No, teidän ei pidä kohta oppia tuntemaan minua äkeäksi. Te olette palanneet — pitkän harhailun perästä, sain minä kuulla; minä toivon ainoastaan, että te nyt jäätte tänne, johon te Jumalan ja kohtuuden lain mukaan paremmin kuulutte kuin Aasiaan ja Afrikaan; ja me, taivas sen tietää, aivan välttämättömästi tarvitsemme kunnan miehiä, jotka pysyvät erillään uusimuotisista hurjuuksista. Ja suuri metsämies Herran edessä olette te myöskin, kuten Roosani on sanonut! No, se on teillä veressä, isästäne. — Missähän Roosani vaan viiptykin! minä en voi Roosattani mitään, tietäkääs, en edes ruokaa teille tarjota. No, no, eihän teilläkään niin kiirettä ole".

Herra von Weissenbach vei vieraansa vierelleen sohvalle ja kyseli häneltä hänen menneistä ajoistaan, sotapalveluksestaan, matkoistaan, hänen tiluksiansa nykyisestä tilasta ja mitä tuumia hänellä oli tulevaisuudesta sekä paljon muuta semmoista — joihin kysymyksiin kreivillä ei aina ollut helppo vastata. Herra von Weissenbach eli muistoiheen, mietteineen, kaikkineen maailmassa, jota syvä juopa eroitti uudemmasta ajasta. Abu Simbelin kalliokirkot ja Karnakin rauniot olivat kreivistä tuskin tuntuneet vieraammilta kuin herra von Weissenbachin mietteet valtiolaitoksesta, kansan edustamisesta, poliisijärjestyksestä, köyhäin hoidosta ja muista semmoisista. Kreivin valtiollinen uskontunnustus oli sitä rajattomammin vapaa, kun hän ei vielä oikeastaan ollut vakaasti koettanut toteuttaa mietteitäänsä. Lukukammarinsa häiritsemättömässä rauhassa, pitkänä joutohetkinä Niililaivan kannella päiväpaisteessa vasten virtaa koskille kulkiessaan, matkoilla taivaankorkuisten alppimaailman ketojen yli oli kreivi luonut itselleen paraan maailmansa ja suunnitellut suhteet vapaiden ihmisten välillä, joiden tuli siinä asua; kun hän koetti asettautua isäntänsä katsantokannalle, oli hänen mielensä kuin haukan, joka äkkiä huomaa olevansa sulettu rautahäkkiin. Hämmästyen ja ihmetellen katseli hän herra von Weissenbachin voimakasta, vielä kaunista muotoa ja tuuheain kulmakarvain alla säihkyviä silmiä, joiden tulta ei kuusi vuosikymmentä ollut voinut sammuttaa. Ja kuitenkin tunsi hän taas omituisen vedon, sillä hänen oma miehekäs sydämensä sanoi, että hänellä oli edessänsä mies, joka piti sanansa pyhänä ja joka, jos niin tarvittiin, puolustaisi vakuutustaan vaikka hengellensä.

Hämärä oli huoneessa nopeasti enentynyt herrain sohvalle istuen näin puhellessa. Kreivi oli viivytämistään viivytännyt lähtöänsä, aina toivoen neiti von Weissenbachin palaavan kävelymatkaltaan.

Nyt ei hän enää luullut voivansa kauemmin odottaa. — Juuri hänen noustuaan valaisi ikkunoiden ohi kulkevan, purpuraisen iltapilven heijastus hämäräisen huoneen.

"Tuossahan on Roosani", sanoi herra von Weissenbach.

Kreivi, joka seisoj selin oveen, kääntyi äkkiä. Kynnyksellä seisoj "hän" ruusuloiston ympäröimänä, semmoisena kuin hän hänet viimeksi oli nähnyt, olkihattu vasemmassa kädessä, ylpeä pää korkealle kohotettuna, totisen, lempeän muodon ympärillä keveät kiharat, joita vieno iltatuuli näytti vallattomalla kädellä mielin määrin asetelleen.

VII.

Roosa jäi hetkiseksi seisomaan kynnykselle; sitten kiiruhti hän, vähän päätään nyökäyttäen, kreiviin päin ja hänen ohitse jensä luo, joka sulki hänet hellästi syliinsä ja suuteli hänen otsaansa. Siitä kääntyi hän taas kreiviin päin, nyökäytti vielä päätään — mutta nyt ystävällisemmin — ja sanoi sitte iloisesti:

"Me olemme vanhoja tuttuja, herra kreivi ja minä", sekä ojensi hänelle kätensä.

Kreivin käsi vapisi vähän; hetki, jota hän oli viimeksi kuluneina tuntina melkein tuskallisesti odottanut, oli nyt kuitenkin liian nopeasti tullut ja oli kauniimpi ja suloisempi kuin hän koskaan oli saattanut toivoa. Nyt vasta näki hän, miten muistonsa oli häntä peittänyt, miten häneltä kaikki peittänyt. Tämä täysinäisyys suurinta suloutta äänessä, puheessa, ryhdissä, liikkeissä — miten vaillinainen ja miellyttämätön oli tämän suhteen ollut hänen muistinsa luoma kuva! Ja miten oli hän ensimmäisen ja yhden ainoan kohtauksen perästä voinut odottaa niin ystävällistä vastaan-ottoa! odottaa, että hän ojentaisi hänelle kätensä ja sanoisi häntä vanhaksi tutuksi! Kreivi oli sangen onnellinen.

Roosakin oli yhtä onnellinen. Hän iloitsi kreivin tulosta isänsä tähden, jota se olisi kovin surettanut, jos hänen nuoruutensa ystävän poika ei olisi käynyt häntä tervehtimässä; hän iloitsi hänen tulostansa itsensä tähden, koska siten olikin käynyt toteen ääni, joka oli hänelle kuiskuttanut: sinä et ole häntä nähnyt viimeistä kertaa; hän iloitsi hänen täällä olostansa, koska hän juuri äsken oli niin innokkaasti häntä muistellut.

Herra von Weissenbach pyysi toistamiseen häntä jäämään illalliselle. Roosa katsoi pitkien silmäripsiensä takaa kreiviä silmiin. Niissä kuvasti semmoinen neuvottomuus, että neitinen tuskin voi olla nauramatta — neuvottomuus, kun hänen nyt kuitenkin täytyi tunnustaa, että hän ei ainoastaan voinut jäädä, mitä hän siihen asti oli kieltänyt, vaan että hän aivan mielelläänkin jäisi.

"Jääkähän toki, herra kreivi", sanoi hän, "te näytätte tosiaankin vähän väsyneeltä, eikä liene hetkisen lepo hevosillennekaan vastenmielistä".

Kreivi kumarsi; vanha herra löi otsaansa.

"Uskomatonta", murisi hän, "että minä voin sen unhottaa; mutta ei Wengelikään ajattele niin mitään". Hän soitti kiivaasti kelloa.

"Olehan huoletta, isäseni", sanoi Roosa, "minä sanon hänelle; minun täytyy jättää teidät muutamiksi minuuteiksi, kunnes teevesi kiehuu".

Se oli kreiville onnellinen ilta; hän ei tiennyt olevan sydämmeensä sulettuina semmoisia lämpimiä iloisuuden lähteitä. Pöydässä juotui hänelle mieleen, miten köyhä hän vielä muutama hetki sitten oli ollut, ja silloin säpsähti hän ensin ja sitten täytyi hänen hymyillä, kuten sen, joka äkkiä rikastuttuaan ajattelee mennyttä hätää ja pulaa. Itse ympäristökin: kummalliset, vanhat huonekalut, joilla tämäkin huone, jossa he teetä joivat, oli koristettu; haaveellisesti kuvatut jumalat ja jumalattaret, paimenet ja paimenettaret laumoineen, jotka muotokuvain verosta peittivät tämän huoneen seiniä; kukitettu teekannu Dresdenin posliinista, josta Roosa kaatoi tuoksuavaa juomaa kummallisen muotoisiin kuppeihin; haaranainen kynttiläjalka kiteislasista, jossa kolme sangen valoisaa kynttilää paloi — kreivistä tuntui, kuin olisi hän jo lukemattomia kertoja syönyt tältä pöytäliinalta, johon Leonardo da Vincin "ehtoollinen" ja vuosiluku 1729 oli kudottu. Kreivi oli liian onnellinen voidakseen olla hyvin puhelias, maikka hän kyllä taitavasti osaa keskusteluun; mutta matkoistaankin kertoessaan tai kun hänen täytyi vanhalle herralle lausua ajatuksensa kahvi- ja teetullista — aina etsivät hänen silmänsä Roosan silmiä, jotka pysyivät koko illan iloisina, veitikkamaisina. Niin, olipa hän vielä huomaavinansa

neiti von Weissenbachin tahallaankin kiihoittavan häntä vastaväitöksiin ja tulevan sitä innokkaammaksi, mitä enemmän hän kohteliailla ja kauniilla lauseilla koetti karttaa niitä.

Teen perästä asuinhuoneeseen palattua koetti kreivi saada Roosaa soittamaan vähän pianoa, joka, kuten hän nyt sai kuulla, oli herttuattaren lahjoittama; mutta Roosa ei suostunut.

"Saammehan toivottavasti useammin — hyvin usein nähdä teitä luonamme", sanoi hän, "eikä sovi heti ensi kerralla täydellisesti näyttää kaikkia avujansa ja tyhjentää taitojensa lähdeä. Mutta jos tosiaankin vielä näinä päivinä lähдете Italiaan, kuten pöydässä sanoitte —"

Hän pani kätensä pianolle ja katseli kreiviä niin veitikkamaisesti, niin uhkaavan uskomattomalla hymyllä, että kreivi kiirehti vakuuttamaan, ettei matkalla Roomaan ollut ollenkaan kiirettä ja että hän nyt, löydettyään niin ystävällisiä ja rakastettavia naapurisia, ei ollenkaan pitänyt kauhistavana ajatusta jäädä kauemmaksi, ehkä pitkäksikin ajaksi kotiinsa.

Roosa kumarsi päätään syvään ja sanoi alaskäännetyin silmin: "te olette sangen hyvä, herra kreivi".

Sitten läksi hän, vielä kerran hetkisen puserrettuaan Roosaa kättä ja kiitollisella kumarruksella vastattuaan isän pyyntöön, että hän hyvin kohta uudistaisi käyntinsä Weissenbachissa. Hän nousi satulaan ja ratsasti lämpimään kuutamayöhön, rinta täynnä autuutta, joka teki hänet mykäksi. Roosa istuutui, kun isänsä, joka kävi säännöllisesti kello kymmenen aikaan levolle, oli hänet jättänyt, pianon eteen ja soitteli myöhään yöhön, kuten tapansa oli silloin, kun jokin oli hänen sieluansa tavallista enemmän innostuttanut. Kylän vahti, jolla, kuten useimmilla hänen maamiehillään, oli hyvä korva, arveli kivipylväällä hovin portin edessä istuessaan ja tuntikausia Roosaa soittoa kuunnelleessaan: neiti ei ole vielä koskaan soittanut niin kauniisti kuin nyt.

VIII.

Kreivin matkasta Italiaan ei enää näyttänyt tänä kesänä tulevan mitään, Palvelija sai käskyn purkaa jo täytetyt kirstut, eikä koko asiasta enää ollut puhetta. Sitä vastoin kiiruhdettiin vielä innokkaammin kuin ennen linnan saamista asuttavampaan kuntoon; mutta työmiehet eivät enää sen päivän perästä, kun kreivi oli ollut Weissenbachissa, saaneet kuulla pahaa sanaa; yhtä vähän tuli niitä emännöitsijän osaksi tai palvelijan tai Toverin, joka siitä tuli vaan varmemmin vakuutetuksi herransa arvaamattomasta oikullisuudesta. Oli aivan ihmeteltävää, miten kreivi yht'äkkiä rupesi pitämään huolta tiluksistansa. Minkä joukon kaikenmoisia uusia laitoksia hänen päänsä yhdessä viikossa mielti! ja mikä oli vihdoin luonnollisempaa kuin että kreivi — joka kaikkine valtiotaloudellisine ja tilastollisine tietoineen sekä kaikkine hyvine aikomuksineen tiluksiansa parantamiseksi kuitenkin oli käytännöllisessä talouden hoidossa vasta alkavainen — tuon tuostakin ratsasti Weissenbachiin kysymään neuvoa vanhemmalta ystävältään, jonka taitavuutta näissä asioissa hyvin kehuttiin. Kun kreivillä koko päivän oli paljon työtä, ehti hän vasta illan tullen satuloittaa hevosensa, ja niin alkoivat monesti, hänen vielä keskustellessaan herra von Weissenbachin kanssa, teekalut viereisessä huoneessa kivistä, josta taas seurasi, että nieta sai tuntia tai kahtakin kauemmin odottaa tallissa herransa lähtöä. Kreivi tunsikin jo hovin koko järjestyksen niin hyvin, että hän, jos ei ketään hänen tullessaan ollut vastaan ottamossa, satoi itse hevosensa soimeen kiini herra von Weissenbachin ainoan hevosen viereen, vanhan Wengelin suureksi harmiksi, joka siinä näki hänen oikeuksiansa loukattavan. Kreivillä oli jo määrätty paikkansa teepöydässäkin, ja eräänä iltana kävi hän hyvin levottomaksi, kun Wengel hajamielisyydestä, joka vanhusta erilaisten toimien suuren paljouden vuoksi melkein aina vaivasi, oli pannut hänen ruoka-aseensa pöydän päinvastaiselle puolelle, josta hän ei voinut läheskään niin hyvin nähdä Roosaa kasvoja, hänen teetä kaataessaan. Ja hän luki niin mielellään tätä kasvojen kirjaa! ja siinä olikin sangen paljon luettavaa! Miten kirkas maailma veitikkamaisuutta ja oikkuja, kun se nauroi! miten pohjaton meri syvämielteisyyttä ja alakuloisuutta, kun se oli totinen! Ja nyt oli se useimmiten totinen, kreivin puhellessa pitkistä ja laajoista matkoistaan. Hän, vapaa ja työtön, oli suuren, varman omaisuuden turvissa voinut suunnitella matkansa aivan mielensä mukaan. Hän oli itämaissa tunkeutunut seutuihin, joissa Eurooppalaisen jalka harvoin oli astunut, ja Etelä-Euroopankin maissa ristiin rastiin matkaillessaan oli hän usein viikkokausia oleskellut kaukaisissa laaksoissa, yksinäisissä vuorikylissä, jotka olivat kaukana suuresta huvimatkestajain tiestä ja sentähden vähän tai ei ollenkaan tunnettuja; ja usein oli hän juuri näistä paikoin koonnut miellyttävimmät huomionsa ja rikkaimmat kokemuksensa. Ettei kymmentä vuotta melkein lakkaamatta voida matkustaa joutumatta yhteen tai toiseen vaaraan, oli luonnollista, ja näistä vaaroista puhui kreivi uroon koristelemattomalla yksinkertaisuudella, uroon, joka ihmettelee vaan, että pelkurimaisuutta ollenkaan on olemassa. Monesti huomauttivat vasta Roosaa kasvat hänelle, että hänen kertomansa kohtaaminen olisi voinut helposti toisinkin päättyä. Tyttönen nojasi

silloin tavallisesti päänsä käsiään vasten; hänen suuret, paljon sanovat silmänsä tuijottivat huolestuneina kertojaan, ja tämä koetti silloin niin sujuvasti kuin mahdollista puhua, koska pieninkin pysähdys oli riittävä herättämään Roosaa miettimisistään. Roosa hengähti silloin syvään, nousi pystyyn, heitti nopealla kauniin päänsä heilahduksella lyhyet, ihanaiset kiharansa taapäin ja huomautti kreivin eilen tai toissa päivänä paljon paremmin kertoneen kuin tänään. Roosalla itsellään oli tavattoman suuri lahja pitää ainerikasta puhetta, eikä kreivi voinut kylliksi iloita onnellisista käänteistä ja paljon sanovista sananparsista, joita Roosa voi runsain määrin käyttää; hän iloitsi näistä terävistä aseista silloinkin, kun ne kääntyivät häntä itseään vastaan ja hänellä oli mitä suurin vaiva puolustaessaan väitteitensä. Näissä sanasodissa loisti Roosaa kasvoista vallattomuus ja sopivassa tilassa ilokin, kun kreivin täytyi tunnustaa, ettei hän vielä ollenkaan ollut asiaa siltä tai siltä kannalta katsonut.

Mutta kaunein oli Roosa aina, kun hän teen perästä istui pianon eteen — hän suostui siihen sangen harvoin ja ainoastaan pyytämisen pakosta — ja antoi kaikkien sormiensa koskettimilla lennellä. Hänen muotonsa vaaleni silloin vähän; hänen silmänsä näyttivät suuremmilta ja kostean-loistavan hohdon valaisemilta. "Runotar kaunis, suloinen runotar", mutisi kreivi poistuen niin kauas kuin mahdollista, ettei häntä häiritsisi, ja katseli häntä mieluisimmin viereisen huoneen avonaisesta ovesta. Musiikki-into yleensä ja pianon soitto-erittäin kuuluivat kreivin vasta viime aikoina ilmestyneihin taipumuksiin. Hän oli tähän saakka sanonut tätä taitoa täysin tajuamattomaksi, koska hän ainoastaan laulusta, etenkin neliäänisestä kansanlaulusta tunsi puhtaan ilon, soitto sitävastoin häntä väsytti, tekipä hänet vielä suruiseksikin. Mutta nyt ei hänestä ollut mikään Beethovenin sävellys liian pitkä; sanat näihin pitkävetisiin ja nopeihin säveleihin, joita hän tähän saakka niissä oli kovin kaivannut, oli hän nyt löytänyt, ja ne sanat olivat soittaja-immen juurikuin hartaudesta sulkeutuneet huulet, ajattelevainen, keveän kiharoin ympäriöitä otsa ja kosteasta hohdosta loistavat silmät.

Kun Roosa puhellessa useasti mainitsi rakasta puistoansa ja kreivi sanoi suuresti haluavansa oppia tuntemaan kauniita yksinäisiä käytäviä vanhain puiden varjossa, joita Roosa niin kehui, mutta puisto tähän vuoden aikaan ja sillä hetkellä, jona kreivi tavallisesti hovissa kävi, oli enimmäkseen harmaan sumun peitossa, niin ei kreiville jäänyt muuta keinoa kuin jättää aikaisemmin tärkeät työnsä, jotka häntä pitivät Lengsfeldissä, voidakseen ilta-auringon loistossa tutkia pyökkien ja tammien latvoja. Kun nyt ei kukaan tuntenut puiston kauniita paikkoja niin hyvin kuin neiti von Weissenbach, ja puisto moninaisesti kiertelevine, usein puoleksi peittyneine käytävineen oli vieraille todellinen sokkelo, niin täytyihän Roosaa ruveta kreivin oppaaksi, sitäkin suuremmasta syystä, kun herra von Weissenbachin piti luuvalonsa tähden varoa vilustumista ja vanhaa Wengeliä estivät hänen moninaiset toimensa ilta puoleen pihasta pääsemästä. Niinpä kävelivät he molemmat puiston monin kerroin ristiin rastiin ja joutuivat näillä retkillänsä usein niin innokkaasen puheeseen, että kulkivat huomaamatta kauneimpienkin paikkain ohitse ja laskeutuvan auringon ihaninkin valo voi tuskin hetkeksikään kiinnittää heidän huomiotaansa.

Kauniimpia päiviä ei kreivi vielä ollut elänyt. Niin suloiset olivat nämä illat, että hänestä hänen edellinen elämänsä siihen hetkeen asti, jona hän Roosaa näki, oli kuin hämärä, kammottava arvoitus. Hänen sieluansa valaisi tyttösen kuva, kuin aurinko kastepisaraa; hänen halunsa häntä uudestaan nähdä, hänen ääntänsä uudestaan kuulla oli rajaton. Kun hän Lengsfeldistä tullen näki kartanon katonharjan kohoovan puiden välistä, tykytti hänen sydämensä ilosta ja riemusta; ja kun hän silloin vihdoin monen, monen pitkän hetken perästä hänen kättänsä puristi ja katseli hänen silmiinsä, jotka aina yhtä lempeinä — ja, kuten hän monesti luuli, jokapäivä lempeämmin — häneen katsoivat, silloin tunsi hän itsensä niin rikkaaksi, niin ylpeäksi, ja samalla taas niin köyhäksi, niin nöyräksi, ettei hän olisi tilaansa vaihtanut minkään keisarin kanssa ja että hän samalla olisi palvellut jokaista kerjäläistä.

Vaikka kreivi ei oikeastaan ollut hetkeäkään ollut epätietoisena rakkaudestansa Roosaa kohtaan, olivat sitä vastoin Roosalle vasta vähitellen tulleet selviksi hänen tunteensa kreiviä kohtaan. Roosaa vaatimukset miesten suhteen eivät suinkaan olleet vähäiset eikä hän olisi koskaan sen vuoksi rakastunut mieheen, että hän, kuten kreivi, oli pitkä- ja hoikkavartaloinen, että hänellä oli vakava, miellyttävä, etelämäiden auringon paahtama muoto sekä syväsointuinen, ystävällinen ääni ja että hän käyttäytyi sivistyneen miehen tavoin. Hän itse oli liian korkeasti sivistynyt ja liian ihanteellinen voidakseen olla näiden ominaisuuksien puutosta miehessä lukuun ottamatta, eikä kreivi puolestaan ollut niitä, jotka tahallaan näyttelivät tietoansa ja taitoansa. Mieluisen vaikutuksen oli kreivi kyllä alusta alkaen häneen tehnyt. Roosa oli innokkaasti halunnut saada häntä uudestaan nähdä ja samalla kuitenkin vähän pelännyt, ettei kreivi olisikaan semmoinen, kuin hänen muhkeasta ulkomuodostaan päättäen saattoi luulla, ja että hän siten haihduttaisi häneltä viattoman harhakuvan. Mutta nyt huomasi hän tuon alussa hänestä mielinmäärin tekemänsä kuvan päivä päivältä juurtuvan syvemmälle, selvenevän ja samalla tulevan aina kalliimmaksi. Alussa oli hän iloinnut hänen tulostansa, sitten alkoi hän iloita siitä, että tiesi hänen tulevan, ja nyt saattoi hän jo käydä aivan levottomaksi, jos häntä ei kuulunut silloin, kun hän oli häntä odottanut. Hän puheli niin mielellään hänen kanssansa. Monesti lausui kyllä kreivi varsin kummallisia mietteitä kansain oikeuksista, ihmisonnesta ja -arvosta ja muista samanlaisista asioista, mutta hänen lausumissansa ajatuksissa, hänen tunteissansa ei ollut mitään

turhanpäiväistä eikä teeskenneltyä; Roosasta tuntui aina, kuin pitäisi hänen, kuin voisi hän, puhellessaan hänen kanssansa, kohottaa päänsä korkeammalle. Ja silloin loisti kreivin silmistä paljon kunnioittavaa, mutta samalla niin sydämmellistä ihmettelemistä. Tämä ihmetteleminen tuntui Roosasta niin hyvältä, vaikka hän kyllä usein tunnusti itsekseen, ettei hän oikeastaan sitä ansainnut, mutta mielellään, varsin mielellään olisi tahtonut ansaita. Hänen hyvät luonnonlahjansa näyttivät hänestä nyt vasta saavan jonkinmoisen arvon; hänen kielitaitonsa, hänen lavea, vaikka tosin sieltä täältä vajanainen kirjatietonsa, hänen soitto- ja maisemain kuvaamistaitonsa, mitä hän monivuotisella uutteralla ahkeruudella oli saavuttanut — hänestä tuntui kuin olisi hän kerrassaan saanut kaikki taivaalliselta isältä lahjaksi. Melkein samoin ajatteli hän nyt ruumiillisesta etevyydestänsä. Häntä ilahutti, ettei kreivin, vaikka olikin muhkean suuri, tarvinnut varsin alas häneen katsella, jos hän oli jo ennenkin hovitansseissa, ratsastus- ja kävelymatkoilla oppinut tuntemaan jäsentensä lujouden ja norjuuden, tuntui hänestä nyt usein, kuin olisivat hänelle siivet kasvaneet ja hänen tuskin tarvitsisi jaloin maahan koskea. Tapasipa neitonen itsensä vielä semmoisiakin miettimästä, mitä hän hymyten tunnusti turhuudeksi. Vakavasti kysyi hän itseltään, eikö hänen, kun kreivi oli hänen nyt nähnyt neljä päivää perätysten käyttävän samaa pukua, pitäisi viidentenä päivänä vaihtaa se jo toiseen, mutta puki sen kumminkin yllensä, kun tiesi sen hyvin itsellensä sopivan. Nähtävästi hoiti hän tukkaansa huolellisemmin kuin ennen, ja ensi kertaa oli hän siitä pahoillaan, että yksi hänen hampaistansa ei enää ollut yhtä kirkas kuin toiset. Hän huomasi äkisti, ettei hänen olkihattunsa nauha ollut säilynyt kesäauringon vaikutuksilta, ja hänestä oli vähän vaikeata käyttää erästä nahkakenkäparia, mitkä hän oli erityisesti puistossa kävelyjään varten teettänyt kyläsuutarilla, ja niitä laatiessaan oli pitänyt vähemmän lukua koreudesta kuin kestävydestä. Se lohdutti häntä vähän, että kreivi selvästi osoitti suosivansa lujia, paksupohjaisia saappaita ja yleensä näytti kuluttavan tuloihinsa verraten ainoastaan hyvin vähän pukuunsa, joka oli mukava, hyvin käypä, vaan sangen yksinkertainen. Roosa huomasi sen sitä paremmin, kun hän varsin hyvin tiesi, että hän itse, jos hänellä olisi ollut varoja käytettävänä, olisi ehkä ylellisesti koreillut kauneilla ja komeilla vaatteilla; ainakin sanoi hän raskaan atlassivaatteen kohinassa olevan runollisuutta, musiikkia, jota kyllä, kuten muutakin runollisuutta ja musiikkia, eivät kaikki ymmärrä eivätkä kuulekaan.

Vielä monta muutakin samanlaista, viattoman kaunistelematonta seikkaa, joita hän tähän asti ei ollut kellenkään paitsi itselleen sanonut, tunnusti Roosa puhellessaan kreivin kanssa. Niinkuin lämmin kevätpäivä kukilla ja silmikoilla täyttää maan, joka on ainoastaan odottanut lämmintä, niin tuleennutti kreivin läsnäolo kaikki, mitä Roosaa ylevässä ja jalossa sielussa hänen itsensä tietämättään hovin kirjavissa oloissa ja sitä seuraavien vuosien hiljaisessa yksinäisyydessä oli verkalleen, yhtämukaisesti ja runsaimmassa määrässä kehittynyt. Hänestä oli silloin, kuin avautuisi taivas ja enkelijoukot laulaisivat rauhaa ja iloa maan päällä. Hän ei ollut vielä elämää eikä ihmisiä koskaan rakastanut niinkuin nyt; etenkin isäänsä kohteli hän nyt suurimmalla hellyydellä ja huomaavaisuudella. Isä tarvitsikin nyt lapsensa rakkautta kaksin verroin. Pankin häviöstä alkanut riita oli joutunut uudelle uralle. Sen pääjohtaja oli vangittu, eikä mitään takausta hänen puolestaan hyväksytty. Mahdollisesti kutsuttaisiin herra von Weissenbach todistajaksi. Se ajatus näytti häntä huolettavan, vaikka hän ei siitä kellenkään puhunut, paitsi ehkä pastorille, joka nykyaikoina tosin kävi harvemmin hovissa, mutta kuitenkin vielä liian usein Roosaa mielestä, hän kun ei voinut häntä kärsiä eikä ymmärtää, miten isä saattoi häntä niin silminnähtävällä mieltymyksellä kohdella. Nämäpä ne olivatkin ainoat pilvet Roosaa mielessä, joka muuten oli niin valoisa ja kirkas kuin kevätamu, jolloin leivot laulavat ja perhoset liitelevät kukkivilla niityillä ja lehtevien metsien sini-ilmoissa.

IX.

Kreivin into laittaa isiensä linnaa miellyttävään kuntoon, ei ollut laimentunut; olipa hän päinvastoin työtä aina suurentanut ja semmoisella uutteruudella edistänyt, että kaupungista kutsuttu nuori rakennusmestari voi kuuden viikon kuluttua pitää työnsä loppuneena. Kreivi osoitti hänelle tyytyväisyyttänsä ja kiitollisuuttansa niin runsaasti, että hän, vaikka tiesikin olevansa etevä, ei voinut katsoa ansioitansa niin suuriksi. Hän ei tiennyt, ettei kreivi maksanut hänelle ainoastaan näistä — itsessään hyvinkin kunnollisista toimista, vaan paljon enemmän ilosta, jonka hänelle tuotti se suloinen toivo, että hän seuraavana päivänä voi näytellä nämä kaikki rakastetullensa. Jo viikkoa ennen oli, näette, päätetty, että ystävät Weissenbachit tulisivat sunnuntaina iltapuolella käymään Lengsfeldissä. Roosa oli sanonut pukeutuvansa juhlapukuun ja kovin pahastuvansa, ellei kaikki poikkeuksetta tekisi Lengsfeldissä samoin. Tämän uhkauksen johdosta oli kreivi tuon kauan toivotun päivän aamuna tavattoman varhain liikkeellä ja alkoi makuuhuoneesta lähtien tarkastusmatkan koko kartanonsa läpi. Nuori rakennusmestari, jolle oli vähä väliä muistutettu, ettei kulungeista tarvinnut vähintäkään lukua pitää, oli näyttänyt ymmärtävänsä seurata rakennuttajan toiveita ja käyneensä koulua herttuan uuden

huvilinnan koristamisessa, jonka työn hän oli juuri äsken valtion ylläpidon tarkastuksella lopettanut. Kun pikkuvallion pääkaupungin puodit eivät riittäneet, oli hän lähettänyt sähkösanomia naapurivaltion pääkaupungin tavaravarastoihin, ja nämä taas olivat puolestaan kokeneet mitä nopeimmin toimittaa niin loistavat tilaukset. Mitä laitoksien rikkauteen tuli, oli siltä puolen — kuten kreivi nyt oli huomaamaan — melkein liiaksikin tehty; tarkastellessaan muutamia nahkaisia seinäverhoja, esirippuja raskaasta damastista, samettisia lattianpeitteitä, luuli hän kuulevansa erään neitosen punahuulilta pilkallisen naurun. Näyttipä hänestä nyt viimeisenä hetkenä monenkin, hänen oman keksimänsä laitoksen kauneus hyvin epäiltävältä; huomasi hän jotain aivan rumaakin eikä voinut ymmärtää, miten hän oli semmoista sallinut vieläpä itse määrännytkin. Sitä vastoin voitti sangen moni osa hänen täydellisen mieltymyksensä, erittäinkin toisen kerroksen nurkkahuone, jonka ikkunat olivat Weissenbachin puistoon päin ja joka viehättävine huonekaluineen — niiden joukossa varsin komea piano — kuvapatsaineen, kuvatauluineen, lattianpeitteineen ja esirippuineen oli perin sopimaton miehen — varsinkin tupakoivan — asunnoksi; sitten ruokahuone alakerrassa, jonka lasiovista puistoon pääsi ja jonka rakennusmestari hänen yksinomaisesta käskystään oli koristanut aivan vanhan mallin mukaan. Kreivi itse ei pitänyt juuri paljon semmoisista koristuksista; mutta hän tiesi, että herra von Weissenbach piti sitä kaikista kauneimpana ja voi aivan innostua huonekalusta, joka niin oikein kuvasi muinon vanhan ajan henkeä. Niinpä oli hän tuottanut tähän huoneeseen vanhan, kummallisimmilla kiekuroilla koristetun kellon, jota hän tähän asti tuskin oli huomannut, vaan nuori rakennusmestari — hän oli tällöin kalujen tuntija — oli sanonut sitä verrattoman kalliiksi taideteokseksi — ja se näytti tosiaankin loistavine koristuksineen varsin muhkealta runsaasti kullatun uunin reunuksella.

Huoneista kävi matka terassille, joka kahdelta puolen ympäröitsi linnaa ja nyt uusine kuvineen ja todellisine kukkineen kiviastioissa entisen läkkiromun verosta näyttikin vallan toiselta kuin ennen; terassilta puistoon, missä vielä juuri viimeisiä käytäviä puhdistettiin äsken leikattujen marjakuusi- ja pyökkipensasten välillä. Puisto suorine teineen, nelikulmaisine joutsenlammikkoineen (joissa väliaikaisesti ui sorsia, kun ei oltu kahdes kymmenen peninkulman päästäkään saatu joutsenia), kiinalaisine huvihuoneineen ja muine edellisen vuosisadan keksimine rumuuksineen oli kreivin kauhistus, koska se oli täydellisin vastakohta Weissenbachin säännöttömälle, metsittyneelle puistolle, jonka miellyttävää hämärää Roosa niin rakasti. Hän olisi nämä rumuudet hävittänyt perinpohjin puutarhasta, jos pyökkiä ja tammia olisi voinut yhtä helposti asetella kuin kaappia ja kukkapenkkiä, niin mukavasti levitellä kuin kukitettuja lattianpeitteitä. Kreivi huokasi ja päätti pidättää niin kauan kuin mahdollista vieraansa huoneissa ja avata vasta auringon lasketessa ovet terassille, kun kankeannäköinen puisto sai silloin ikäänkuin surullisen ystävällisen näön.

Päivällisen perästä — vaikka kreivi oli tuskin muruakaan maistanut, kuten vanha emännöitsijä päättään pudistellen sanoi — kävi hän vielä kasvihuoneissa ja tallissa, jolla hän toivoi voittavansa herra von Weissenbachin suosion. Hän taputti lemmikkinsä — ruskean Berberialaisen tamman, jonka hänen ystävänsä Bash-Aga-El-Mokrani, oli hänelle Algeriasta lahjoittanut — kaarevaa kaulaa, ja jalo elukka hieroi sievästi päätään hänen olkapäähänsä ja katsoi häneen suurilla silmillään kysyväisesti, eikö tänään tulekaan nelistystä sänkipeltoja myöten Weissenbachiin. "Tuleepa tänään parempaakin, Zuleika", sanoi kreivi, "paljon parempaa", ja hepo nyykäytti päätään ja kalisutti rautarenkahista marhamintaansa, juurikuin olisi ymmärtänyt, mistä kysymys oli.

Kreivi oli monesti ollut kysymäisillään, eikö hän saisi omilla vaunuillaan hakea vieraitansa Weissenbachista, sillä hän pelkäsi tosiperään, ettei avoliiterissä olevain vanhain perhekärrien vieterihin eikä akseleihin sopinut enää luottaa; tuskinpa tarvitsi epäillä tuon vahvaluisen mustan veturinkaan pahasta tahdosta vetää ensi käänteessä kärrit tien ojaan. Hän ei ollut kuitenkaan uskaltanut puhua pyyntönsä. Herra von Weissenbach ei kopeillut köyhyydellensä eikä kokenut sitä peitelläkään; mutta kuitenkin voi huomata, että tämä oli hänen luonteessansa arka paikka, jonka vähintäkin koskettamista hän olisi pitänyt suurena loukkauksena. Niinpä oli kreivi viisaasti jättänyt asian siksensä, vaikka hän nyt, kun määräaika oli jo kulunut, eikä heitä vielä kuulunut, kiroili turhan tarkkaa arkuuttansa ja oli jo kymmenesti satuloittaa hevosensa ratsastaaksensa heille vastaan ja siten nähdäkseen, ettei hänen pelkonsa ollut turha.

Vihdoin, kun hänen levottomuutensa oli noussut korkeimmilleen, tulivat nuo vanhat vaunut rämisten pihaan. Kreivi kiiruhti tykkivin sydämmin rappuja alas vieraitansa vastaan ja hänen ensi silmäyksensä kohtasi pastorin, joka juuri oli hypännyt vaunuista ja siinä kompastunut. Odottamattomasti ja vastoin toivoaan nähdessänsä hengellisen herran, tuntui kreivistä, kuin olisi koko maailma äkkiä vaipunut harmaan hunnun peittoon. Hänen täytyi koota kaikki voimansa, ettei Roosa, jonka pitkä vartalo nyt näkyi kumartuneena vaunujen ovella, eikä viimeksi tuleva herra von Weissenbach huomaisi hänen hämmästyksensä. Herra von Weissenbachilla oli ollut tärkeätä puhuttavaa herra pastorin kanssa ja sentähden oli hän kulkenut sikäli ja saanut hänet tulemaan mukanaan linnaan, jossa hän vallan varmaan saattoi toivoa ystävällistä kohtelua kreivin puolelta. Pastori uskalsi toivoa, että niin mahtava puolustus avaisi vielä arvottomammallekin vierasvaraisuuden ovet. Kreivi kumarsi ja sanoi ehkä vähän teeskennellyllä hymyllä, ettei ollenkaan tarvittu anteeksi anomisia. Hän etsi Roosan silmiä saadakseen

niistä lohdutusta onnettomuudessaan, mutta ne näkyivät karttavan hänen katsettansa. Se saattoi hänet vielä enemmän pahoilleen. Roosa ei ollut täyttänyt lupaustansa pukeutua täksi päiväksi loistavaan pukuun. Hänellä oli päällään sama yksinkertainen hame kirkaspohjaisesta, ruusukkaasta kesävaatteesta, jossa hänet kreivi oli ensikerran nähnyt vaahterain alla; ei vähintäkään koristusta, ei nauhoja, ei liepeitä; ei leveäreunainen olkihattukaan ollut vielä saanut uutta reunusta. Kreivi ei tiennyt, oliko tämä, kuten näytti, tahallinen yksinkertaisuus hyväksi vai pahaksi merkiksi hänelle selitettävä; hän oli liian sekaannuksissa ja liian pahalla tuulella, voidakseen tässä silmänräpäyksessä päästä mistään selville. Hän tiesi ainoastaan, ettei hän elämässään ollut mitään niin ilolla odottanut kuin tätä hetkeä, jolloin hän saisi näytellä Roosalle talonsa, jonka hän ainoastaan häntä varten oli niin kauniiksi laittanut; hän tiesi, että se hetki oli tullut ja niin tai näin kadottanut koko arvonsa, koko viehättäväisyytensä, koko runollisuutensa.

X.

He nousivat leveitä, kasvuilla runsaasti koristettuja, toiseen kertaan vieviä kiviportaita. Pastori huudahteli tuon tuostakin ihastuksesta ja ihmettelemisestä, mikä teki kreivin vieläkin kärsimättömämmäksi. He kulkivat ylemmän esihuoneen läpi, joka samoin kasvuilla ja sen lisäksi muutamilla hyvillä kipsikuvilla sievästi koristettuna näyttikin varsin kauniilta ja muhkealta. Palvelija avasi oven esihuoneesta avonaiseen kuvastokäytävään, joka tältä puolen — Weissenbachiin päin olevalla linnan takapuolella — erotti ja samalla yhdisti pitkän huonerivistön; sitten meni hän edeltä, herra von Weissenbach ja pastori seurasivat häntä. Kreivi tahtoi kumartaen laskea Roosaa ohitsensa, kun tämä äkkiä pani kätensä keveästi hänen käsivarrelleen. Melkein pelästyneenä katsahti kreivi häneen. Hänen suuret sinisilmänsä, jotka omituisen lempeästi ja suruisesti häneen katsoivat, kiilsivät kosteasta loistosta; mutta hänen huulensa ympärillä leikkeli hymy.

"Olettehan oikein ilolla odottanut tätä päivää", sanoi hän hiljaa.

Kreivi ei voinut mitään vastata, ei edes päättään nyökkäyttää; ainoastaan huulensa vavahtivat.

"Minä en sille mitään voi", jatkoi hän samalla hiljaisella äänellä, mutta nopeammin vaan, "älkää toki kostako sitä minulle!"

Hän tarjosi kreiville kätensä, jonka tämä veti huulillensa. Sitten kohotti hän taas päänsä. Hänen silmänsä säteilivät; pikainen muutos surusta iloon oli jotakin lumoaavaista. Nyt oli taas kaikki hyvin ja paremmin kuin hyvin! Nyt olivat maailma ja elämä taas kirkkaat, kirkkaammat kuin koskaan ennen.

Roosa hymyili. Hän ei tiennyt valtaansa tämän miehen yli niin suureksi, miehen, joka hänestä näytti niin voimakkaalta, niin vakavalta, niin oman arvonsa tuntevalta; selvä tieto tästä vallastansa täytti hänen sydämensä äärettömällä ylpeydellä.

Ylpeydellä ja nöyryydellä; vai oliko tuo nöyryyskin salaista ylpeyttä vaan? Eikö se ollut ylpeyttä, tuo hämärä tunne, joka hänet tänään sai pukeutumaan yksinkertaisimpaan pukuun, mitä hän voi löytää? Vai oliko siinä jotain muutakin, josta hän itsekään ei ollut selvillä? Oliko hän ainoastaan hetkeksi tahtonut rikkaassa kreivissä vaikuttaa kunnioitusta köyhyydellään? Vai oliko hän kauemmaksi tulevaisuuteen katsonut ja tahtonut sanoa: ken minua rakastaa, hänen pitää minua semmoisenaan rakastaman taikka minä en huoli hänen rakkaudestaan.

Roosan sielussa aaltoilivat nämä epäilykset hänen hiljaisena milloin kreivin milloin isänsä sivulla kulkiessaan kauniin huonerivistön läpi. Kreiville oli onni tuottanut takaisin hänen älykkäisyytensä, jonka tuo odottamaton sattuma oli häneltä riistänyt. Hän voi sukkelasti vastata vanhan herran kysymyksiin ja osasi kohteliaasti kiertää papinkin onnistumattomia imarruksia; mutta hänen silmänsä katsoivat aina Roosaa, jonka muotoa nyt ystävällinen lempeys elähytti, vaikka hänen huulensa aniharvoin avautuivat tekemään muistutusta ja senkin vaan silloin, kun isänsä tai pastori kysyivät suorastaan hänen ajatustansa. Hän ei voinut puhella, arvostella, laskea leikkiä kuin muulloin. Joka askeleella tunsikin hän syvemmin, että kaikki tämä tuhlaavaisesti levitetty komeus oli ainoastaan kunnian osoitus hänelle. Vähäpätöisinkin sana, jonka hän milloinkaan oli Weissenbachissa teeskentelemättömästi ja viattomasti lausunut kauneuden aististaan ja taipumuksistaan, oli otettu varteen. Tuossa olivat nuo korkeat peilit, joissa hän oli sanonut voivan kuvaisestaan iloita; tässä olivat ruusupuiset huonekalut tummansinisine silkkipeitteineen, jommoisilla hänen huoneensa herttuan linnassa oli ollut varustettu; melkein joka huoneessa oli soutotuolia, joissa hän niin mielellään kiikkui; tässä taas piano, jota hän ei uskaltanut koskettaa, kun hän ensi silmäyksellä huomasi sen olevan

erästä tehtaasta, jota hän äskettäin oli paraaksi kehunut; tuossa oli sali, jonka hän itse näytti pienimpiin osiinsa saakka järjestäneen, niin tarkoin oli se sen kuvan mukainen, jonka hän kerran tanssista puhuessa oli tanssisalista laatinut. Kaikki, mitä hän näki, oli hänelle äänetöntä ja kuitenkin niin kaunista puhetta; kaikki oli kuin sadussa, jossa puiden lehdet kieliksi muuttuen kuulijalle kuiskuttavat hänen elämänsä arvoituksen selitystä, jos hän sen vaan oikein ymmärtää. Monesti vavahti hän oikein: hänestä oli kuin kuulisivat toisetkin sen, mikä niin selvästi hänen sydämessään kaikui; mutta onneksi näyttivät isä ja pastori tajuavan ainoastaan uuden laitoksen käytännöllistä puolta.

Alakerrosta, johon taas oli tultu, tarkastellessa ei viivytty niin kauan. Toinen puoli oli väliaikaisesti pehtorin, emännöitsijän ja palvelijain varalle jätetty; toisen oli kreivi omaksi asunnokseen varustanut. Näiden huoneiden yksinkertaisuus oli silmiin pistävä vastakohta äsken katseltujen huoneiden komeudelle; niihin katsottiin vaan ovelta, ja astuttiin sitte kirjaston viereiseen ruokasaliin, mihin kreivi oli pienelle pöydälle panettanut leivoksia, hedelmiä ja viiniä.

Vaikka herra von Weissenbach olikin monessa kohdin huomannut moitittavaa, niin oli tämä huone aivan hänen mieleisensä. Hän tunsu, kuten sanansa kuuluivat, vasta täällä taas maata jalkainsa alla; eihän kauneuden aistista ollut mitään sanomista, mutta hän puolestaan olisi koko linnan näin koristanut. Täällä ympäröi häntä tuo muinoinen aika, vaikkapa kaikki olikin taitavaa mukailua vaan.

"Mutta onhan tässä todellinen vanhanaikainen kappale", huudahti hän äkkiä, huomattuaan kellon uunin päällä, "onhan tämä todellinen, tai kaikki olisi petosta; eikö niin, kreivi Lengsfeld?"

Kreivi kiiruhti vakuuttamaan, että herra von Weissenbach oli osoittanut tuntijaitonsa, ja että kello oli perintö eräältä, Aukusti Väkevän hovissa eläneeltä sukulaiselta.

"Kummallista, etten minä koskaan huomannut tätä taideteosta isällänne", sanoi herra von Weissenbach, "se on ollut jossakin nurkassa, muuten ei se olisi minulta jäänyt huomaamatta. En ole koskaan nähnyt mitään niin täydellisesti sen ajan mukaista. Tässä on palanen historiaa, kreivi Lengsfeld".

Kreivi ei voinut iloita siitä, että hänelle oli niin hyvin onnistunut aikomuksensa tämän huoneen koristamisella miellyttää vanhaa herraa. Hänen suorasta mielestensä oli tieto tukala, että hänen oli täytyntä ottaa niin turhamaiset imarruskeinot avuksensa. Vanhan herran viimeiseen lausumaan voi hän tuskin olla sanomatta, että tuo historiamurunen, jota kello muka edusti, vähintäänkin oli sangen hyödytön ja surullinen.

Herra von Weissenbach saattoi tuskin luopua kelloa katselemasta, joka muuten näytti herättäneen Roosassakin ihmettelemistä. Tämä uusi todistus kreivin huolenpitävästä hyvydestä liikkui ja ihastutti häntä melkein vielä enemmän kuin kaikki muut seikat. Ja nyt rohkeni hän myöskin katsoa suoraan kreivin silmiin ja hymyillen osoittaa hänelle kiitollisuuttansa. Kreivi tunsu veren nousevan kasvoihinsa; sekaannustaan salatakseen pyysi hän vieraitansa käymään pöytänsä.

Tuskin oli ruvettu istumaan ja kreivi lähettänyt pois palvelijan voidakseen vapaammin puhella vieraittensa kanssa sekä täyttänyt hienot lasipikarit sampanjalla, kun pastori kohoten esitti maljan "sille, joka hyvin rakastettuna ja jumaloituna haltijattarena ja emäntänä näissä huoneissa oli hallitseva ja vallitseva".

Kreivi oli hämäästi aavistanut, että tuo tyhmä lurjus oli jotain semmoista esittävä. Hän ei sentähden hetkeksikään hämmästynyt, vaan kiitti muutamilla kohteliailla sanoilla, samalla huomauttaen ehkä olevan viisainta olla siitä asiasta kokonaan puhumatta. Pastori ei ymmärtänyt tätä viittausta tai ei ollut ymmärtävinään. Hän piti Lengsfeldin papin velvollisuutena osoittaa, että hänen laumansa yhä vielä oli hoitajattareta, suojelijattareta. Mies vaimotta on valo lämmöttä. Hän ei tahtonut puhua itsestään, eihän nolilla ole mitään arvoa; mutta olihan tuo sana kaunis, sna: "jalo suku velvoittaa jalouteen!" Hän toivoi, että hänen korkea suosijansa kohta läksisi maan rikkaita tyttäriä valikoimaan ja niistä rikkaimman ja ylhäisimmän toisi puolisonaan isiensä linnaan.

Kreivi, tahtoen kerrassaan lopettaa tämän puheen, sanoi kuivasti: "kummastuvansa kuullessaan, että uskon, rakkauden ja köyhyyden palvelija piti niin suuressa arvossa rikkautta, ylhäistä syntyperää ja muuta semmoista, joita yleensä pidetään varsin maallisina hyvyksinä ja maallisina etuina".

Pappi punastui pyöreän otsansa paljaisin ohimoihin saakka, mutta herra von Weissenbach vastasi hänen edestään:

"No, kreivi Lengsfeld, minä luulen ymmärtäneeni herra pastoria oikein, jos arvelen: hän erottaa toisistaan, mitä on eroitettava. Hän ei pauhaa itseänsä varten, sillä siksi tuntee hän tilansa vallan hyvin, vaan teitä varten, ja Jumal'auta, minäkään en tiedä, miten te vaan voisittekaan toisin valita. Aateli ja rikkaus kuuluvat yhteen kuin käsi ja sormikas; kädetön sormikas on rikkaläjään heitettävä kapine, mutta sormikkaatonta kättä voi jokainen heikoinikin ohdake raavaista".

"Jos niin on", vastasi kreivi innokkaasti, "silloin emme tosiaankaan voi mitään parempaa toivoa kuin työmiehen kovettunutta kättä, joka tempaa ohdakkeen juurineen ja tallaa jalkoihinsa. Sormikkaiset kädet eivät todellakaan aina tartu voimakkaimmin edistyspyörän puolapuihin".

Herra von Weissenbach puri alahuultaan ja sanoi suuttumustaan salaamatta:

"Minä olen vanha mies, kreivi kulta, enkä katso häpeäksi lisätä: vanhasta aatellisesta suvusta, joka on aina tunnetulla rakkaudella pysynyt perityllä tilallaan. Teidän ei pidä sentähden lukea minulle viaksi, jos kuva nykyaikaisesta teollisuuselämästä ei olisikaan minulle niin tuttu".

Kreivi aikoi vastata jotakin, joka luultavasti ei olisi riitaa sovittanut; mutta levottomasti rukoileva katse Roosan silmistä riitti sammuttamaan hänen intonsa. Hän kumarsi herra von Weissenbachille ja sanoi hymyten: "jo poikana koulussa joutuneensa pahaan maineesen kuvaustensa ja vertaustensa huonon valikoimisen tähden, ja nyt näkevänsä, ettei hänen runosuonensa siitä päivin ollut parantunut".

Roosa yhtyi heti leikilliseen puhetapaan, jonka kreivi oli alkanut; hän sanoi kreivin sentähden niin usein puhuvan taitamattomuudestaan runollisuuden alalla, että hän luulee kansallis-taloudellisen maineensa siitä kärsivän, jos maailma saisi tietää hänen kerran värssyjäkin sepitelleen; ehkäpä myöskin ainoastaan kuullakseen itseään vastustettavan; mutta siinäpä hän ei teekään hänelle mieliksi, koska hän ei ollenkaan tuntenut itseään velvoitetuksi millään tavoin suurentamaan miesten jo semmoisenaankin tuskin kärsittävää turhamaisuutta.

Roosa oli hyvin puhelias, kun hän kerran sai syytä tekeytyäkseen nerokkaaksi. Hän taisi silloin niin vallattomasti ivaila, imarrella, hymyellä ja olla nureissaan, että pahimmankin mielen täytyi tämän herttaisuuden paisteessa kirkastua. Niinpä ei nytkään kestänyt kauan, ennenkuin seura tuli varsin iloiseksi. Vanhan herran otsalla majaili tosin yhä vielä pilvi, mutta aivan nähtävästi koetti hän yhtyä jokaiseen pilaan. Hedelmien joukossa pöydällä oli myöskin kuorimantelia ja sinivehreitä rusinoita, joista Roosa oli usein sanonut hyvin paljon pitävänsä. Hän kehui nytkin, ettei hän vielä kertaakaan ollut joutunut tappiolle tässä "armahais"-leikissä, vaikka hän oli jo lukemattomia kertoja ottanut osaa siihen, ja että hän tahtois mielellään tuntea sen, joka olisi häntä sukkelampi tässä pelissä, ja muuta semmoista, mitä vallattomuutensa mieleen toi. Samalla valikoitsi hän uutterasti mantelia, ja kohta löysikin hän, mitä etsi.

"Ken uskaltaa, ritari tai asemies!" huusi hän, pitäen korkealla hedelmäastiaa, jolle hän oli pannut kaksoissydämyksen.

"Minä!" sanoi kreivi, ojentaen kiivaasti kättään lautaista kohti.

"Seis! ensin ehdot, säännöt ja ohjeet, joiden mukaan tämä sukkeluuden kaksintaistelu ratkaistaan. Ainoastaan kovin koetus on meidän arvomme mukaista".

"Silloinpa uskallan minä", sanoi pastori, "esitellä yhden lajin tätä leikkiä, jonka minä äskettäin hääpidoissa naapuritalossa opin. Se on tosiaankin sangen sukkela ja miellyttävä. Ne nimittäin, jotka muuten nimittävät toisiaan sinuksi, ovat siitä hetkestä, jona leikki alkaa, toisilleen 'te', ja päinvastoin. Kuka ensin hairautuu, on luonnollisesti kadottanut".

"Mitäs pidätte siitä?" kysyi Roosa hymyten.

"Jotenkin vaikea ainakin", vastasi kreivi.

"Minusta olette huomaava päinvastaista".

"Sitäpä tahtoisin sangen mielelläni nähdä".

"Te kadotatte".

"Se on hyvin todennäköistä".

"Minun luullen saisitte jättää koko asian, joka suoraan sanoen minusta näyttää vähän kummalliselta", sanoi herra von Weissenbach, jonka otsa oli huomattavasti synkistynyt tämän keskustelun ajalla.

"Ei, ei", huusi Roosa innoissaan, "hänen pitää, hänen pitää! Juuri sentähden täytyy hänen, että hän julki järki aivan kieltämättä pelkää. Kuinka, herra ritari? nainen, heikko nainen voittaa teidät rohkeudessa! Saattakoon pappi sitte ritarin häpeämään!"

"Antakaa!" pyysi kreivi, pidättäen kiteislasiastiaa, joka jo oli liikkunut pappiin päin.

"Nyt siis sota!" naurahti Roosa.

"Ja nyt nousemme, jos olette selvillä", sanoi herra von Weissenbach lykäten tuolinsa taapäin kiireellä, jota Roosa ja kreivi eivät huomanneet, mutta kyllä pastori, joka välkkyvien silmälasiansa takaa oli tarkoilla ja valppailla silmillä tarkastellut kaikkea, mitä syödessä tapahtui. Kreivi pyysi vielä saada avata yhden putelin, mutta herra von Weissenbach sanoi jo olevan ajan nousta pöydästä, jos mieli nähdä puutarha ja kasvihuoneet ja mitä muuta vielä oli katsomatta ja sitten ehtiä kotiin ennen pimeän tuloa.

Sitte läksi hän pastorin kanssa käsitysten terassille, josta päästiin suorastaan puistoon.

Roosa ja kreivi seurasivat; mutta heillä ei näyttänyt kovin kiirettä olevan; sitäpaitsi tunsikin pastori hyvin puiston ja kasvihuoneet; kreivi taisi vallan hyvin jättää herra von Weissenbachin hänen johdatettavakseen.

XI.

Tähän aikaan päivästä näytti Lengsfeld'in puisto kauneimmalta. Länsitaivaalla liiteleväin hehkupilvien loisto levitti lumoavan valon, jossa nuo kankeat pensasaidat ja ty pistetyt marjakuusetkin näyttivät sieviltä ja joutsenlammikot saivat oikein runollisen muodon. Kirkas, mutta yhä vielä lauhkean lämmin syysilma oli täynnä nuorten lehtien kryptimäistä tuoksua; asterit kukkalavoilla olivat nyt enää melkein ainoat kukat ja nekin puhuivat enemmän talvesta, joka oli oven edessä, kuin kuluneesta kesästä. Suloinen alakuloisuus oli levittänyt koko luontoon ja kaikui lintujen kiiruisessa viserryksessä, joilla ei pienessä ahdistetussa rinnassaan näyttänyt enää olevan yhtään iloista ääntä.

Kreivi oli tarjonnut käsivartensa Roosalle viedäkseen hänet salista puistoon; terassin portaiden juurella oli Roosa pienellä kumarruksella vetänyt pois kätensä. Niinpä astuivat he nyt rinnakkain, ei pitkälle käytävälle, jota herra von Weissenbach ja pastori olivat lähteneet, vaan vasemmalle, missä lehtikuusikko yhdellä ja kasvihuone toisella puolen sulki pienen paikan, koristekasvitarhan. Ei kreivi eikä Roosa puhunut sanaakaan; vallattomuus, leikki, veitikkamaisuus, rohkeus näyttivät kerrassaan kadonneen Roosalta, ja mitä kreiviin tuli, oli hänen rintansa niin täynnä rakkautta ihanaan, sivullansa kulkevaan olentoon, ettei hän nyt olisi taitanut muuta sanoa kuin: rakas, rakkahin Roosa; minä rakastan sinua. Jos Roosa olisi kerrankaan hymyillyt hänelle, olisi hän sen sanonutkin; mutta hän katsoi niin vakavana, niin melkein pä juhllisena maahan, ja silloin täytyi kreivinkin katsoa alas. Vihdoin katkasi Roosa äänettömyden ja sanoi:

"Ei se olekaan niin helppoa, eikö?"

"Sanoinhan minä sen jo heti", vastasi kreivi, syvästi hengähtäen, "mutta se on vaan tottumattomuudesta; muuten, miksikä ei se kävisi pänsä? — nimitetäänhän sisaria ja serkkuja samoin, jos kellä niitä on; minulla ei valitettavasti ole yhtään, eikä ole koskaan ollut".

"Ei minullakaan", sanoi Roosa.

"Mutta toki veljiä — ei, veljiä ei, tiedänhän minä sen — minä tahdoin sanoa: miesserkkuja ja semmoisia?"

"Yhtä vähän. Paitsi äitiäni, jo minä enää tuskin muistan, ei minulla ole koskaan ollut ketään muuta, jota voisin rakastaa, johon voisin luottaa, kuin hyvä, vanha isäni. Niin, ja kun kerran puhumme isästä, tahtoisin minä — tahtoisin minä —" Roosaa posket hehkuivat, mutta hän rohkaisi itsensä ja jatkoi päättävästi: "pyytää sinua säälimään hänen ennakkoluulojaan ja hänen heikkouksiaan. Hän on vanha, kovia kokenut mies, ja sinä olet nuori ja onnellinen; mitä hyötyä sinulla on vanhan miehen kääntämisestä mietteisiksi? ja minä kärsin niin kovin nähdessäni teidän kiistelevän ja sitä tapahtuu viime aikoina paljon useammin kuin alussa. Minä soisin mielelläni, että isäni sinua oikein, miten sanoisin? oikein pitäisi arvossa ja rakastaisi, niinkuin sinä ansaitsetkin, kun olet hyvä ja ystävällinen, kuten sinä voit olla, etkä ole ylpeä ja suurellinen, kuten äsken. Minä en ollenkaan ollut tyytyväinen sinuun, herra kreivi; ymmärrätkö, en ollenkaan, joten sinä et myöskään ansaitse, että minä koettaisin sinua oiaista. No, ethän sinä vastaa, herra kreivi?"

Kreivi katseli silmäyksillä täynnä hellintä rakkautta hänen hymyilevää muotoansa.

"Minä olen niin onnellinen", sanoi hän, "kun kuulen sinun niin minua nuhtelevan".

Hänen äänensä vapisi; hän olisi mielellään sanonut vielä enemmän; neiti Roosaa muodosta oli koko

edellinen levottomuus kadonnut. Kun hän nyt tunsu mitä kreivi tunsu, voivat hänen silmänsä olla niin kirkkaat ja vallattomat, ja hän voi niin iloisesti nauraa, hän nyt nauroi ja sanoi:

"No, sepä on oivallista! Minä saarnaan ja saarnaan, ja pahantekijä, jonka pitäisi puhjeta katumuksen kyynelisiin ja luvata parannusta, sanoo itseään onnelliseksi, sentähden että minä häntä moitin. Oi turhuuksien turhuutta! parannettavaa ei meissä luonnon herroissa ole mitään, sillä me olemme täydelliset; kunhan vaan meidän kanssamme työskennellään; moimitaanko meitä tai kiitetään, se on ihan yhdentekevä. Mene, herra kreivi! sinä olet, kuten kaikki muutkin; sinä rakastat vaan itseäsi!"

"Ja niinkö sanot sinä, sinä — Roosa?" sanoi kreivi tarttuen Roosaa käteen. Roosaa käsi vapisi eikä hänen äänensä enää ollut niin rohkea, kun hän vastasi:

"Ja miksi en minä? minä yhtä hyvin kuin muut?"

"Kun sinä sen paremmin tiedät", supisi kreivi ja hänen näin puhuessaan laskehti hänen rintansa ja sanat tunkeutuivat vaivaloisesti vapisevain huulten takaa; "koska sinä sen paremmin voisit tietää, sinun pitäisi tietää, — koska".

"Ah, tuollahan ne ovat, karkulaiset!" huusi karkea ääni, joka koetti olla leikillinen, ja pastori astui, herra von Weissenbach jälissään, kasvihuoneen nurkan takaa, jonka lasiseinän vieritse Roosa ja kreivi viimeksi olivat astuneet.

"On jo paras aika meidän lähteä", sanoi herra von Weissenbach.

Hän näytti kalvealta ja väsyneeltä.

"Sinä et voi hyvin, isä", huudahti Roosa, levottomasti häneen päin kääntyen.

"Kyllä, kyllä minä voin hyvin; mutta tulee myöhä; menkäämme eteenpäin".

Roosa otti isänsä käsivarren; kreivi ja pastori seurasivat; pastori lörpötteli lakkaamatta iltapäivän ihanuuksista. Kreivi ei kuullut sanaakaan hänen puheestaan.

Pihassa olivat jo vanhat vaunut valmiina. Wengel oli laskenut katon alas, kun kreivin ratsupalvelija oli hänelle huomauttanut vaunujen siten näyttävän kauniimmilta. Kreivi ei ollut siihen tyytyväinen; Roosa oli keveissä vaatteissa ja ilta oli käynyt tuntuvasti viileämmäksi.

"Te vilustutte, neiti", sanoi hän vaunujen ovella seisoen.

"Hahaa: te! Te kadotitte vedon, herra kreivi, ellette jo ennen kadottaneet!" huusi pastori etuistuimelta ja taputti mustiin sormikkaihin pistettyjä käsiään.

"Oi, miten iloitsenkin siitä!" sanoi Roosa, vaikka hänen kasvoistaan ei voinut vähäistäkään sitä iloa huomata.

"Wengel, anna mennä!" huusi herra von Weissenbach.

Paksuluinen musturi läksi kömpelöllä hyppäyksellä, ja vaunut vierivät nopeasti ulos portista.

XII.

Kreivi jäi seisomaan paikalleen. Hänen sielunsa oli kiukkua täynnä, kuin jalopeuran, jolta sakaalin ulvonta on karkoittanut läheisen saaliin. Hän olisi mieluummin vaipunut maahan. Silloin vaunujen päinän kokonaan lakattua kuulumasta, valtasi hänet alakuloisuus, jommoista hän ei koskaan ollut tuntenut. Hänestä oli kaikki, mikä tekee elämän viehättäväksi ja kauniiksi, kerrassaan kadonnut ja maailma näytti yhdeltä ainoalta, peloittavalta erämaalta.

Allapäin astui hän pihasta takaisin puistoon, puistosta ruokasaliin, jossa vielä oli kaikki semmoisenaan, kuin seura oli ne jättänyt. Hän heittäysi tuolille, jolla Roosa oli istunut, otti lasin, josta hän oli juonut ja suuteli sitä; sitten laski hän sen takaisin pöydälle niin kiivaasti, että se särkyi pieniksi muruiksi.

"Miten on mahdollista joutua niin intonsa orjaksi! Luulenpa, että minä voisin langeta polvilleni hänen eteensä ja rukoilla, että hän antaisi minun suudella hameensa lievettä. Mitä on minusta tullut? Vieläkö

minä olen minä? Olenko minä vielä omassa vallassani? Eikö hän tee minusta, mitä tahtoo? Enköhän vielä kohta luovu uskostanikin ja tunnusta Aukusti Väkevää kansansa hyväntekijäksi ja hirmuvaltaa ainoaksi, valistuneen vuosisadan mukaiseksi hallitusmuodoksi? Kurja teeskentelijä, mikä olenkin! Miten hän minuun katsoi! sydämmeni oikein vapisi. Minäkö olin onnellinen, kun hän oli onnellinen, kun hänet voin tehdä vaikenemisellani onnelliseksi? kauankohan niin on?"

Kreivi nojasi päänsä kättään vasten. Syvä mielipaha valtasi hänet yhä enemmän. Supisten kiroili hän pastoria, ja samalla oli hän jotenkin tyytyväinen siitä, ettei viimeistä sanaa hänen ja Roosin välillä vielä ollut lausuttu, että hän yhä vielä oli vapaa. Pitäisikö hänen luopua vapaudesta, jota ei orjaltakaan voida ryöstää, ajatuksen vapaudesta kauniin tyttösen mieliksi, joka taas puolestaan vanhan ukkokärkyksen tähden ei uskaltanut vapaasti ajatella? Eikö siinä ollut kaksinainen orjuus? — ja jos hän olisi sinun —

Kreivi hyppäsi ylös.

"Jos hän sinun olisi — eikö joka hetki tekisi hänen voittoriemuansa täydellisemmäksi! eikö hänen armas herttaisuuksensa ja ihana suloutensa sammuttaisi sinusta kaikkea halua miehuullisiin töihin? Tahtoisitkohan vielä jotain muuta kuin elää hänen, hänen, ja ainoastaan hänen tähtensä, joka taaskin elää ainoastaan isänsä tähden? Herkules Omfalen rukin ääressä! ei, ei edes sekään! Omfalen vanhan isän imartelija, rakkaudesta tyttäreen valehtelevaan pakotettuna. Miten usein sattuisikaan semmoisia hetkiä kuin äsken! kuinka usein täytyisi minun kieltää herrani ja mestarini: totuuden! Urho en ole koskaan ollut, Jumala paratkoon! mutta edellinen elämäni oli kuitenkin sankarillinen näiden viime viikkojen toimittomuuteen verraten. Kahdeksan päivää on jo virunut viimeinen kirje, jossa vaalitoimikunta vielä kerran vaatimalla — on surkeata ja kaikki Hekuban tähden! Ei! ei Hekuban, suloisen, yhden ainoan olennon tähden! — tyttösen, joka — no jaa, tyttösen, s.o. olennon, joka nauraa, laskee leikkiä, on pahoillaan, viehättää ja kokonansa kieltää miehen tavoin ajattelemasta ja toimimasta. Pois, pois!"

Kreivi löi otsaansa; hän oli aivan raivoissaan. Pitkin askelin astui hän edestakaisin huoneessa, käsiään kiivaasti heilutellen, milloin Roosin nimeä hellimmän rakkauden äänellä kuiskutellen milloin kovilla sanoilla nimittäen itseään kelvottomaksi, heikoksi pelkuriksi.

Palvelija tuli korjaamaan pöytää, se saattoi hänet sen verran järkeensä, että hän, näennäisesti rauhallisena, meni lukuhuoneeseensa, jossa jo lamppu paloi kirjoituspöydällä. Hän otti käteensä talonpoikaissodan historian, jota hän viime kerran oli lukenut sinä aamuna, kun hän näki Roosin puiston reunalla vaahterain alla. Ensimmäiset uiskentelivat vaan kirjaimet hänen silmissään, eikä hän huomannut, mitä hän luki, mutta vähitellen alkoi tyhjä taulu täyttyä. Kuva kuvansa perästä ilmestyi ja ne alkoivat keskenään murhaavaisen sodan tavarasta ja elämästä. Ritarin miekka on märkänä talonpojan verestä, talonpojan keihäs tärisee ritarin rinnassa, sen ohella valaisevat palavain kyläin ja ritaritalojen liekit kalveja vaimoja ja parkuvia lapsia, jotka pakenevat metsiin, mutta saavat sielläkin surmansa takaa-ajavien ritarien aseista. Kuvaus kuvauksen rinnalla, yksi toistaan julmempi, ja vihdoin loppunäytöksensä hirmuvalta, joka pilkkanaurulla astuu jalkoihinsa tomuun tallatun, häpäistyn ihmiskunnan.

Yö oli jo pitkälle kulunut, kun kreivi pani kirjan hiljaa kiini. Hän jäi, pää käteen nojattuna, istumaan; sitten tempasi hän kynän ja kirjoitti kirjan vieressä olevalle paperilevyille:

Turhaan etsii pysyvää tyytyväisyyttä se, joka elää ainoastaan itseään varten, olkoonpa hän sitte miten nöyrä ja rehellinen hyvänsä.

Ei ole muuta onnea kuin jonka tuottaa taistelu sen puolesta, mikä on kaikkien velvollisuus: heidän pitää elää ihmisellisesti.

Jos voitamme tässä taistelussa, emme ole haavoittaneet ketään, paitsi ken ei mitään armahtamista ansainnut; jos meidät voitetaan, voimme kuolla rauhassa, sillä käsistämme pudonneet aseet joutuvat toisiin, vahvempiin käsiin.

Ystävyys, rakkaus — se on kyllä kaunista ja hyvää; mutta sanotaanhan sanassa: etsikää ensin Jumalan valtakuntaa ja hänen vanhurskauttansa, niin nämät kaikki teille annetaan.

Ja jollei niitä teille anneta, no! köyhähän pääsevätkin autuaiksi Jumalan valtakunnassa!

Minä häpeän toimittomuuttani. Mitä olen veljeni hyväksi tehnyt? Minä en kyllä ole heille tehnyt mitään paha! mutta hyvää? mitä hyvää? ja hyvää voimieni mukaan? Olenko olkapäälläni ponnistanut pyörää eteenpäin? Enkö ole pikemmin seisonut vieressä ja olkapäitani pudistaen sanonut: eihän se kuitenkaan liikahda paikastaan!

Sieluni on syvästi murheissaan.

Kuinka voi se nauttia, joka ei ole tehnyt työtä! hän syö ja juo turmioksensa.

Kuinka voi se levätä, jolla ei ole mitään oikeutta olla väsynyt! Tieto omasta kelvottomuudestaan herättäisi ja ajaisi hänet rakkaudenkin sylistä.

Huomenenna, huomenenna! tahtoisinpa, että jo olisi huommen!

XIII.

Omituinen oli Roosin sieluntila, kun hän isänsä sivulla — pastori oli pappilan portin edessä noussut vaunuista — ajoi viileässä syysillan ilmassa kotiin. Kyllä aaltoili hänen sydämessään autuus tiedosta, että häntä joku rakasti, että hän itse rakasti; mutta samalla oli tässä onnellisuudessa jokin himmeä tuskan tunne, suruinen aavistus vastaisista kärsimisistä — ja nämä tuskan tunteet kasvoivat, vahvistuivat joka silmänräpäys. Hän olisi mielellään kallistunut nurkkaan ja itkenyt oikein kyllikseen. Kääntäen suruisen katseensa isäänsä päin, joka vanhaan, siniseen viittaansa kääriytyneenä, äänettömänä, yksivakaisena, puoleksi toisaalle kääntyneenä katseli illan hämärään, silloin tiesi hän myöskin, miksi hän tänä hetkenä ei voinut olla onnellinen. Rakkaus kreiviin oli niin vähitellen, niin yhtämittaa kasvanut, kuin varhainen aamurusko vähitellen ja tasaisesti päiväksi valkenee. Hän oli tuskin koskaan ajatellut, että tämä rakkaus, josta hän tunsu itsensä niin onnelliseksi, tuottaisi muutoksen hänen olosuhteissaan; kaikkein vähemmän oli hän ajatellut, että tämä uusi rakkaus mitenkään voisi koskea hänen rakkauttaan isäänsä tai olla sille haitaksi. Olihan hän kuitenkin onnessaan ollut iloisempi kuin muulloin! Olihan hänestä kaikki niin paljon keveämpää! Olihan hän löpötellyt isänsä kanssa paremmin kuin koskaan ennen! Kuinka voisikaan se koskaan muuttua! Ja nyt! Miksi ei hän voinut tarttua tuohon ryppyiseen käteen ja suudella sitä, kuten hän ennen niin usein teki? miksi ei hän voinut nojata päätänsä vanhuksen olkapäälle ja itkien ja nauraen kuiskuttaa hänen korvaansa salaisuutta, joka oli tärkeä hänen sydämensä? Miksi oli hänestä isän äänettömyys tänään niin piinallista? Eikö isä ollut usein semmoinen päivä-, viikkokausia, hänen sitä surematta? Miksi ei hän voinut tänä iltana kysyä: puuttuiko häneltä mitään? kivistikö hänen päätään kuten ennenkin vasemmalta puolelta?

Ja sitten valtasi hänet muisto äskeisistä tapauksista niin voimakkaasti, että kaikkien muiden tunteiden täytyi sen edessä vaieta. Kreivin joka sanan, jokaisen hänen katseensa — hän ei ollut mitään, ei mitään unhottanut. Miten hellätunteinen, miten kaunis ja miten hyvä oli hän kuitenkin! Ja miten oli hänen äänensä vavissut, kun hän viimein sanoi: kun sinä sen paremmin tiedät, Roosa, kun sinä voisit paremmin tietää, sinun pitäisi tietää — mitä? että minä sinua rakastan, niinkuin sinä minua rakastat. — "Sinä" hänen huuliltaan — se kaikui niin lempeästi! ja oli hänestä niin vaikeata!

Ja Roosa hymyili itsekseen kuin onnellinen leikittelevä lapsi ja tuli sitte äkkiä vakaiseksi.

Isä katsoi vielä samalla hiljaisen murheellisella tavalla illan hämärää.

Roosaa alkoi värisyttää. Hän oli iloinen, kun vaunut lähellä hovia kääntyivät metsästä maantielle, ja he muutaman minuutin perästä saapuivat kotiin.

"Lähetä minulle teetä makuukammariini", sanoi isä vaunuista noustua; "minä tunnen olevani vähän väsyksissä ja käyn kohta levolle".

Isä tahtoi nähtävästi olla yksin. Hän oli muulloin mielihyvällä antanut Roosin itsensä toimittaa semmoisia palveluksia, hänen, joka häntä — miten usein jo! — sairauden aikoina oli hoitanut ja hetkikausia istunut hänen vuoteensa edessä tai laidalla, lukien hänelle, puhellen hänen kanssaan, poistaen leikkilään ja hyväilyillään hänen oikkunsa, juonensa ja surunsa. Mikä juopa eli sitte nyt äkkiään auennut heidän välilleen? Roosalle tulivat syneleet silmiin, kun isä häntä suutelematta, lyhyesti "hyvää yötä!" toivottaen oli lähtenyt huoneesta ja hän nyt kuuli hänen raskaan käyntinsä narisevilla portailla. Ensimmäiselle portalle kuului hän seisattuvan. Roosa juoksi ovelle, tempasi sen auki.

"Enkö saa saattaa sinua ylös, isä?" rukoili hän.

"Kiitän; minä tahtoisin olla yksin". Roosa palasi taas asuintupaan. Lähetettyään Wengelin viemään teetä isällensä istuutui hän pianon eteen, vaan tänään oli hänestä mahdoton soittaa. Otsa käden nojalla istui hän ja kyneleet tippuivat koskettimille. Kun niin kauniin päivän piti loppua niin suruisesti! — Tuuli oli kasvanut rajummaksi ja suhisi portin viereisissä lehmuksissa ja pudisteli ikkunain peitteitä. Niin yksinäiseksi, niin hylätyksi ei Roosa ollut koskaan itseään tuntenut. Hän ajatteli äitiänsä, joka oli häneltä niin varhain, niin aikaiseen kuollut, ja sitä, miten onnellista onkaan saada laskea päänsä äidin

syliin ja voida vapaasti itkeä ja kertoa koko tunnevirran, joka omassa sydämessä mieltä sekoittavana lainehtii, semmoiselle sydämmelle, jonka uskollinen rakkaus ei tunne mitään rajoja.

Vihdoin hiipi hän hiljaa, aivan hiljaa, ettei herättäisi isäänsä, portaita ylös kammariinsa, ja kohta laskeusikin uni hänen kosteille silmilleen. Puolinukuksissa kavahti hän vielä kerran ylös, sillä hänestä oli, kuin olisi isänsä kysynyt: mitä sanoi kreivi sinulle? ja sitten syvästi huohtaen painoi hän taas rauhoittuneena päänsä tyynylle. Eihän kreivi ollut mitään sanonut, mitä hän ei voisi toisin selittää, jos tahtois, jos isä sitä tahtois, jos hänen, hyvän, onnettoman vanhuksen rauhan vuoksi olisi tarpeellista, että hän uhraisi hänelle oman rauhansa, oman onnensa.

Sillä välin virui herra von Weissenbach samoin unettomana kovalla yksinkertaisella vuoteellaan, joka oli kesät talvet hänen lepopaikkanansa. Tänään ei hän saanut mitään lepoa, vaikka hän kuinkakin usein käänteli harmaata päätään puolelta toiselle tai nousi istualleen ikkunaan katsomaan, eikö vieläkään luukkuun leikatusta sydämen muotoisesta reiästä näkyisi aamunkoittoa. Hän teki tulen ja näki vasta puoli tuntia kuluneen siitä, kun hän viimeksi katsoi kelloa, ja yhä vielä olevan neljä tai viisikin tuntia aikaa mietiskelläksensä. Eikä sittenkään, kaikista miettimisistä huolimatta, selvinnyt hänen päänsä, ei sittenkään tykkinyt vanha, kiihkoinen sydän rauhallisemmin tai kärsivällisemmin! Niin oli siis olevalle: hän kadottaisi Roosaa! Ei: hän oli jo kadottanut hänet! Hän rakasti vierasta miestä, jonka hän vasta neljä viikkoa sitte oppi tuntemaan, enemmän kuin vanhaa isäänsä, joka oli häntä hoitanut ja holhonut ja hyväillyt pikun pikkuisesta saakka. "Minun ei olisi pitänyt niin myöhään naida; ja sitten, eikö se ollut hulluutta, että minä tälle ainoalle lahjoitin koko rakkauteni? Mutta suuri Jumala: minullahan ei ollut muuta kuin tämä yksi ainoa! Hänessähän hänen äitinsä, jota niin syvästi rakastin, uudestaan kukoisti, vielä paljon kauniimpana ja jalompana". Lämmitellä Roosaa rakkauden loistossa — se oli ollut hänen elämänsä korkein, puhtain onni niinä päivinä, kun hän vielä oli rikas ja voimakas; ja nyt, kun hän oli köyhä, kun köyhyys ja huoli olivat hänen tukkansa ennen aikojaan vaalentaneet ja veren hänen suonissaan jäädyttäneet — nytkö, kun hän oli siinä iässä, jolloin rikkaat ja mahtavatkin alkavat käydä luulevaisiksi aarteittensa tähden, joiden omistusoikeutta jokainen päivä heiltä riitelee — nytkö piti hänen kadottaa paras, kallein, se, mikä yksin vielä toi valoa ja lämmintä hänen vanhalle, lakastuneelle elämälleen. Tosin oli hän jo kauan varustaunut kärsimään tätä tappiota; hän oli kyllin usein itseksensä sanonut, ettei niin hyvälahjaista, kaunista, loistavaa olentoa ollut luotu kaukaisen maakylän yksinäisyydessä äreän vanhuksen sivulla elämäänsä surulla kuihuttamaan; että hänen täytyi palkita hänelle hänen nuoruutensa uhri, jonka Roosa hänelle kantoi, ja että köyhyys ja vanha, kaiken arvonsa kadottanut aatellinen nimi olivat huono palkinto. Mitä kaikkia hän olikaan itselleen sanonut! Hän luuli kestävänsä kaikki — ja tunsikin nyt itsensä niin avuttomaksi, niin toivottomaksi! "Jospa hän olisi odottanut edes pari vuotta! ehkäpä ei ole enää niinkään paljoa; ehkäpä en enää eläisi tätäkään talvea; minä en ole vielä ollut minään syksynä näin heikko ja kipeä kuin nyt tänä syksynä. Ja tämmöisen ajan, jona niin tarvitsisin sääälliväisyyttä, valitsi hän minua niin pahoittaakseen, niin perin murheelliseksi saattaakseen. Oi, se on julmaa, hirmuista!

"Mutta eikö hän ollut pettynyt? Eikö kaikki ollut vaan hänen mielikuvituksensa ilmeitä? Mahdotonta! Olihan hän koko ajan aavistanut niin käyvän; olihan hän nähnyt tämän rakkauden kasvamistaan kasvavan kuin myrskypilven, joka levittää mustia siipiään aina kauemmaksi, kunnes ne vihdoinkin peittävät koko taivaan. Eihän tätä tapausta olisikaan enää ollenkaan tarvittu vakuuttamaan hänelle, että hänen valtansa oli lopussa ja uusi nuori kuningas oli kohotettu valtaistuimelle. Ihan niin selvästi ei heidän kuitenkaan olisi pitänyt näytellä tehtävänsä, jos he tahtoivat pysyä salassa. Luuliko sitte kreivi, että vanhus ei enää ollenkaan ymmärtäisi katseiden mykkää puhetta? Ja sitte lopuksi tuo keikarimainen leikki 'armainen'- ja 'sinä'-nimityksineen! se oli ilettävää!

"Pastori ei sillä tarkoittanut mitään pahaa; hän on siivo, nuori mies, joka täysin ymmärtää asemansa; hän oli tekevinään hyvää, ihmisparia; hän tahtoi kumpaakin rohkaista, varmana siitä, että minä olisin huomannut tämän rakkauden yhtä hyvin kuin hän ja sen kaikin puolin hyväksynyt! Miksi hyväksyisin sen rakkauden, miksi?"

Vanhus heitteli polttavaa päätään rutistuneella tyynyllä edestakaisin; armoton uni ei tahtonut tulla.

"Ja kuka on sitte tämä mies, hänen nykyinen jumalansa? Vapaamietteenen, jumalankieltäjä, tasavaltalainen, yksi noista nykyajan haaveksijoista, jotka kuvittelevat voivansa uudestaan rakentaa maailman, tallattuaan ensin jalkoihinsa kaikki, mitä heidän isänsä kunnioittivat ja arvossa pitivät. Se, mitä hän tänään päivällispöydässä sanoi edistyspyörästä, se oli aivan oikea avain hänen salaisimpiin ajatuksiinsa. Miten oivallisesti siihen sopiikin kaikki, mitä hän on hurjista mietteistään puhunut! Missä olivatkaan silmäni, etten ensi katsannolla ymmärtänyt häntä, että voin tätä hyvästä vanhasta asiastamme luopunutta kavaltajaa ollenkaan laskea huoneeseni, vieläpä isänsä poikana tervehtiä ja sulkea sydämmelleni kuin omaa poikaani! Vähänäköinen hullu, sokea vanha narri, mikä olinkin!

"Ja häntäkö pitäisi minun kutsua pojakseni? hänellekö pitäisi minun antaa Roosani, että hän saisi sillä pilkata minua, miten kreivi aina salaa puhuu ivaa minusta? Onko näille ihmisille mikään enää pyhää?"

Miksi ei hän saattaisi Roosaa minua halveksimaan, kuten hän itse aivan varmaan halveksii isäänsä, iso-isäänsä, esi-isiään, jotka kaikki ovat olleet puhtaita aatelismiehiä? Ja tämänkö miehen armoilla pitäisi minun elää? Häneltäkö pitäisi minun kerjätä kuin armoa, saada kerran nähdä lastani, jota hän, sokean rakkautensa haihduttua, on myöskin pitävä ainoastaan kerjäläisenä? Wengel sanoi minulle hänen väkensä pilkanneen hevostani, vaunujani, vanhaa viittaani. Miksi ei? mimmoinen herra, semmoiset palvelijat. Ennemmin kuin panen kunnialliset jalkani taas hänen pöytänsä alle ja lämmittelen polviani hänen uuninsa edessä — ennen tahdon kuolla nälkään tai viluun, kuolla maantiellä aidan takana..."

Kynttilä, jonka vanhus taas oli sytyttänyt, oli palanut loppuun; viimeinen liekki sammui sihisten jalassa. Lehmuksessa suhisi yötuuli ja pyöritteli kuivia lehtiä kalisevia ikkunan luukkuja vasten. Ja vanhus nukkui ja uneksi: hän oli kuollut ja virui väristen ja nälissään kirstussa, ja Roosa ja kreivi istuivat rikkaassa pöydässä naureskellen, toisiansa hyväillen, hänestä lukua pitämättä.

XIV.

Pahan yön perästä koitti pilvinen ja myrskyinen aamu. Kauan viipynyt syksy oli eilisen auringonlaskun ja tämän aamun päivän nousun välillä tullut. Pihalla tanssivat punertavat lehdet kuin hullut vanhan kaivon ympärillä; riikinkukko oli kadonnut yhdessä päiväpaisteen kanssa; sen sijaan narisivat vanhat ruostuneet kukot tuulennäyttäjissä. Puistosta päin liihoitteli harmaita pilviä, tuon tuostakin piroitellen hienoa sadetta ikkunan ruutuja vasten. Se oli synkkä, myrskyinen aamu.

Ei kuitenkaan niin myrskyinen kuin kulunut yö. Vaikkapa sumupilvien takaa kuumottava valo olikin vähäinen, ei kuitenkaan ollut aivan pimeä ulkona luonnossa eikä ihmissydämissäkään. Niin arveli Roosa seisoessaan ikkunan edessä isäänsä odotellen, tarjotakseen hänelle kahvia, joka oli valmiina pöydällä sohvan edessä. Niin arveli vanha herrakin lopettaessaan pikkupeilin edessä pukeumistansa. Ehkä olikin hän liian mustaksi kaikki kuvitellut. Ensimmäistäköhän kertaa hän nyt sitte kuumeessa, jonka kiihtymys ja unettomuus hänelle aina tuottivat, pitäisi aivan mahdotontakin mahdollisena, jopa vallan varmanakin. Kaikissakin tapauksissa oli hänen säilytettävä näennäinen teeskentelemättömyys oman itsensäkin tähden.

Näin päättäen astui hän muutamien minuuttien perästä saliin. Kasvojensa muotoa luuli hän läpinäkymättömäksi, mutta niiden pakollisen ystävällisyyden huomasi kohta Roosa suruksensa. Tekikö harmaa aamuvalo isän, vai mikä muu, niin väsyneen ja kuihtuneen näköiseksi? Hänen ruskea, ryppyinen kätensä vapisi, kun hän piti kuppiaan Roosaa sitä toistamiseen täyttäessä. Roosa oli vähällä puheta kyyneleihin, mutta hän ei uskaltanut näyttää niitä, sillä isä puheli huomattavasti tahallaan mitättömimmistä asioista teeskennellyllä, iloisella äänellä, mutta sen surullinen vapiseminen särki Roosaa sydäntä. Viimein istahti hän edellisenä iltana tullutta sanomalehteä lukemaan ikkunan luo, kuten hänen tapansa oli tehdä joka aamu, ja Roosa kirjoineen tai töineen istui toisen ikkunan edessä silloin tällöin kuullen isänsä ilmoituksia, jotka hän näki sopiviksi sanomalehdestä mainita.

Nähdessään aamun alkavan vanhaan tapaan, oli Roosa milt'ei onnellinen, ikäänkuin lapsi, joka on odottanut kovaa rangaistusta ja alkaa toivoa pääsevänsä huomaamatta pulasta. Rakkauttansa ajatteli hän tosin katkeralla liikutuksella, mutta aina kuitenkin tuntien, että, kävipä sitte miten hyvänsä, tuon harmaan pään ei tarvinnut sentähden alemmaksi painua. Eihän isä voinut tulla toimeen hänettä, eihän hän voinut hänettä elää! Miten onnellinen oli isä ollut, kun hän neljä viikkoa sitten sinä päivänä, jona hän kreivin ensikerran näki, ei ollut suostunut herttuattaren kutsumukseen; miten kiukkuinen ja tyytymätön oli hän ollut olevinaan ja kuitenkin häntä hyväillyt hellyydellä ja kiitollisuudella!

"Valtiopäivät on kutsuttu kokoon marraskuun ensimmäiseksi päiväksi", kertoi isä sanomalehdestä; "odotetaan tärkeitä esityksiä. Siviililistaa on korotettava sadalla tuhannella taalerilla ja prinsessa Amalian lapsille on määrättävä elatusrahat. — Se on oikein, aivan oikein; mutta häpeä, että semmoisista perheseikoista vielä julkisesti keskustellaan. Pitäisihän sinun taas kerran kirjoittaa prinsessalle, Roosa; olittehan te oikein hyvät ystävät? vai kuinka?"

"Olimme!" sanoi Roosa, "minä rakastin häntä suuresti".

"Ja hän sinua. Minä en soisi sinun jättävän kaikkea yhteyttä hovin kanssa; ken tietää, etkö vielä kerran ole semmoisessa tilassa, että sinun täytyy muistaa vanhaa uskollista ystävääsi. — Fichtenauin piirissä tulee uusi vaali. Vastapuolue koettaa siihen saada tilanhaltijan, jos mahdollista, aatelisten, luultavasti voidakseen sitä helpommin pettää talonpojat, sillä semmoinen vaikuttaa niissä aina kunnioitusta. Aivan hyvin ajateltu! minä toivon vaan, ettei kukaan aatelinen antaudu niin surulliseen

toimeen".

Roosa säikähti. Kreivi oli vielä muutama päivä sitte maininnut juuri sitä asiaa hänelle ja sanonut saaneensa vastapuolueen johtajilta kehoituksen yhtymään heihin. Hän muisti kreivin kertoneen sitä hyvin miettiväisenä, josta hän oli vielä hänelle hyvin nauranut. Hän oli arvellut: kreivi näyttäisikin vaalikokouksessa Weissenbachin kylän juomalassa varsin muhkealta presidenttinä ja ensimmäisenä puhujana; varapresidenttinä ja toisena puhujana saisi olio Punaisen Hirven mustapartainen isäntä hänen vieressään. Ja mitä oli siihen kreivi vastannut? "Emmehän me kaikki voi olla ylimyksiä, armollinen neitiseni". Kummallista, että mies, jonka otsassa oli ylhäinen syntyperä niin selvästi kirjoitettuna, saattoi, vieläpä mielihyvälläkin, nimittää itseään kansavaltalaiseksi! Nämä onnettomat valtiopäivät antavat taas uutta aihetta riitaan hänen ja isäni välillä; mutta minä kiellän häneltä kaikki valtiolliset puheet, kiellän suorastaan, ellei eilinen muistutukseni ole vielä mitään auttanut. Tuleekohan hän tänään iltapuolella? Olisipa aivan paikallaan, jos hän kävisi tiedustamassa isän vointia".

"Mitäs tuossa tuodaan?" sanoi herra von Weissenbach. Kreivin palvelija ja eräs toinen mies Lengsfeldin hovista kantoivat suurimmalla varovaisuudella kirstua kiviportaita myöten porstuaan. Sitten veti palvelija, hattuansa kohottaen, kirjeen nuttunsa taskusta ja antoi sen, herraltaan tervehtien, herra von Weissenbachille, joka oli tullut ulos huoneesta.

Vanhus palasi takasin huoneeseen ja antoi kirjeen Roosalle, joka vavisten seisoi keskellä lattiaa, sanoen:

"Tässä on kirje sinulle, Roosa; minä luulen — luehan kuitenkin ensin ja määrää sitte, mitä on tehtävä kirstulle, joka on tuolla porstuassa".

Roosa kokosi kaikki voimansa, avasi kirjeen, luki ja antoi sen sitte isälleen:

"Tässä, isä, määrää itse!" Kirje sisälti ainoastaan seuraavat sanat:

"Rakas neiti! Tavan mukaan, joka käskee kadotetun vedon seuraavana aamuna suorittamaan, lähetän minä tässä velkani. Huonekalun, joka vielä sen lisäksi on ollut puolitoista sataa vuotta minun sukuni hallussa, valitsin siihen tarkoitukseen sen vuoksi, että kellovanhus uunin päällä on miellyttänyt sekä teitä että isäännekin. Valitettavasti en itse voi tuoda sitä, kun tärkeät toimet pakoittavat minut matkalle lähtemään muutamiksi päiviksi. Ottakaa pieni lahja suosiollisesti vastaan! Tervehtikää puolestani herra on Weissenbachia ja pitäkää itse minut ystävällisessä muistossa!"

"Minä luulen, kun kerran olet leikin alkanut, pitää sinun leikkiä jatkaakin ja ottaa vastaan lahja", arveli herra von Weissenbach.

Hän oli pelännyt kirjeen sisältävän rakkauden tunnustuksen. Kohteliaan kylmä kirjoitustapa hämmästytti ja ilahutti häntä; vielä enemmän helpoitti se häntä, että kreivi voi nyt katsoa ajan sopivaksi matkustamiseen.

Roosa ei sanonut muuta kuin vielä kerran: "määrää itse!"

Herra von Weissenbach meni ulos ja pyysi miesten heti kantamaan kirstun ylös neidin kammariin. Roosa jäi huoneeseen ja heti, kun isä oli sulkenut oven jälkeensä, tulivat kyöneleet hänen silmistään. Mitä oli hän tehnyt, että kreivi voi hänelle niin kirjoittaa, näillä kohteliailla, taidollisesti oi'aistuilla lauseilla? Miksi täytyi hänen matkustaa, juuri nyt lähteä matkalle? Eilen ei hän vielä ollut tietänyt mitään noista tärkeistä toimista. Oi, selväähän oli, että kreivi tahtoi karttaa häntä, väistyä pois hänen seutuviltaan: hänen!

Nuoren tyttösen kasvot punastuivat loukatusta ylpeydestä. Pitkillä askelilla käveli hän edestakaisin huoneessa. Hänen rintansa kohoeli; hänen silmänsä säteilivät kulmakarvojen takana, joissa vielä riippui kyyneliä. Hän kuuli askelia yllänsä. Kirstua vietiin hänen kammariinsa; hän ei tahtonut sitä, ei mitenkään. Hän kiiruhti ylös. Kello oli juuri otettu kirstusta ja pantu pöydälle.

"Se ei sovi ollenkaan tänne", sanoi hän. "Sinulla on makuukammarissasi niin paljon vanhoja huonekaluja, isäseni ja kello näyttäisi varsin komealta veistokuvilla koristetun pesukaapin päällä. Sitä paitsi tarvitset sinä kellon, jolla on hiljainen lyönti, kuten tällä, ettei se sinua herätä heti nukuttuasi, kuten tuo suuri Schwarzwaldilainen, joka nyt on sinulla".

Roosa ei antanut perää ja herra von Weissenbach oli aivan onnellinen, kun hän ei pitänyt kreivin lahjaa sen suuremmissa arvossa. Kello vietiin hänen makuuhuoneeseensa. Hän iloitsi tosiaankin, nähdessään tuon komean taideteoksen vastapäätä vuodettansa. Olipa kumminkin kreivi oivallisen tarkkaavainen, kun hän valitsi semmoisen kalun, jonka tiesi isääkin miellyttävän. Varsin oivallinen kapine vanhoista hyvistä ajoista. Tosin, tosin on aina kevytmielistä erota muinaisjäännöksestä, joka on enemmän kuin puolitoista vuosisataa ollut suvun omaisuutena. "Eikö niin, Roosa?"

Mutta Roosa oli jo lähtenyt huoneesta luultavasti käskemään kirstun tuojia yököihin suurukselle.

Vaikka tuo uhkaava myrsky oli näennäisesti mennyt onnellisesti ohi, eivät mielet kuitenkaan tahtoneet kirkastua paremmin kuin ilmakaan, joka pysyi koko päivän kylmänä, pilvisenä ja sateisena. Olipa oikea lohdutus, kun Lengsfeldin pastori tuli illan suussa yksivaljakollaan, pelaamaan tavallisuuden mukaan korttia herra von Weissenbachin kanssa. Roosa kohteli tänä iltana ensikerran vähän kohteliaammin pastoria. Ystävällisyytensä meni niinkin pitkälle, että hän soitti hänen pyynnöstään erään koraalin, jolle hän tahtoi antaa nuotiksi erään sepittämänsä kirkkolaulun. Pastori kiitteli niin paljon, että se Roosasta oli liiallista ja sopimatonta. Lähtiessään tarjosi hän hänelle kätensä, mitä hän tähän saakka ei ollut vielä koskaan uskaltanut tehdä, ja puristi hoikkia sormia, jotka vähän hidastellen tulivat hänen käteensä, niin kovasti, että Roosalla oli kyllin syytä katua alentaumistaan. Kotimatalla käyttäytyi hän varsin kummallisesti, polki kiivaasti jalkojaan, maiskutteli kieltään, lauleli ja osoitti muita hyvin kiihtyneen mielen merkkiä, niin että renki rupesi epäilemään herra pastorin juoneen liian paljon.

Seuraavana iltana uudisti pastori käyntinsä. Vaikka Roosa ei ollut milloinkaan voinut kärsiä häntä, niin oli se tänä iltana aivan mahdotonta. Hänen karkea äänensä kuului niin lakkaamatta, että Roosasta tuntui oikein sydämmeen saakka pahalta, vaikka hän koettikin olla hänen löpötyksiään huomaamatta. Hän meni sentähden teen juotua, kun herrat alottivat korttipelinsä, viereiseen asuinkammariin, istuutui pianon eteen ja alkoi soittaa. Huoneessa ei ollut yhtään tulta; ovi toiseen kammariin oli auki. Roosa kuuli korttien rapinan ja puolinaiset muistutukset, joita pelaajat tekivät pelin vaihdoksista. Kohta ei hän kuullut enää niitäkään. Sormien hiljaa kiidellässä koskettimilla, lihoitteli hänen sielunsa suloisten sävelten kanssa rakkauden, ilon ja rauhan kauniisen maailmaan. Siellä ei puhaltanut syksytuuli puolipaljaissa lehmuksissa; sininen iltaruskon kultaama meri vieritteli siellä keveitä laineitaan rantaan, mihin hopealähteet lirisivät varjoisista metsistä kalliivuorien välitse. Hän seisoj rannalla ja näki auringon sukeltavan mereen ja kultatähtien pilkuttavan ruusupunaisella taivaalla. Oli niin kaunista, mutta niin yksinäistä. Ja silloin tuli "hän" puiden välistä, uneksien, allapäin aivan hänen eteensä asti. Hän nosti päänsä ja katsoi häneen niin lempeillä, niin sanomattoman lempeillä silmillä, ja juuri sentähden sanoi hän: "sinä olet kaikkien muiden kaltainen, sinä rakastat vaan itseäsi! — Ja niin sanot sinä, sinä, Roosa! — Miksi en minä sitä sanoisi yhtä hyvin kuin muut? — Kun sinä paremmin tiedät, kun sinä voisit, sinun pitäisi paremmin tietää; kun —"

Nyt katosi kaunis kuvastus; nimi, joka ajoi veren sydämmeen — "hänen" nimensä oli sattunut hänen korvaansa. Tahtomattaankin soitteli hän hiljemmin kuin tähän asti ja kumminkin tiesi hän vielä vähemmän, mitä hän soitti.

"Keltä olette sen kuulleet?"

"Eräältä, joka hänet eilen illalla omin silmin on nähnyt Fichtenuissa. Häntä oli jo kahdeksan päivää sinne odotettu. Todistajani on luotettava. Koko seutu on iloissaan; no, no, sehän onkin luonnollista. Korkeasukuinen kreivi tulee viisi peninkulmaa maata myöten esittääkseen itsensä valitsijoilleen setä rätälille ja setä sormikassepälle; semmoistahan ei toki olekaan joka päivä".

"Ja te — te — mutta sehän on aivan mahdotonta! — Luuletteko te tosiaankin kreivin menevän vastustajain puolelle?"

"Päinvastoin luulen minä vastapuolueen menevän kohta hänen puolelleen; kreivin varoissa oleva miehän tulee kohta semmoisten toisista enemmän tai vähemmän riippuvain ihmisten piirissä keskipisteeksi. Se on paha seikka; me joudumme sen kautta kaikki omituiseen pulaan, ennen muita luonnollisesti minä; mutta tekin, arvoisa herra, ja luultavasti myös armollinen neitikin. Minä surkuttelen sydämmestäni teitä kumpaakin! Antakaa anteeksi, minä löin herttaa".

Peli jatkui; Roosan kädet vaipuivat koskettimilta syliin; kaunis pää taipui eteenpäin ja kuumia kyyneleitä valui silmistä. "Siinä se nyt on. Hän on tehnyt, minkä hän hyvin tiesi auttamattomasti sotkevan hänen ja isäni välin, jopa kokonaan rikkovankin. Mikä saattoi hänet siihen? mikä saattoi hänet juuri nyt sitä tekemään? juuri nyt, kun — oliko se ylpeyttä? oliko se itsepäisyyttä? oliko se — niin, mutta miksi, oltuaan eilen niin hyvä, niin lempeä minua kohtaan, puhuttuaan niin minulle? mitä olenkaan tehnyt, että kaikki nyt kerrassaan niin muuttui? mitä olen tehnyt? mitä sanonut? — minä en käsitä".

Roosa ei itkenyt enää. Synkeämielisesti katsoa tuijotti hän eteensä. Koko elämä oli hämärä, kamala arvoitus, ja hänen oli tämä arvoitus ratkaistava. Miten yksinäiseksi, miten hylätyksi tunsu hän itsensä! Tuolla kulki mies, jota hän rakasti, omia kunnianhimoisia polkujansa; tuolla istui isänsä lyöden korttia ja sopivilla väliajoilla keskustellen miehen kanssa, joka halveksi hänen tytärtänsä, hänen tyttärensä kohtaloa!

Kovemmin kohisi yötuuli lehmuksissa. Huoneiden takana puiston puissa asuskelevat varikset raakkuivat käreämmin ja hätäisemmin. Roosa ajatteli tuota kirkasta aamua ja sitä paikkaa, jossa hän oli

hänet ensikerran nähnyt ja jota hän siitä saakka oli kunnioittanut ja rakastanut kuin jotakin pyhyttä, miten se nyt oli aivan suojatta rajun yön vallassa. Se oli hänen elämänsä kuva; lyhyt kirkas hetki, jonka synkkä yö heti peittää, kiiltävä hämähäkin lanka, jonka myrsky puhaltaa pois! "Ajattelinpa tulevaisuutta iloisemmaksi; mutta tulkoonpa mimmoisena hyvänsä, se on löytävä minut itseni arvoiseksi".

Nelistäen lähenevän hevosen kavioin lyönti saattoi Roosan säikähtämään. Hän tunsu lentävien kavioin nopean ja keveän tahdin — miten usein olikaan hän tätä musiikkia odotellut — se on kreivi! Niinpä hän ei toki olekaan matkustanut; kuinka hän muutoin jo näin kohta voisi olla täällä!

Hän oli noussut tuoilta ja seisoj vavisten, nojaten kädellään pianoon, voimatta liikahtaa tai äännähtää. Hän kuuli portin ovea avattavan ja jalustimen kilinän porttiin; sitte hevoiskenkäin kalkkeen pihakivien yli talliin, hänen nopean käyntinsä ikkunain alitse ja portaita myöten ylös. — Soitto suljetulla ovella! "Kukahen siinä vielä on, Roosa?" kysyi isä. — "Minä luulen, kreivi", sanoi Roosa kaikki voimansa kooten. "No sepä olisi!" sanoi pastori, "näin myöhäänkö? Vastahan sentään kello onkin puoli yhdeksän; miten pikaan aika kuluukin teidän luonanne! Mutta minun on jo lähdettävä; huomenna on minulla koulujen tarkastukset Bolaussa ja Gommernissa. Siellä on oltava ajoissa saapuvilla".

Pastori ei kuunnellut herra von Weissenbachin tavattoman kiivaita estelemisiä. Hänestä näytti olevan erittäin tärkeätä olla jo lähtemässä kreivin huoneesen astuessa; ja tosiaankin oli hänellä jo hattu ja mustat sormikkaat kädessä, kun Wengel avasi oven kreiville.

"Siinä susi, missä mainitaan! Juuri äsken puhelin armollisen herrasväen kanssa teistä, herra kreivi. Olen hyvin iloinen nähdessäni teidän niin pian palanneen, vaikka tie onkin huono. Mutta sepä muistuttaa minulle, etten saa kauemmin viipyä. Jumalan haltuun, kunnioitettu herra von Weissenbach! armollinen neitiseni — herra kreivi, teidän nöyryn palvelijanne!"

Näin puhellen ja tehden monta kömpelöä kumarrusta, tunkeusi pastori tuskin sisään ehtineen kreivin ohitse ulos ovesta.

XV.

"Pyydän anteeksi näin myöhäistä tuloani", sanoi kreivi, "mutta minä olin, kuten tiedätte, muutamia päiviä poissa ja olen huomenna varhain aamulla jo matkalla pääkaupunkiin. Tahdoin kuitenkin loma-ajalla käydä katsomassa, kuinka voitte".

Kreivi koetti puhua niin keveällä äänellä kuin mahdollista, vaan siinä ei hän oikein onnistunut. Pastorin täällä olo ja hänen niin pikainen lähtönsä hänen tullessaan olivat täyttäneet hänen mielensä suruisella aavistuksella, että jo Roosa ja hänen isänsä ehkä tiesivätkin, mitä hän oli tullut heille kertomaan — oli tullut raskaalla sydämmellä. Eikä Roosan ja vanhan herran käytös näyttänyt tätä epäilystä vähentävän. Roosa oli sanaakaan sanomatta antanut kättä; herra von Weissenbach oli tehnyt komeimman kumarruksensa ja kohteliaimmalla käden viittauksella pyytänyt häntä istumaan. Ei kumpikaan kysynyt, missä hän oli ollut. Puheltiin ilmasta ja että syksy oli todellakin käsissä. Sitten sanoi herra von Weissenbach:

"Olenpa unohtunut omasta ja tyttäreni puolesta kiittää komeasta lahjasta, joka on rikkautumatta tullut käsiimme. Minä sanon: käsiimme, sillä suoraan sanoen, herra kreivi, olen minä siitä yhtä iloinen kuin tyttäreni, ja hän on, kuten hyvä lapsi ainakin, jättänyt sen kokonaan minulle".

"Kun aikomukseni tuottaa teille kummallekin vähän iloa on onnistunut, niin on se minulle kaksinkertaisesti mieluista", vastasi kreivi isälle ja tyttärelle kumartaen.

"Kuitenkin", sanoi herra von Weissenbach, "olisin minä suoraan sanoen pitänyt parempana, ettei teillä olisi ollut sydäntä erota niin kunnianarvoisesta muinaiskalusta".

"Jättää se teidän käsiinne oli sille paras kunnioitus, minkä voin keksiä", sanoi kreivi.

Herra von Weissenbachin otsa punastui. Hän ei ollenkaan ollut semmoisella tuulella, että hän olisi tyytynyt pelkkien kohteliaisuuksien vaihteloon vieraansa kanssa; ja häpeäksensä oli hän nyt huomannut nuoremman vastustajansa olevan häntä etevemmän sukkeluudessa. Se ei suinkaan hänen tuultansa parantanut; hän piti sangen sopimattomana ja loukkaavana saada Roosan läsnä ollessa opetusta

kohteliaisuudessa. Hän sanoi:

"Te tiedätte, minä en rakasta nykyistä edustus-laitosta; minä olen vanhan koulun miehiä, jonka ensimmäinen periaate oli: ole itse mies!"

"Kun nyt ei semmoista koulua enää ole olemassa, niin voi syynä siihen olla ainoastaan, etteivät kaikki oppilaat ole tuottaneet sille yhtä paljon kunniaa", vastasi kreivi.

Herra von Weissenbach nousi ylös ja astui pari levotonta askelta, ikäänkuin kävisi huone hänestä liian ahtaaksi. Kreivi katsoi Roosaa; hänen silmäripsensä olivat alaspäin taivutetut, hänen poskensa punottivat vähän; rinnan tuntuvampi kohoeleminen osoitti sisäistä levottomuutta.

Hetkisen vallitsi huoneessa äänettömyys, jota keskeyttivät ainoastaan vanhan herran epätasaiset askeleet ja juuri nyt lähtevän pastorin vaunujen räminä. Silloin kuului ulkona porstuassa syvä, käreä ääni kysyvän herra von Weissenbachia. Wengelin äreästä poiskäskemisestä ei näkynyt olevan apua; käreä ääni kuului vaan kovemmin ja kiivaammin. Herra von Weissenbach, joka sattumalta oli lähellä ovea, meni tyytymättömän näköisenä ulos, sulkematta ovea kokonaan jälkeensä.

"Mitä tahdotte te?" kuulivat huoneessa olijat vanhan herran kysyvän.

Käreä ääni hiljeni niin paljon, että voitiin vaan yksityistä sanoja sen puheesta ymmärtää.

Kreivi oli herra von Weissenbachin huoneesta lähdettyä kääntynyt innokkaasti Roosaan päin, mutta Roosa pysyi muotoaan muuttamatta samassa asemassa; kasvojen puna oli ehkä käynyt vielä tummemmaksi.

"Mutta, Jumalani", sanoi kreivi, "tahdotteko tekin tuomita minut kuulustelematta?"

"Miten juohtuisi minulle sellaista mieleen!" vastasi Roosa kolkolla, epävakaisella äänellä, jota hän turhaan koetti saada välinpitämättömältä kuuluvaksi. "Minä en ryhdy mitenkään tuomitsemaan teidän toimianne tai päätöksiänne".

"Mutta, Roosa — mutta, neitiseni, minähän luulin olevani teidän suosiossanne, teidän isänne suosiossa; minä luulin, että — että te olisitte ainakin ystävällinen minulle. Miksi nyt kerrassaan tämä puhetapa, tämä kylmäkiskoisuus, jota minä — suokaa anteeksi — olen niin vähän tottunut teissä näkemään?"

Roosa katsahti ylös. Hänen suurissa sinisilmissään oli katse, jota kreivi ei niissä ollut vielä tähän asti huomannut — karkoittavan yksivakaisuuden katse. Hän avasi huulensa, mutta ennenkuin hän ehti sanaakaan lausua, kovenivat ulkona porstuassa puhujain äänet niin, että Roosa hämmästyneenä nousi istuimeltaan ja kreivi tahtomattaan kiirehti ovelle. Mutta samassa tulikin herra von Weissenbach ja paiskasi oven kovasti kiini. Hänen silmänsä salamoivat tuuheain kulmakarvain alla; korkea otsa oli vihasta punastunut. Hän murisi kiivaita sanoja kiini puserrettujen huuliensa välistä.

"Teillä on, pelkään mä, ollut harmillista kärsittävä, herra von Weissenbach", sanoi kreivi.

"Oi, ei mitään, ei mitään erinäistä", sanoi vanhus, kaataen pöydältä lasin vettä, josta hän kumminkin joi vaan muutamia pisaroita; "on hullumaista semmoisista hävyttömyyksistä vielä suuttua; johan tuohon olisi pitänyt tottua. Semmoinenhan on ajan luonne, päättäkää itse, herra kreivi! Täällä Weissenbachissa on eräs henkilö, jonka vanhemmat ja esivanhemmat, niin pitkälle kuin ihmiset muistavat, ovat olleet minun sukuni palveluksessa. Ei kukaan heistä, mikäli minä muistan, ole paljon miksiäkään kelvannut; mutta me olemme heidät ottaneet suojaamme, kuten maallamme ja tiluksillamme syntyneet ja kasvaneet ainakin. Mutta vähimmän kaikista on ollut hyötyä tästä henkilöstä. Ja hän on kuitenkin meiltä saanut kaikki, voisimpa sanoa, henkensäkin, sillä hän olisi vanhempiensa kurjuudessa kuoltua kuollut itsekin nälkään, ellemmme olisi ottaneet häntä hoidettavaksemme. Isäni on antanut ruokkia hänet suureksi, lähettänyt kouluun, sittemmin on hän ollut minulla tässä samasessa talossani kirjurina ja kirjainpitäjänä, kunnes minä hänet panin isännäksi ravintolaan, joka kuului meille, oli melkein meidän omamme, sillä se maksoi kaikenlaista veroa. Minä olen vuosikaudet jättänyt arennin vaatimatta ja nyt — mikä on nyt loppu koko historiasta? Vuonna kahdeksantoista sataa neljäkymmentä ja kahdeksan oli tämä saman mies kaikkien koko seudun huimapäiden ja laiskurien etunenässä; ensimmäisenäkolmatta päivänä maaliskuuta tuli hän joukkonsa kanssa tänne hoviin ja uhkasi laittaa katolle punaisen kukon, ellen minä kirjallisesti luopuisi kaikista etuiksista, joita minulla oli tiloista. Vastineeksi tempasin minä luonnollisesti pyssyn tuolta seinältä ja uhkasin ampua jokaisen, ken vielä näyttäytyisi pihalla. Silloin hyökkäsivät he kuin lampaat ulos portista. Sitten tuli veroista vapaaksi osto, ja sama mies, jonka minä olin suureksi elättänyt, pääsi rahasummalla, jonka minä, sen tiesi kuinka usein, olin hänelle lahjoittanut; hän pääsi vapaaksi tilalliseksi, kuten he sanovat. Siitä saakka ei hän ole, kohtuullista kyllä, kohottanut lakkiaan minulle eikä Roosalleni; ja nyt — nyt julkeaa tämä, juopuneena — sillä muuten ei

hänellä olisi ollut rohkeutta — tulla taloon minulta pyytämään, ei — minulta vaatimaan latoa täältä pihasta vuokralle, kun häneltä muka liian paljon varastetaan otria närtteestä tien vierestä! Mitäs minä muka ladolla teen, kun ei minulla ole kuitenkaan mitään siihen panna; hän maksaa siitä hyvästi, viidestä tai kymmenestä taalerista ei hänen muka tarvitse lukua pitää, ja silloin helisteli hän rahoja taskussaan! Kuolema ja kirous! pitääkö semmoista kärsiä? Onko sentähden vanhaksi tultu, että antaisi semmoisen roistojoukon itseään opettaa, jonka ennen pisti nuoriin ja lukon taa? Ja kuka on syy kaikkeen tähän kurjuuteen? Minä kysyn teiltä, herra kreivi, kuka on syyppää? Ne ovat syyppäät, jotka huolimatta mistään jumalallisesta tai ihmisellisestä oikeudesta kokevat juurinsa hävittää hyvät vanhat olot; kaksin-, kolminkertaisesti syylliset, kun verensiteiden, vanhain muistojen pyhyden, esiisien muiston kunnioituksen, — kuu kaiken, kaiken sen, mikä muuten pitää ihmisen sydämen lämpimänä ja antaa hänelle elämässä tukevan pohjan — pitäisi hänelle opettaa, että ken tulee uskottomaksi säätynsä muistolle, se on uskonon itselleen, ja että uskottomuus saa rangaistuksensa ennemmin tai myöhemmin, elämässä tai kuolemassa".

Kreivi oli vaalennut näistä viimeisistä sanoista, jotka herra von Weissenbach oli puhunut korotetulla äänellä ja suorastaan kreiviä tarkoittaen. Hän katsahti Roosaan ikäänkuin odottaen hänen edes nyt koettavan tulla avuksi hänen piinallisessa tilassaan, mutta Roosan silmät olivat maahan päin ja hänen huulensa; joilta ei muulloin koskaan puuttunut sievää käännöstä tai tyydyttävää sovitussanaa, olivat kovasti suljetut. Kreivi tunsu tätä nähdessään suuttumuksen kiehuvan kuumasti sydämissään. Voimakkaalla ponnistuksella voitti hän liikutuksensa ja vastasi niin levollisesti kuin taisi:

"Jos kunnioitus muinaismuistoja — muinaisuutta kohtaan, joka kerran kuitenkin oli nykyisyys, — on niin suuri arvo, herra von Weissenbach, niin luulenpa teidän asettavan oikeuden avun yhtä korkealle. Minä en ole isääni koskaan tuntenut, äitiäni vaan nimeksi; mahdollisesti kyllä en olekaan senvuoksi niin hyvin oppinut kumartumaan kaikkea ajattelemista korkeampana kunnioitetun edessä niin kuin kunnioitettavan, vaikka käsittämättömänkin jumaluuden edessä. Sitä olen useinkin itsekseni selitellyt tunnottomuudeksi ja typeryydeksi, ja voittaakseni tasapainoa tuota uskottomuutta vastaan, jonka paha puoli minulta ei jäänyt huomaamatta, olen koettanut olla tasapuolinen; kukistaa itsestäni ennakkoluulot ja edeltäpäin tehdyt päätelmät; olen koettanut jättää sen, mitä en heti kohta, kuten muut, voinut kunnioittaa, kuitenkin suorastaan tuomitsematta; ja ennen kaikkia koettanut pysyä ainakin itselleni uskollisena, kun minulla semmoisena, kuin nyt kerran olin, oli sangen vaikea saada toisista tukea. Ajatelkaahan nyt itse, herra von Weissenbach, miten katkeraa minusta täytyy teidän äskeisen moitteenne olla. Niin, herra von Weissenbach, jollei minulla jo tänne tullessani tänä iltana olisi ollut aikomus selittää teille mietteitäni, joka selitys olisi ehkä ollut tehtävä jo aika sitten, nyt, nyt tekisin minä sen, ja teidän tulee kuulla minua, sillä te olette liian jalomielinen voidaksenne seisoa vastustajanne edessä muuten kuin yhtäläisillä aseilla, samaa auringon paistetta ja tuulta käyttäen".

Kreivi oli noussut kiivaudessaan, sillä hänen oli aina vaikeampi hillitä itseänsä, mitä kauemmin hän puhui. Kätensä, jolla hän nojasi tuolin karmiin, vapisi samoin kuin syvä äänensäkin, kun hän näin jatkoi: "Vapaatahtoisesta maanpaosta, jossa oleminen, kuten pelkään, ei ollut niin urhea kuin uhkarohkea teko, olen minä palannut tänne syntymämaahani väsyneenä matkalaisena, jo kauan häveten hyödyttöni kuleskelemistani ja työttömyyttäni. Silloin en vielä ollut vakaasti päättänyt, vaan salaisesti toivoin voivani vihdoinkin lopettaa tämän työttömyyteni, kerran viimeinkin päästä kansalais- ja ihmisonnea tarkoittavain miettimisteni tyhjistä eetteristä, saada lujan maan jalkaini alle. Kun minua nyt tämä maa kohtakin pidätti semmoisella voimalla, jota en koskaan luullut mahdolliseksi, kun tämä laakso, johon vieraana olin tullut, niin pian muuttui kodikseni, kun tämä ilma, jota minä täällä hengitin, minua niin ihmeellisesti virkisti ja tuulen humina metsissämme minua miellytti kuin kehtolaulu — niin tämän vaikutti ennen kaikkia muita vastaanotto, joka minulle tuli teiltä osaksi, kohtelu, jonka minä löysin teidän huoneestanne. Minulla ei ole ollut mitään isäntötiä; minä en ole tiennyt, mitä merkitsee seison isän edessä; minä en ole tiennyt, mitä on pusertaa sisaren kättä, pitää sitä omassaan. Kun jo luulin pääseväni osalliseksi tästä onnesta, kenen vika — jos muuten köyhän rikkaaksi tekeminen on mikään vika — on se, ellei teidän omanne, teidän hyvyttenne, teidän ystävällisyytenne syy. Minä lämmittelin tässä uudessa auringon paisteessa; minä olin onnellinen, etten koskaan ennen ole ollut, etten ole aavistanutkaan voivani tulla niin onnelliseksi. Niin — minun täytyy tunnustaa, vaikka se onkin minusta vaikeaa tänä hetkenä — minulla oli kohta vielä rohkeampiakin toiveita. Minä uneksin päivästä, jona voisin isällistä ystävääni vielä suuremmalla oikeudella kutsua isäkseni; jona saisin tervehtiä vielä kalliimmalla nimellä häntä, jonka sisarellisen rakkauden luulin jo voittaneeni. Minä en voi olla tätä sanomatta, että paremmin ymmärtäisitte, mitä minulla on vielä sanottavaa, ja muuten sitä tuskin ollenkaan ymmärtäisittekään".

Kreivi oli astunut uunin luo — vähän kauemmaksi siitä, missä Roosa ja hänen isänsä istuivat; nyt katsoi hän kumpaakin, vaikka ennen oli katseensa Roosaa karttanut.

"Ihmisen henki on ikäänkuin hänen ruumiinsa silmä. Liian kirkas valo sokaisee sen. Niin oli minunkin laitani. Minulle tulvivan onnen ylellisyydessä unhotin, etten ollutkaan palannut vierailta mailta, eläkseni taaskin ainoastaan itseäni varten. Mutta samassa määrässä, kuin tulin tietoon onnestani,

voitti alaa se vakuutuskin, ettei ansaitsematon onni otekaan mikään onni; että se ei ole onnen ansaitsemista, kun vetäydytään pelkurina ja joutilaana elämän taistelusta, jossa toiset panevat alttiiksi tavaransa, verensä ja kaikki, niin kauan kuin mahdollista, sitten vielä sanoin itsekseni, että tämä elämän taistelu ei viimein säästä ketään ja että se saa häpeällisesti kukistua, joka ei tärkeänä hetkenä voi koko voimallaan puolustaa vakuutustansa. Minä tunsin kerrassaan vikani koko raskauden, sen vikani, että olin lähestynyt teitä niin lähelle, näyttämättä ensin itseäni teille semmoisena, kuin minä itse näen, kuin minä itse tunnen. Minä tunsin olevani velvollinen tunnustamaan teille täydellisesti, kiertelemättä periaatteeni. Mutta ei sekään näyttänyt minusta riittävältä. Minä luulin kunniani ja teidän kunnioituksenne vaativan minua vapaasti ottamaan askeleen, joka minun ehkä myöhemmin olisi täytynyt ottaa, ellen tahtoisi kadottaa arvoa omissa silmissäni. Tilaisuus semmoiseen tekoon oli minulla jo kauan tarjona. Tuskin olin palannut tänne ja maine levinnyt, että jäisinkin tiluksilleni asumaan, kun vastapuolue valtiopäivillämme, joka, kuten näyttää, ei ollut unohtanut, miksi olin kymmenen vuotta sitten eronnut sotapalveluksesta, kääntyi minuun pyytäen minun astumaan heidän riveihinsä. Pikku maamme ei ole niin suuri, että se tyydyttäisi kunnianhimoa; mutta pienenäkin on se jäsenenä tuossa suuressa kokonaisuudessa, ja asiat, joista nyt juuri on kysymys, ovat erittäin tärkeät meidän oloillemme. Minulle esitetyn ohjelman alle voin minä hyvällä omalla tunnolla kirjoittaa nimeni, sillä se sisältää todellakin ainoastaan pienen osan siitä, mitä minä varmasti toivon kohtakin kirjoitettavan koko Saksan vapaamielisen puolueen ohjelmaan. Minä olen kirjoittanut sen alle. Fichtenauin piirissä on minun valitsemiseni varma eilisestä saakka, jolloin minä siellä esittäydyin valitsijoilleni. Kun minulta vielä nyt kysytte, miksi olen näin tehnyt, miksi juuri nyt näin tehnyt — niin tiedätte myöskin, miten raskasta se on minusta ollut ja miten raskasta tämä kaikki teille sanoa".

Kreivi oli viimeisiä sanoja lausueessaan kumartunut uunin koristereunusta vasten ja peittänyt otsansa kädellään. Siinä asennossa odotteli hän, ikäänkuin saadakseen aikaa liikutuksensa voittamiseksi. Pari minuuttia oli syvä äänettömyys huoneessa. Roosa oli kreivin vaiettua ainoastaan kerran tuskaisesti katsahtanut kreiviin ja isäänsä, sitten olivat hänen silmäluomensa taas laskeuneet. Herra von Weissenbach istui sohvalla, otsa ja kulmat rypyissä. Nyt nousi hän ylös, astui pari kertaa edestakaisin, seisattui sitte Roosan ja kreivin välille ja sanoi:

"Minä kiitän teitä, herra kreivi, ilmoituksistanne, vaikka olisikin, kuten jo itse sanoitte, ollut suotavampaa, ettette olisi niitä niin kauan pitäneet meiltä salassa. Olipa nyt miten olikin, te olette täyttäneet velvollisuutenne, te olette puhuneet kuin mies ja niin tahdon minäkin teille vastata. Ensiksikin pyydän minä teiltä anteeksi siitä, mitä ensin sanoin, te olette olleet itsellenne uskollinen, olette vieläkin tässä silmänräpäyksessä; te olette ylpeä siitä, että niin on, että teillä on rohkeutta voittaa sydämmenne, tuntee. Hyvä! Ette suinkaan voi odottaa vähempää minulta, meiltä; ette voi toivoa, että mies, joka on iässä kolmekymmentä vuotta s.o. ihmisiän teidän edellänne, tunnustaisi hautansa kynnyksellä omiksensa ne mietteet, joita hän on koko elinaikansa vihannut ja vastustanut. Minä olen, niin näyttää, jäänyt tässä taistelussa tappiolle; minä olen siinä kadottanut omaisuuteni, menettänyt terveyteni ja iloisuuteni; minä olen vanha ja — vastenmielisesti sanon sen — köyhä mies, jolta kentiesi ryöstetään ehkä vielä viimeinenkin, mikä hänelle on rakasta, hänen hyvä nimensä. Onkohan mahdollista ajatellakaan, että minun kaikkien näiden uhrien lisäksi pitäisi vielä luopua mielipiteistäni? Ja siitähän olisi kumminkin kysymys, taikkapa olisi meidän elämämme, minä tarkoitan teidän suhdetta minuun ja minun teihin, suuren suuri - valhe. Se ei sovi meidän arvollemme. Minä olen velvollinen sanomaan teille täyden totuuden. Jos te olisitte minulle alusta alkain vieras, porvarissukuinen, jos teillä silloin olisi nuo mielipiteet kuin nyt, en minä mitenkään tekisi teitä uskotukseni, en milloinkaan antaisi teille sijaa niin lähellä sydäntäni; minä voisin astua vastustajaksenne jollakin välinpitämättömyydellä, tunnolla, että niin on oleva, ettei voi toisin olla. Mutta — minä tunnustan sen — ajatus, että rakkaimman ystäväni poika, että se, jonka minä pienenä kannoin kasteelle, että ikivanhan, mielipiteittäni puhtaudesta kehitun suvun jälkeläinen menee niiden puolelle, joita minä olen aina pitänyt luonnollisina vihollisiani — se kiihoittaa veren suonissani, — se melkein ryöstää minulta tyyneyden, johon vanhuuteni minun velvoittaa. Tästä hetkestä alkain täytyy kaiken yhteyden välillämme lakata; sitä minun tuskin tarvitsee sanoa teille; te tunnette, tiedätte sen yhtähyvin kuin minäkin. Mitä kukin meistä sillä kadottaa, saa kusun kantaa, miten taitaa. Mahdollisesti ja luultavastikin alkaa kullekin meistä nyt raskas aika, jona ei kukaan enää ole oleva niin onnellinen kuin ennen tutustumistamme — sekin on meidän otettava vastaan kuin jokin välttämättömyys. *Sana* käskee puhkasemaan silmän, joka on meille pahenukseksi; sysätä luotamme joku, jota toisissa oloissa olisimme hyvinkin rakastaneet, on ehkä yhtä tuskallista; ja kumminkin täytyy niin tapahtua, elleemme tahdo ruumiinemme ja sieluinemme hukkaa".

Kreivi hengähti syvään. Kaikki oli loppunut. Hän kohotti ylös päänsä; astui hiljaisilla, levollisilla askeleilla Roosan luo ja katsoi hetkisen häneen. Hänen silmänsä olivat punaiset; poskensa olivat nyt kalveat ja suunsa ikäänkuin tuskan sulkema. "Voikaa hyvin!" sanoi kreivi ja ojensi hänelle kätensä. Roosan käsi oli kylmä ja sormet ikäänkuin kangistuneet. Kreivi voi töintuskin pysyä lujuuksensa; ylpeys ja rakkaus taistelivat hänen rinnassansa kuin kaksi kotkaa, jotka levitetyin siivin ja ojennetuin kynsin hyökkäävät toistensa kimppuun; mutta ylpeys voitti. Hän antoi kylmän käden hiljaa vaipua alas ja kääntyi herra von Weissenbachiin.

"Sallikaa minun saattaa teitä ulos", sanoi vanhus ottaen pöydältä kynttilän ja näyttäen kreiville porstuaan tulta, aivan kuten ennenkin, paitsi ettei hänen oivallista kohteliaisuuttaan mikään ystävällinen hymy tänä iltana kirkastanut. Ovella erosivat he. Herra von Weissenbach käytti silmänräpäystä, jolloin hänen toinen kätensä piti kynttilää, toinen oven ripaa, tehdäkseen viimeisen kumarruksen. Kreivi ei koettanutkaan antaa hänelle kättä. Kun yöilma puhalsi hänen kasvoihinsa, hengähti hän vielä kerran syvään ja sanoi: "Jumalalle kiitos!" Kuitenkin oli onni, että Zuleika juoksi niin tasaisesti ja oli jo niin usein yöllä kulkenut tien Weissenbachista Lengsfeldiin — muuten olisi tämä ratsastus voinut helposti olla viimeinen sekä ratsulle että ratsastajalle.

Herra von Weissenbach ei tavannut palatessaan Roosaa enää huoneessa. Hän meni viereiseen kammariin. Roosa oli heittänyt sinne sohvalle. Hän kohotti päätään; kasvot olivat kyynelissä. Herra von Weissenbach pani kynttilän kiivaasti pöydälle.

"Jos isääsi rakastaisit, et tänä hetkenä itkisi, Roosa", sanoi hän.

Roosa kuivasi nenälinallaan kyneleitä; vaan hänen sitä tehdessään valtasi hänet suru. Hän tyrskähti ääneensä, peitti kasvonsa sohvatyynyihin ja itki katkerasti.

Tämä näky — värisevät hiuskähärät, suonenvedon tapaisesti vavahteleva hoikka ruumis — saattoi vanhuksen raivoihinsa. Hän löi nyrkillään otsaansa, käveli kiivain askelin edestakaisin, seisattui viimein yhä vielä itkevän Roosaa eteen ja sanoi:

"Miksi et sitte seurannut häntä, kun sinusta on niin vaikeata ottaa osaa isäsi kohtaloon? Olisihan hän sinut mielelläänkin ottanut täksi päiväksi ja huomeneksi, vaikka hän ehkä jo ylihuommenna olisi hävennyt kerjäläistyttöä! Oi, Jumalani, miksi et antanut minun kuolla ennen tämän kokemistani!"

Roosa kuuli oven liikkuvan. Isä oi jättänyt huoneen. Hän ei koettanutkaan seurata häntä; todellakaan ei hänellä nyt olisi ollut voimiakaan siihen. Hänen päänsä oli kuin palasina ja rinta niin täynnä karvasta surua, ettei hän enää voinut edes itkeäkään, vaan aika ajoin hiljaa nyyhkiä vaan ja kankeilla avonaisilla silmillä kynttiläin liekkiin katsoa. Niin istui hän kauan. Kovemmin ja kovemmin vinkui yötuuli. Uudestaan alkanut sade ratisutti ikkunan ruutuja. Vahti huusi kylässä tuntia, Roosa ei tiennyt, mikä aika nyt oli; hän näki ainoastaan kynttiläin jo melkein loppuun palaneen. Hänen piti mennä levolle — miksi? hänellä ei ollut vähintäkään halua siihen. Huommennahan on taas päivä — ja — päivä, jona hän ei saakaan nähdä "häntä", joka, kuten hän nyt tunsikin, oli hänestä kalliimpi kuin oma elämänsä; ja samoin ylihuommenna ja joka päivä! Roosa kauhistui; hänestä tuntui kuin katsoisi hän hautaan. Hän otti kynttilän ja toimitti, mitä vielä emännöitsemisessä oli huommeiseksi toimittamista. Talossa olivat jo kaikki nukkuneet. Noustessaan ylös narisevia portaita pelästyi hän kuvaistaan, jonka kynttilä eräessä käännöksessä loi seinälle ja kattoon, ja sitten ajatteli hän itsekin olevansa ainoastaan varjo siitä, mitä hän niin äsken oli ollut.

XVI.

Syksy osoitti nyt olevansa herra maassa. Sadetta ja myrskyä vaan, myrskyä ja sadetta joka päivä. Aurinko oli kadonnut, ikäänkuin se ei tahtoisin nähdä hävitystä, nähdä, miten äsken kultatähkinä lainehtineet pellot olivat laajoina, ikävinä soina, miten murtuneet kukat mätänivät puiston märässä maassa, miten puiden puolipaljaat oksat kuin hurjistuneina toisiaan piiskasivat ja kuivat lehdet kuin hullut ilmassa liehuivat. Eläimet olivat kaikki, ken vaan suinkin löysi suojusta, niihin paenneet; puistossa ei ollut enää muuta linnun ääntä kuultavana kuin melkein lakkaamaton varisten raakkuminen, joita tuuli pudisteli pesistä ja häilyviltä oksilta ja heitteli mustina joukkoina korkealle harmaasen sumumereen. Ilma oli kostean kylmää vesihöyryä täynnä. Aika ajoin satoi rankasti, olkikatot kastuivat läpimäriksi, tomu poistui latojen ja talonpoikaistupienkin seinistä ja kylän lävitse lirisevä, saman niminen puronen muuttui virraksi, joka ikäänkuin vihoissaan vieritteli tummia likaisia laineitaan. Nyt oli suruinen, synkkä aika, aika semmoinen, joka ei juuri kellenkään tuota mitään hyvää.

Eikä se suinkaan ollut vähimmän surullinen ja synkkä hovin asukkaille. Vanha herrastalo riippuvine kattoineen, alati peitettyine ikkunoineen ja paljaine, koruttomine seinineen, joita tuuli ja sade olivat kyllä pahoin pidelleet, oli semmoisen miehen kaltainen, joka on nähnyt parempiakin päiviä, ja nyt, kun ne päivät tulevat, joista sanotaan: ne eivät minua miellytä, vetää hatun kasvoilleen, käärii nuttunsa lujemmin kiini eikä ole onnettomuudesta millänsäkään. Ja yhtä iloton, kuin talon ulkopuoli, oli vanhan herra von Weissenbachin elämäkin. Aarre, jota hän oli luullut loppumattomaksi, oli tyhjentynyt; viimeinen ilon väre oli hänen elämästään sammunut; sauva, johon hän oli aina lujemmin nojannut, oli

murtunut; sielun suloinen juoma oli hänestä tullut karvaaksi ja katkeraksi — tyttären rakkaus häneen oli poissa. — Roosa ei kyllä antanut suorastaan mitään syytä valituksiin; hän oli seuraavana aamuna kyönelettömin, vaikka kyllä kalvein kasvoin, jopa hymytenkin tullut isänsä luo; hän ei ollut unhottanut pienintäkään noista lukemattomista tempuista, joihin hän oli isänsä totuttanut; hän ei ollut maininnut kreivin nimeä, ei sanaakaan puhunut suhteestansa häneen; hän oli tehnyt tehtävänsä aivan kuin ennen — mutta kuitenkin oli kaikki aivan toisin kuin ennen. Näennäisesti ei mitään muutosta, ja kuitenkin kaikki muuttunut; ja isä tutkisteli tätä muutosta ja huomasi jokaisen pienimmänkin viitteen tuolla kuumeentapaisella uteliaisuudella, jolla raskasmielinen tarkastelee sairautensa edistymistä. Hän ei unhottanut, miten hän, tuo voimakas, ylpeä tytär oli sinä iltana murtunut kuin häilyvä ruoko; hän näki yhä vielä hänen kiharainsa ja hoikan vartalonsa vapisevan; hän kuuli yhä vielä hänen suonenedon tapaisen nyhkimisensä — se oli hänen todellinen muotonsa; mitä hän nyt näki — tämä kalvea, ystävällinen, huomaavainen tyttönen — se oli teeskentelemistä, valhetta, itsensä kieltämistä vaan. Mitä huoli hän hänen hymyilemisestään, kun hän piirustuslaudalla piirustuksen alla huomasi selviä jälkiä äsken itketyistä kyynelistä. — "Hän rakastaa kreiviä kuten ennenkin; hän tekee, mitä tekee, velvollisuuksiensa tunnosta, jalomielisyydestä".

Vanhuksen ylpeys kiertelihe, käntelihe tämän ajatuksen painon alla. Hän sai, kuin kerjäläinen, elää rakkauden rikkaalta pöydältä putoavista muruista, kun hänen tyttärensä sen sijaan tuhiasi kreiville koko atrian. Yö yönsä perästä yritti hän tehdä lopun elämästään, joka hänen silmissään oli hänelle häpeäksi; hän päätti käskeä tyttärensä menemään kreiville mieluummin tänään kuin huomenna; mutta kun Roosa seuraavana aamuna tuli suloisesti hymyillen hänen luokseen, ei hänellä ollutkaan rohkeutta kehoittaa häntä eroamaan, ja hän lykkäsi silloin päätöksensä toimeenpanon seuraavaksi päiväksi. Ehkäpä ei hän enää seuraavana päivänä elänytkään, ehkä saavuttaisi äkillinen kuolema unettoman kuumetautisen ja siten kerrassaan vapauttaisi heidät kummankin. Niin, olisipa vanhus näinä päivinä itsekkin lopettanut elämänsä, tuon piinaksi muuttuneen elämän, ellei hurskas lapsenusko, johon hänen sielunsa vielä turvasi, olisi semmoista tekoa tehnyt hänelle siveellisesti mahdottomaksi. Sitä paitsi oli itsemurha hänen silmissään pelkurimaisuutta. Uskonto ja kunnia käskivät häntä vielä kotvasen kantamaan ristiänsä.

Eipä vielä ihmistenkään silmissä maankaan päällä ollut hänen tilintekonsa päättynyt. Vielä oli hänen, kuten näytti, todistettava, ettei viimeinen Weissenbach, moitteettoman sukunsa viimeinen jäsen, ollut mikään petturikonna. Hajonneen pankin juttu oli joutunut korkeimpaan oikeuteen ja yhä vaan laajentunut. Uusia todistuksia oli hankittu; asiaan osallisiksi oli vedetty monta henkilöä, joita ensimmäinen tutkijatuomari oli pitänyt petettyinä, vaan ei minään pettureina; toisia henkilöitä merkittiin odottamaan samanlaista kohtaloa jutun edistyessä. Näiden viimeisten joukossa oli herra von Weissenbachikin. Hänen asiainsa ajaja ilmoitti sen hänelle ja pyysi häntä jo ajoissa hankkimaan edestään takaussummaa, jonka suuruuden hän arvion mukaan määräsi.

Että tämä seikka tuotti vanhukselle lakkaamatonta tuskaa, voi sängen hyvin huomata häntä paremmin tarkastellessa, vaikka hän kyllä koetti näyttää pitävänsä hyvin vähän lukua koko asiasta. Takausta ei hän ajatellut ollenkaan; sillä voisihan hän yhtä hyvin omin käsin ohjata Weissenbachin veden ylöspäin, kuin maksaa sitä omista varoistaan, ja velalliseksi ei hän tahtonut vanhoilla päivillään joutua. Miksi olikaan hän antanut kunniallisen nimensä tuohon uudenaikaiseen hurjuuteen? Semmoisesta rikoksesta ei parin vuoden vankeuskaan olisi liian suuri rangaistus. Tähän oli hän kyllä aina ajatellut vankihuoneita olevan vaan lurjuksia ja konnia varten; mutta uudet ajat, uudet tavat. Hän toivoi vaan, ettei hänen tarvinnut oikeusherrain mieliksi istua niin pitkää aikaa, kuin he tahtoisivat. Hän oli jo vanha mies ja elämään jo kyllin kyllästynyt, ja voisihan tapahtua, että kuolemakin ymmärtäisi vähän asioita ja tekisi noille ankaroilta herroilta aika kepposen.

Tosiaankin oli hänen jo loppukesästä saakka hyvin häilyvä terveytensä nähtävästi heikontunut näinä viime aikoina. Lakkaamaton sielun kiihtyminen, jota unettomat yöt vielä lisäsivät, kulutti hänen voimiansa. Hänen vielä tähän asti niin innokkaat silmänsä olivat kadottaneet loistonsa ja vaipuneet syvälle koloihinsa; hänen harmaasen tukkaansa ilmestyi yhä enemmän hopeavalkeita hiuksia; ääni oli käynyt käheämmäksi ja äreämmäksi; hän oli kuin kerrassaan muuttunut vanhaksi ukoksi, joksi hän tähän asti oli aina vielä puolileikillä itseään nimittänyt.

Roosa näki tämän kaikki. Hänen tuskansa oli sitäkin katkerampi, kun hän ei voinut näyttää sitä kellenkään, kaikista vähimmän isällensä, joka kylmällä kohteliaisuudella joka kerta keskeytti kaikki Roosaa kokeet vanhaan tapaan lähestyä häntä. Roosaa tuskalla ei ollut mitään rajaa, hän oli toivottomuuden partaalla. Hän näki ajan lähestyvän, jolloin isän luultavasti olisi annettava takaus edestään, eikä hän vielä ollut ryhtynyt mihinkään toimeen. Mutta vankeus ja kuolema — sen tiesi hän — olivat isälle aivan sama asia. Hän, joka koko elinaikansa oli joka päivä kävellyt tuntikausia vapaassa ilmassa, joka jo heidän asuessaan kaupungin valoisimman kadun varrella oli valittanut tukalaa ahtautta — hänenkö pitäisi elää kuukausia hengittää vankihuonein turmeltunutta ilmaa! Roosa oli siitä varma, että kahdeksan semmoista päivää tuottaisi hänelle kuoleman. Hän oli isänsä tietämättä kysynyt vanhan piirilääkärin ajatusta, joka jo monta vuotta oli asunut Weissenbachissa, mutta jota isä hänen

kansavaltaiisten mielteidensä vuoksi ei suosinut ja sentähden kutsui hänet hoviin ainoastaan pahimmissa tapauksissa; ja vaikka tämä ei tahtonut tietää mitään niin jyrkästä vaikutuksesta, niin myönsi hän kuitenkin asian arveluttavaksi herra von Weissenbachin ikään, ruumiinrakennukseen ja luonteeseen katsoen. Roosa raukka vaivaeli aivojansa löytääkseen jonkin avun tässä hädässä. Mutta mitä taisi hän tehdä? Kenen puoleen voi hän kääntyä?

Vihdoin kirjoitti hän — raskaalla sydämellä ja sangen vastahakoisesti — herttuattarelle. Hän kertoi tilansa ahtauden; hän ei pyytänyt apua, ei, ainoastaan neuvoa ja lohdutusta. Kauemmin kuin oli toivonut, sai hän odottaa vastausta — hyvin vähän lohduttava vastaus. Vanhoja lauselmia ystävydestä, joka ei tunne mitään säätyeroitusta, rakkaudesta, joka perustuu henkiheimolaisuuteen; mutta ne olivat vaan korulauseita. Roosa näki sen nyt ensikerran onnettoman ja apua tarvitsevan tarkkuudella, jolle leivän sijasta kivi annetaan. Hän ajatteli itseään herttuattaren tilassa ja köyhän, hyljätyt tyttösen, jota hän todellisesti rakasti, pyytämän neuvoa: miten mielellään olisi hän ryhtynyt hänen asiaansa kuin omaansa! — "Minä olen puhunut herttuan kanssa", niin kirjoitti herttuatar; "hän sanoi valitettavasti voivansa tässä asiassa vähemmän kuin kuka muu hyvänsä; valtion pankki oli saanut kärsiä melkoisen osan uuden pankin tuottamista tappioista; vastapuolue oli aikomissaan parannuspuuhissa käyvä ennen kaikkia juuri tähän asiaan käsiksi. Siinäpä onkin kaikki, mitä asiasta olen ymmärtänyt. Tiedättehän, rakas Roosaseni, miten kankea minun pääni on tällaisissa asioissa. Mutta eihän teidän tarvitse pitää asiaa niin toivottomana, rakas Roosaseni, eikä teidän kelpo isännekään. Tämä paha ilma tuottaa kaikenmoisia alakuloisia ajatuksia; minuakin vaivaa pääkipuni kovemmin kuin koskaan ennen. Teidän pitää tosiaankin tulla ja panna taas kaunis, pehmeä kätenne otsalleni. Se auttoi aina niin hyvin. Neiti Mardorfin käsi on liian laiha, eikä siinä ole teidän kätenne lempeää, lieventävää lämpöä. Tosiaankin kaipaamini minä teitä suuresti, rakas Roosaseni — — —"

Roosa antoi tämän kirjeen pudota syliinsä ja katseli kauan suruisena, miettiväisenä eteensä maahan. "Tämä on siis tuo hyväntahtoinen, armollinen ystävä! Samana hetkenä, jona hän tietää, jona hänen täytyy tietää — jos hänellä vaan on silmät lukeaksensa ja sydän tunteaksensa — puhuvani kaikesta, rakkaan isä-vanhukseni elämästä ja kuolemasta, saattaa hän puhua ilmasta, päänkivusta ja hovineitsyen laiskasta kädestä..." Roosa rutisti suuttuneena kirjeen myttyyn ja viskasi sen uunin liekkeihin. — "Hänellä (kreivillä) oli oikeus pilkallisesti pudistella olkapäitään, kun puhelin sydämellisestä ystävydestäni herttuattaren kanssa. 'Sydämellinen ystävyys!' sanoi hän. 'No niin! sydämellinen, kuten käden ystävyys sormikkaasen, niin kauan kuin sitä tarvitsee!'"

Korkea rouva oli pyytänyt, ettei Roosa vähintäkään puhuisi siitä, mitä hän herttuan suusta oli hänelle kertonut; mutta paha kyllä lörpöttelivät jo ihan seuraavina päivinä sanomalehdet tuon suuren valtiosalaisuuden. Virallinen lehti kirjoitti pitkän kappaleen, koettaen ottaa oikeuston intoa pankkijutussa todisteeksi siitä, miten vähän hallitus pelkäsi toimiensa arvostelua. Vastapuolueen lehdet sitä vastoin selittelivät, miten tuommoinen toisista vielä liiaksi riippuvaisen oikeuston kiihoittaminen oli ainoastaan ruma koetus hallituksen puolelta heittää hiekkaa suuren yleisön silmiin ja tehdä itsestään hyvin yksinkertainen asia niin epäselväksi kuin mahdollista. Erittäinkin herätti huomiota yksi kirjoitus, joka puolusti tätä viimeistä väitöstä aivan aavistamattomalla rohkeudella. Ministeristön rahatoimia tuon onnettoman luottamuspankin avulla tuomittiin kovasti. Loppu kuului näin: "vaikkapa ministeristö arassa kuolemanpelossaan välinpitämättömästi uhraisikin uskollisimmat puolustajansa, pysyäkseen vielä pari kuukautta kauemmin toimessaan, ei siitäkään olisi sille mitään apua. Antokoon se vielä maalle tuon kummallisen näytöksen, että ne pääsevät arvovirkoihin, jotka kevytmielisyydellään ja taitamattomuudellaan ovat saattaneet maan perikadon partaalle, samalla kun ehkä ne miehet saavat vankeudessa näännyä, jotka säälimättä uhrasivat omaisuutensa, sovittaakseen vääryyttä, jota toiset heidän kunniallisten nimiensä varjossa tekivät — tilipäivä on kuitenkin koittava, ja uudestaan kokoontuvain valtiopäivän ensimmäinen ja pyhin velvollisuus on pitää siitä huolta, että tämä tilipäivä tulee niin pian kuin mahdollista".

Roosa, joka nykyisin luki aina ennen isän kahville tuloa sanomalehden pikaisesti lävitse, oli tykkivin sydämmin lukenut tämänkin kappaleen. Viimeisestä lauseesta hämmästyti hän; hän oli kuulevinaan rakkaan, hyvin tutun äänen puhuvan nämä rohkeat sanat. "Tilin päivä on kumminkin koittava!" Tässä samassa huoneessa oli hän joku aika sitte sanonut juuri niin, kun hän ja isä ensi kerran joutuivat puhumaan valtiollisista seikoista. "Hän" oli tämän kirjoittanut, eikä kukaan muu! Roosasta oli, kuin pilkistäisi harmaiden sadepilvien raosta sininen taivas huoneeseen. Oliko häneltä apu tuleva? Keltä sitten? Kukapa olikaan niin voimakas ja rohkea kuin hän? Kuka rakasti häntä niin kuin "hän"?

Tuskallisesti tarkasteli hän isänsä kasvoja, kun tämä kohta sen perästä nojatuolissaan istuen luki samaa kirjoitusta. Hän näki hänen kätensä vapisevan. Hän uskalsi kysyä, oliko isä jotakin erittäin huomattavaa löytänyt. — Isä hypähti ylös tuoilta. "Tuossa, lue itse!" sanoi hän ojentaen Roosalle lehden, ja itseksensä murisi hän sitte: "sitä puuttui vielä, tuolla lailla joutua yleisen sääiin esineeksi! Kuivettukoon käsi, joka sen on kirjoittanut!"

Sen sanottuaan meni hän ulos huoneesta. Roosaa ilo oli ollut lyhyt. Aavistiko isä niin hyvin kuin hän,

kuka kirjoittaja oli? Vihako häntä kohtaan opetti hänelle niin kauheat sanat, jotka eivät ollenkaan olleet hänen muuten niin jalon ajatustapansa mukaisia?

Roosa pääsi kohta tästä epätietoisuudestaan. Ensimmäisenä päivänä marraskuuta avattiin valtiopäivät. Hallituspuolueen ääniluku oli vähän suurempi, mutta vastapuolue oli siksi vastoin toimeliaampi ja koossa-pysyväisempi. Että kreivi von Lengsfeld menisi viimeainittuun, sen tiesivät muutamat jo aika sitte. Mietteet hänestä olivat maakunnassa monenlaiset.

Muutamat, jotka hänet lähemmin tunsivat, kehuivat hänen nerokkaisuuttansa ja oppiansa; toiset sanoivat häntä ylpeäksi ja röyhkeäksi, eivätkä odottaneet hänestä mitään kiitettävää. Mutta kaikki halusivat erittäin uteliaasti nähdä, mihin tehtäviin hän oli ryhtyvä tuossa alettavassa taistelussa.

Päätöstä ei tarvittukaan kauan odottaa. Jo muutaman päivän perästä pyydettiin häntä tarkemmin selittämään puolueelleen esittämänsä, valtiovaroja koskevaa kysymystä, joten hän pääsi puhelavalle. Joka ainoalla ministerillä oli syytä vaaleta; etenkin oikeus- ja raha-asiain ministereillä, kun kreivi joutui puhumaan erittäin luottamuspankin asioista. Lopuksi esitti hän ministeristölle kaksi ehtoa: he saisivat joko parantaa nyt viime hetkenä vikojansa niin paljon kuin mahdollista ja sitten astua unhotuksen epäkunnialliseen hautaan, tai odottaa kanteita.

Vastapuolueen siveellinen voitto oli täydellinen; ministerien kiertelevät, virheelliset, puolinaiset vastaukset herättivät harmia hallituksenkin puolueessa. Kumminkin oli viimeinen heistä saanut päivän tehtäviin palaamisen toimeen ja sillä lailla vielä siksi kertaa pelastanut ministeristön.

Kreivin puhe oli herättänyt mitä suurinta huomiota kaukana maan rajojen ulkopuolellakin. Ei vielä koskaan ollut hallitseville sanottu semmoista, eikä niin yksinkertaisilla, kylmillä sanoilla. Ihmeteltiin, mistä nuori mies oli saanut semmoiset tiedot, ja oltiin taipuvaiset otaksumaan, että hänen puheensa oli joku vanha valtiovias valmistanut. Mutta juuri samaan aikaan ilmestyi hänen kaupallis-valtiollinen teoksensa, jota tuntijat kehuivat parimmaksi kaikista. Tästä hetkestä alkain oli kreivin nimi kuulu tuomari valtioasioissa. Hänen puolueensa ylpeili siitä eikä lakannut häntä ylistelemästä. Lengsfeldin pastorilla oli ollut oikein sanoessaan vastapuolueen menevän pikemmin kreivin puolelle kuin kreivin sen puolelle.

Oli silmiinpistävää, miten tarkasti Lengsfeldin pastori nyt seurasi valtiotapauksia ja muitakin yleisiä seikkoja. Hänellä oli, paitsi tuota yleistä virallista lehteä, pääkaupungissa ilmestyvä vastapuolueen lehti ja vielä sen lisäksi muutamia suuresta naapurivallastakin. Hänellä oli aina uusimmat tiedot; mutta erittäinkin seurasi hän kreivin, isäntänsä, valtiollista kulkua erinomaisen tarkasti. Mitä kreivi tässä, tuossa tai siinä tilaisuudessa kammarin ja valiokuntain istunnoissa tai julkisissa kokouksissa oli sanonut — pastori ei sitä ainoastaan tiennyt, hän osasi sanasta sanaan kertoa kaikki hovissa herra von Weissenbachille, — "Jotain uutta ystävästämme — jos saan armollista isäntääni niin nimittää. Te tiedätte, herra von Weissenbach, mitä minä siitä asiasta ajattelen; vaikka minulla ei olekaan suurta syytä iloita hänen viimeisestä hyökkäyksestään kirkkoa vastaan, niin kuitenkin! mimmainen nero! mimmainen luontoperäinen nero! Minä sanon teille: ennen kahta kuukautta on kreivi kaikkivaltias ministeri. Hän on Jooseppi ja hänen säätyläisensä, hänen veljensä saavat kumartua hänen edessään".

"Olenhan minä pyytänyt teitä olemaan puhumatta tästä asiasta", sanoi herra von Weissenbach arkatuntoisella kiivaudella, sotkien korttia, jotka pastori oli hänelle sill'aikaa antanut.

"Antakaa anteeksi", vastasi pastori, "minä olin sen kokonaan unohtanut; mutta tiedättehän: sydämestä suu puhuu. — Eikö niin, armollinen neiti?"

Roosa ei vastannut hänelle mitään. Hän ei ollut milloinkaan voinut kärsiä pastoria; nyt hän häntä melkein vihasi. Jos hän olisi näyttänyt hänestä vähemmän vaaralliselta, niin olisi hän häntä vaan halveksinut; mutta vaikka hän ei kokonaan ymmärtänyt hänen peliänsä, oli hän kuitenkin nähnyt kylläksi pelätäkseen kuin onnettomuutta tämän miehen päivä päivältä kasvavaa valtaa isän yli, Miten hyvästi hän osasikin asetella sanojaan ja taitavasti salata oikean tarkoituksensa — seuraus joka käynnistä oli että isä yhä synkemmin katseli syvään painuneilla silmillään tuuheain kulmakarvain takaa, aina katkerammin puhui ihmisistä ja erittäinkin kreiviin näytti hänen vihansa kasvavan. Sen lisäksi ei enää ollut puhettakaan tuosta luottamuksesta, jota hän ennen osoitti tyttärelleen. Roosa ei saanut mitään tietoa hänen aikeistaan; pari kertaa koetti hän voittaa entistä ystävyyttä, mutta isä saattoi hänet lakkaamaan tuolla kohteliaan kylmällä karkoittamistavallaan, jossa hän oli sangen taitava. Roosa ei valittanut, ei moittinut häntä vähääkään; hän koetti vaan olla kahta vertaa huomaavaisempi; hän oli lempeämpi, nöyrempi ja ystävällisempi kuin koskaan ennen; mutta ennen kaikkia ankarampi itselleen. Hänellä oli kuin jonakin taikakaluna syvimmissä sydämissään vakuutus, että hän tässä taistelussa ei olisi joutuva tappiolle, jos hän kaikin voimin koettaisi olla hyvä eikä antaisi minkään pahan ajatuksen juurtua sydämeensä, vielä vähemmän sanoisi tai tekisi jotain, mistä ei voisi itselleen vastata.

Kumminkin kärsi hän paljon tämän kuorman alla. Hänen sydämensä oli sangen murheellinen ja

monta pitkää öistä hetkeä painoi hän kivusta raskasta päätään tyynyihin, eikä kuitenkaan tahtonut tuo armoton uni tulla. Ulkomuotokin osoitti salaa itkettyjen öiden merkkiä. Silmät olivat kadottaneet paljon entisestä loistostaan ja luomien reunat olivat useinkin punaiset. Kasvot olivat kalveammat ja hänen liikkeissään ei enää ollut tuota kimmoavaisuutta, joka ennemmin niitä niin hyvin kaunisti. Hän ei enää ollut se "ruusu", jonka paisuva täyteläisyys on toimen ja tulevaisuuden kuva, hän oli täydellisesti auennut kukka, joka jakaa kaiken suloutensa, ennenkuin kylmä yötuuli tulee sen lehtiä karistamaan.

Puutarhassa ei ollut enää mitään ruusuja; syysmyrsky oli jo aikaa sitten musertanut ja mukaansa vienyt viimeisetkin. Vuorokausi sitten oli sade lakannut, mutta paksuja raskaita pilviä oli vielä taivaan peittona. Varikset olivat, ehkä vielä pahempaa ilmaa peläten, vetäytyneet kauemmaksi puistoon; yksitellen liitelivät ne vielä monesti Roosaa ikkunan ohi. Siitä näkyvä kuva ei suinkaan ollut lohduttavainen: osa pihaa, jossa ei ollut elävää olentoa, latojen märät katot, joiden harjoilla viirikukot naristen kääntelivät, ja parin suuren tammen paljaat latvat, jotka haamujen tavoin pilkuttivat harmaan sumun seasta.

XVII.

Semmoiselta näytti seutukuva Roosasta, kun hän eräänä päivänä iltapuoleen varustautui lähtemään kylään katsomaan Annaa, joka eilen oli niin huononnut; että vanha lääkäri, jonka Roosa oli sinne kutsunut, pelkäsi pahinta. Hän oli jo aamupuolella käynyt siellä ja sairas oli silloin ollut parempi; mutta hän tahtoi kuitenkin varmuuden vuoksi käydä vielä uudestaan katsomassa. Kori käsivarrella, jossa hänellä oli muutamia liinavaatteita sairasta varten, läksi hän tielle. Kylä oli kuin kuollut; purosso pauhasi ja porisi ruskea vesi; sieltä täältä kuului talojen riihistä puujain kumea kolkutus tai kukon alakuloinen laulu — muuten oli hiljaista kuin hautausmaalla.

Roosa astui nopeammin, kuin jo muutoinkin tavallisen nopeata käyntiänsä. Hän pelkäsi sateen uudestaan alkavan. Sitä paitsi kiiruhti häntä melkein tuskaksi kasvava levottomuus, jota hän ei oikein voinut selittää, kun Anna oli hänen viimeksi käydessään voinut verrattain hyvin. Hänen kääntyttyään pääkadulta kapeammalle sivukadulle, jonka varrella Klaus Weber asui, tuli hänelle vastaan mies, hattu syvään silmille vedettynä, horjuvasta käynnistään päättäen juovuksissa. Roosa väistyi niin paljon kuin mahdollista sivulle, mutta mies hoiperteli hänelle vastaan, ja hän tunsu kauhistukseksaan Punaisen Hirven isännän, jonka ainoan hän tiesi koko kylän asukkaista olevan hänelle ja isälle vihoissaan, ja isä oli vielä sen lisäksi äskettäin ajanut hänet kovilla sanoilla talostaan. Mies seisattui, hajotti jalkansa, pisti kädet taskuihin ja katsoa töllysti juopuneilla silmillään.

"Antakaa minun mennä edelleen", sanoi Roosa, "tai minä huudan apua".

Juopuneen ruma muoto rumeni vihaisesta irvistyksestä vielä enemmän.

"Ylimyksen sikiö", sanoi hän hampaitaan kiristäen, "tahtoisin tulla kerran teille! mutta minä teenkin sen vielä".

Ja nojaten olkapäällään seinään saadakseen siitä tukea, pudisteli hän nyrkkiään Roosalle.

Roosa näki, ettei hänen tällä kertaa enää tarvinnut tuota raukkaa pelätä; hän meni sentähden, silmät häneen päin käännettyinä, nopeasti hänen ohitsensa ja kiiruhti sitte peräänsä katsomatta katua alas. Mies katsoa tuijotti hänen perästänsä niin kauan kuin saattoi häntä nähdä. Sitten kohosi hän vaivaloisesti pystyyn ja hoiperteli edelleen. "Minä teen sen", murisi hän ilmaa sormillaan tavoitellen, "minä teen sen, teen sen, tänään vielä teen minä sen".

Tultuaan Klaus Weberin mökille näki Roosa pari vanhaa vaimoa seisovan ovella. Heti hänet nähtyään alkoivat nämä valitella ja voivotella.

"Ah, tuossahan tulee neiti Roosa! Herra Jumala palkitkoon sen teille!"

"Mitä nyt? Onko Anna taas kipeämpi?" kysyi Roosa pelästyneenä vaimojen ulinasta.

"Kipeämpi! Ah, hyvä Jumala! kuollut hän on — lapsi parka! — Tunti sitten, ja lääkärikin on jo ollut täällä ja on nyt mennyt Bolauhin ja sanonut, ettei hän enää voisi mitään tehdä; pitäisi vaan lähettää neiti Roosaa noutamaan hovista. Hän kyllä sanoisi, mitä on tehtävä".

Sanaakaan vastaamatta astui Roosa huoneeseen. Porstuan vasemmalla puolen, jossa lapsirikas perhe asui (äiti oli seisonut vaimojen joukossa kadulla), kuului kovaa melua ja parkua; oikealla oli kaikki

hiljaa. Roosan sydän tykytti. Kuusivuotiaana, jolloin hän tuskin tiesi, mitä hänelle tapahtui, oli hän nähnyt äitinsä valkoisissa vaatteissa, kukilla koristettuna makaavan kirstussa; muulloin ei ketään kuollutta. Häntä oli aina kauhistuttanut ajatellessaan äkillistä yhteensattumista ruumiin kanssa; hän tunsu tätä kauhua nytkin. Hengitys kävi raskaammin; kädet olivat kylmät. Mutta sitä kesti vaan hetkisen. Sitte avasi hän hiljaa lukitsemattoman oven ja astui tupaan.

Molemmat ikkunat olivat peitetyt valkeilla verhoilla, jotka Roosa oli Annalle lahjoittanut; matalassa huoneessa oli pilvisen ilman vuoksi puoli hämärä. Ruumis makasi vuoteella juuri ovea vastapäätä. Sen kasvoilla oli valkoinen huivi. Pöydän vieressä istui Klaus Weber, kasvot suuriin päivettyneisiin käsiin peitettyinä. Lapsi makasi pienessä kätkyessään.

Kuullessaan liikettä ovelta, kohotti mies päätään. Hän katsoi Roosaa sekamielisesti, osoitti vuodetta ja painoi sitte päänsä taas käsiinsä, ikäänkuin olisi hän jo sanonut kaikki.

Roosa astui vuoteen viereen. Entinen kauhu valtasi hänet taas; mutta väkevämpi voima johdatti hänen kättänsä, ja hän veti hitaasti pois valkean liinan.

Anna parka! He, hovin pikku Roosa ja Yrjölän Anna, olivat lapsina yhdessä leikitelleet auringon lämpimästi paistaessa ja pääskysten viserrellessä vanhan kaivon ympärillä ja ulkona puiston nurmikoilla, missä pitkät ruohot kumartelivat ja perhoset kirjavilla kukilla liikkuivat. Sitten oli Roosa lähtenyt isänsä kanssa kaupunkiin, Anna jäänyt kylään, ja kun nuoruuden leikkikumppanit viiden vuoden päästä taas sattuivat yhteen, tunsivat he töintuskin toisiaan. Mutta Roosa ei ollut vanhaa ystävyyttä unohtanut. Hän sai toimeen, että Anna, jolla ei enää ollut vanhempia eikä muutakaan omaisuutta, joutui naimisiin rakastetullensa Bolaulaiselle Klaus Weberille, joka oli yhtä köyhä. Roosa oli antanut säästöarkustaan ne viisikymmentä taaleria, jotka Klausilla piti olla, voidakseen asettua kylään asumaan; hän oli pitänyt huolta Annan yksinkertaisista myötäjaisistä ja hankkinut aina paremmat ansiopaikat Klausille, joka osasi tehdä hyvää työtä, jos vaan tahtoi. Tästä kaikesta huolimatta ei uusi talous tahtonut oikein onnistua.

Anna, ennestäänkin vähän kivuloinen, oli raskaana ollessaan kärsinyt paljon ja ansainnut vähän tai ei mitään. Klaus, pikainen, helppoon elämään tottunut mies ei sanonut naineensa ollakseen sairaan hoitajana, tuli äreäksi ja huomasi työstä tullessaan tien ravintolaan lyhemmäksi kuin kotiin kipeän vaimonsa luo; ja lapsirikas äiti, joka asui toisella puolen, sanoi hänen juovuksissa kohtelevan Annaa pahasti, vaikka Anna aina väitti sitä hävyttömäksi valheeksi, vakuuttaen miehensä aina olevan ystävällisen. Olipa se seikka miten hyvänsä, Anna tuli vaan päivä päivältä kalveammaksi, ja lapsen saatuaan vielä kipeämmäksi kuin ennen — ja nyt makasi hän tuossa kuolleena.

Roosa katseli kalveata, laihtunutta, hiljaista muotoa. Silmät eivät olleet aivan ummessa ja ylähuuli oli vähän taipunut ylöspäin, niin että hänen valkeat hampaansa vähän pilkuttivat raosta. Roosa ajatteli miten hoikkavartaloinen Anna oli muinoin monena kesäaamuna juoksennellut hänen kanssaan puistossa perhosia tavoitellen ja naureskellut ja laulanut — ja Roosa kumartui ja suuteli noita kelveja huulia. Sitte levitti hän hiljaa huivin hänen kasvoilleen.

Hän astui kätkyen luo. Kaunis lapsukainen makasi niin suloisesti, posket vähän punottavina. Se oli äitinsä kuva: sievä, kaita muoto ja suuret silmät. Olisiko hänelläkin oleva yhtä vähän onnea kuin äidillään? Yksi onnettomuus oli häntä jo kohdannut: hän sai olla koko elinkautensa äidittä; Roosa tiesi sen onnettomuudeksi.

Roosa ihmetteli, kun erästä kylän vaimoa, jonka hän oli ottanut Annan ja lapsen hoitajaksi, ei missään näkynyt. Hän meni Klaus Weberin luo, joka vielä oli samassa asennossa, pani kätensä hänen olkapäälleen ja kysyi hoitajavaimoa. "Hän on poissa", vastasi Klaus, "hän ei tahtonut jäädä, hän — hän pelkäsi, ja — minä, minä pelkään myöskin, neiti Roosa; minä en voi jäädä yksin hänen kanssaan pitkäksi yöksi, kun ikkunat ratisevat ja uunin piipussa kohisee", — ja Klaus, tuo suuri, väkevä mies, vapisi, ja hänen ruskettunut muotonsa kävi vallan vaaleaksi.

Roosa mietti silmänräpäyksen ajan. Hän ei tuntenut kylän vaimoista — ja hän tunsu heidät kaikki — ketään, jonka huostaan hän olisi voinut uskoa lapsen. Hän oli luvannut Annalle olla lapselle äitinä. Hänen päätöksensä oli valmis.

"Mihin tahdotte te jäädä, Klaus Weber, kun täällä pelkäätte?"

Klaus nimitti perheen, jonka hän luuli pariksi päiväksi antavan hänelle majaa.

"Hyvä", sanoi Roosa, "lapsen otan minä mukaani. Minä ja Wengelin vaimo hoidamme sitä; ei siltä ole mitään puuttuva. Ja nyt paikalla tahdon minä sen ottaa".

Roosa otti pienokaisen kätkyestä, kääri sen useampaan liinaan, otti Annan nutun ja kääri lapsen siihen sen seudun vaimojen tavan mukaan.

Hän taisi tuon toimen niin hyvin; olihan hän kyllin usein samalla lailla käärintä nukkejansa.

Klaus katseli häntä kummastuksella. Hän ei ollut ollenkaan ajatellut lasta, mutta jos neiti tahtoi sen ottaa mukaansa, niin oli se varmaankin hänelle paras. Hänen ei silloin tarvinnut kohta kosia ja jos hän tahtoi naida mustasilmäisen Kristiinan, joka hänelle niin mielellään tulisi, niin ei lapsi ollut tiellä. Hän katsahti arkamaisesti peitettyyn, vuoteella makaavaan olentoon, kun nämä mietteet kulkivat hänen aivoissansa. Klaus oli kyllin urhoollinen ja teki taloutta sen verran kuin kaksi muuta; mutta olla kuolleen Annan kanssa samassa tuvassa, kun vielä lisäksi on semmoisia ajatuksia päässä, se oli kuitenkin vähän omituista. Häneltä putosi suuri paino sydämmestä, kun hänellä oli tuvan avain taskussa ja hän näki neidin menevän lapsen kanssa.

Roosa karttoi kylän pääkatua, vaikka se tänään oli kyllin tyhjä, ja kulki vähän käytettyä syrjätieta. Keveästi ja nopeasti astui hän tavattoman kannettavansa kanssa, Hän ei kohdannut ketään, kunnes oli aivan hovin edessä. Mutta siinä seisoj joku jo ihan avaamaisillaan porttia, vaan kääntyi nyt tulijaan päin. Se oli pastori. Roosa pelästyi; mutta poistuminen ei enää ollut mahdollista, ja pienokainenkin alkoi hänen sylissään käydä levottomaksi. Niinpä meni hän rohkeasti edelleen pastorin ohitse, joka hyvin hämmästyneenä avasi tahtomattaankin portin ihan selälleen.

Porstuassa tuli Roosalle vastaan vanha Wengel. Nähdessään lapsen nuoren emäntänsä käsivarsilla, avasi hän ihmeissään pienet harmaat silmänsä niin suuriksi kuin taisi.

"Missä on isä?" kysyi Roosa hengästyneenä.

"Kammarissaan", äännähti vanhus aivan säikäyksissään.

"Minä haluan häntä puhutella. Sanokaa hänelle niin. Mutta lähettäkää ensin vaimonne tänne ylös! Tulokoon hän heti!"

Pastori, joka ei ollut uskaltanut astua yhdessä neidin kanssa huoneeseen, seisoj portailta palvelijavanhuksen ovesta tullessa.

"Mutta Jumalani, hyvä herra Wengel, mitä tapahtuukaan täällä?" kysyi pastori.

"Mitäkö tapahtuu?" vastasi vanhus äreästi. "Klausin vaimo on kuollut ja neiti ottaa lapsen hoidettavakseen, luulisinpa, tuo on ihan selvää".

"Niin, mutta, hyvä herra Wengel; se on kuitenkin — ja erittäinkin tässä silmänräpäyksessä — mitäköhän sanoo armollinen herra siihen?"

Vanhus puisteli päätään ja murisi: "en tiedä; joku aika sitten käy täällä kaikki nurinpäin; kukaan ei tiedä, ken kokki tai kellarimestari on. Antakaa anteeksi, herra pastori; minun pitää käskä vaimoni ylös".

Näin sanoen kiiruhti hän portailta pihan yli sivurakennukseen. Pastori pisti keppinsä nupun huulilleen ja imeskelij sitä hyvin mieltiväisenä. Vihdoinkin lienee hän saanut päätöksensä valmiiksi. Hän otti hatun päästään, silitti pienellä harjalla niukan tukkansa sormien taa, katsoi pyöreään, harjan takapuolella olevaan pikkupeiliin, pani hatun päähänsä ja astui sisään.

XVIII.

Roosa oli Wengelin vaimon avulla — hyväntahtoisen vanhuksen, joka oli yhtä lihava ja ystävällinen, kuin hänen miehensä oli laiha ja äreä — pannut lapsen makaamaan samaan kätkeyseen, jossa hän itsekin aikoinaan oli maannut ja jonka Wengelmummo oli nyt tuottanut aitasta, missä se monen muun romun mukana oli vuosikautia seisonut. Lapsen vaatteista ei ollut puutetta, sillä Roosa oli tehnyt ja teettänyt paljon Annaa varten, ja nyt olivat ne jo pari päivää olleet sievästi silitettyinä läjässä, joten ne heti kelpasivat käytettäväksi. Lapsi oli juonut ja makasi. Kumpikin, sekä Roosa että Wengelmummo, seisoiivat kätkeyn vieressä mieltivällä yksivakaisuudella katsellen pienokaista nukkuja. Sitten katsoivat he toisiinsa ja Wengelmummo sanoi: "kunpahan kerran olisi oma tuommoinen pikku enkeli kätkeyessä, neiti Roosa!"

Roosa ei punastunut — siihen ei hänellä ollut mitään syytä Wengelmummon läsnä ollessa — mutta hän tuli vielä mieltiväisemmäksi ja sanoi:

"Minä en mene koskaan naimisiin, en koskaan", ja kun mummo otti tämän vakuutuksen vastaan vähän epäuskoisella hymyllä, lisäsi hän:

"Ei minusta ei ole naimisiin menijäksi, rakas Wengel, sen tunnen minä joka päivä paremmin. Ken tahtoo mennä naimisiin, hänen pitää olla iloinen, eikä hänen päänsä saa niin paljon mietiskellä kaikenlaisia".

Neiti Roosa oli sanonut tämän niin vakavasti, että vanhukselta olivat vähällä puheta kyöneleet, joita hän yleensä vuodatti hyvin helposti. Roosa pyyhkäsi kädellään kasvojansa ja nähdessään hyvän mummon niin suruisena, nauroi hän, veti hänet luokseen ja suuteli häntä.

"Sinä jätät nyt tänne, rakas Wengel, ja katsot lasta; minä menen isän luo".

Tultuaan isänsä ovelle, joka oli pitkän, kapean käytävän toisessa päässä, kuuli Roosa, ettei hän ollutkaan yksin. Ääni, joka niin innokkaasti, mutta hiljaa puhui, oli pastorin. Roosa tunsu sen äänen kumean kaiun niin hyvin, ettei hän voinut pettyä. Mitä oli pastorilla taaskin isän luona tekemistä? Hän oli nähnyt hänen äsken lapsen kanssa tulevan; epäilemättä puhui hän nyt juuri siitä. Se ei voinut olla mitään hyvää. Mikäli Roosa tiesi, ei tämän miehen suusta ollut vielä lähtenyt hänelle mitään hyvää.

Melkein harmistuneena läksi hän pois. Hänestä ei näyttänyt isän arvon mukaiselta semmoinen ystävällisyys tuon miehen kanssa, jonka alhainen katsantotapa oli hänen mielestään niin selvästi kuvattuna jo hänen jäykissä, rumissa kasvoissaan. "Tahtoisinpa kerran saada sanoa hänelle, mitä hänestä oikein ajattelen," sanoi Roosa itsekseen, lähtien alas asuinhuoneeseen, että pienokainen olisi ylhäällä Wengelmummon hoidossa niin rauhassa kuin suinkin voi.

Roosa oli tuskin istunut paikalleen ikkunan eteen, kun hän kuuli jonkun kömpivän alas rappusia myöten. Ovi avattiin edeltäkäsikin koputtamatta, ja pastori astui sisään. Hän hämmästyi nähdessään neidin, ja hänen ensimmäinen liikkeensä oli mennä jälleen ulos huoneesta; mutta sitten näytti hän rohkaisevan itseään. Hän sulki oven ja tuli Roosan luo, jonka kasvot hehkuivat suuttumuksen punasta tuommoisen käytöksen tähden, joka hänestä näytti anteeksiantamattomalta julkeudelta. Pastori selitteli varmaankin, sen punan aivan toisin, sillä hän hymyili kumartaessaan ja istuutui sitte puoleksi neuvottoman, puoleksi julkean näköisellä typeryydellä tuolille Roosan luo.

"Antakaa anteeksi, armollinen neiti", sanoi hän, "että minä olen rohkea ja pyydän saada hetkisen puhella kanssanne. Se saattaisi olla minulle, ehkäpä meille kummallekin sangen tärkeätä. Minä tulen juuri nyt isä herranne luota, joka valitettavasti ei voinut niin hyvin eikä ollut semmoisella tuulella, kuin hänen tästä asiasta puhellessa olisi tarvinnut olla. Tosiaankin, neitiseni, minä tahdoin ennen kaikkia puhella teidän kanssanne isänne tilasta".

Roosa katsahti pastoriin kummastuneena ja levottomana.

"Te tiedätte, neitiseni", jatkoi pastori, saaden uutta rohkeutta Roosan katseesta, "että isänne kunnioittaa minua luottamuksella, jota minä en taida olla vastaan ottamatta, vaikka tunnenkin arvottomuuteni. Hän on kertonut minulle jo kauan sitten asiainsa tilasta, ja äskettäin on hän taas tuossa onnettomassa pankkiasiansa toistamiseen minuun luottanut, vieläpä suorastaan — sen saatan aivan liioittelematta sanoa — kysynyt neuvoani. Minä en ole jättänyt hänelle sanomatta, etten minä voi hyväksyä hänen aikomustaan — jossa hän muuten vielä tähän hetkeen asti pysyy — aikomustaan jättäytyä vaadittaissa vankeuteen, ja minä luulen, armollinen neitiseni, että minulla on onni olla tässä kohdassa aivan yksimielinen teidän kanssanne".

Roosa katsoi tuijotti puhujaan. Vaikka puheen aine olikin hänestä sangen tuskallinen, ei hänellä kuitenkaan ollut rohkeutta keskeyttää sitä. Mitähän tahtoikaan pastori?

Tämä näytti odottaneen vastausta; kun sitä ei tullutkaan, täytyi hänen jatkaa:

"Te olette kuitenkin, ellen erehdy, muutamia kertoja puhuneet siihen tapaan, neitiseni. Ja kuinka voisikaan olla toisin; vastakohtahan olisi niin luonnoton, varsinkin kun isänne on niin heikko, ja tuo heikkous on viime aikoina peloittavalla tavalla edistynyt. Niin, neitiseni, minun nöyryydessä lausuttu ajatukseni on, että teidän isänne itekin, mikä on kyllä hyvin ymmärrettävää, sisällisesti kammoksuu pitkää vankeutta ja ettei hän ollenkaan ajattelisi niin raskasta ristiä ottaa hartioilleen, jos hänen tilansa vaan, niin sanoakseni, jättäisi hänelle jonkin muun keinon pulasta päästäkseen. Olento minä oikeassa, neitiseni?"

Roosan katse oli yhtä jäykästi kuin ennenkin pastoriin kiintynyt. Mitä tarkoittikaan hän? — Pastori punastui ja rykäsi; hän olikin arvellut asiaa helpommaksi.

"Minä tahdon puhua tyyneästi, neitiseni", sanoi hän, ja hänen äänensä ei ollut vielä koskaan ollut niin soinnuton. "Mitä minulla on teille ilmoitettavaa, sen on sydämmellinen kunnioitukseni isänne kohtaan

herättänyt mieleeni, ja oman hyödyn pyytämättömyydestäni ette ole edes silloinkaan epäilevä, kun ei minulla olisikaan onnea voittaa aikomukselleni teidän suostumustanne. Minä arvelen, näette, puhuakseni suoraan, että isänne varsin mielellään suostuisi takaussumman maksamiseen, jos hänellä olisi rahoja tai jos hän voisi hankkia ystävältä — ymmärrättehän, neitiseni! — ystävältä, jota hänen ei tarvitsisi ujustella. Minä olen kuullut isänne omasta suusta, että asiamies on arvannut takaussumman, joka hänen mahdollisesti olisi maksettava, kahdeksi kymmeneksi tuhaneksi taaleriksi. Nyt —"

Katse Roosaa silmissä kävi niin kummalliseksi, ettei pastori kauemmin rohjennut katsoa niihin. Seuraavan puhui hän vähän änkyttäen:

"Nyt olen minä äitini perinnön kautta niin onnellinen, että minulla on pieni omaisuus, noin kaksitoista tuhatta taaleria, joihin minä ystävieni kautta, joita minulla on kylliksi, vaikka olenkin vaan talonpojan poika, voisin helposti saada lainaamalla yhtä paljon lisäksi. Tämän summan antaisin minä suurimmalla mielihyvällä isänne käytettäväksi, olisinpa ylpeäkin siitä, jos hän tahtoi osoittaa minulle semmoisen arvon, että hän ottaisi vastaan minulta tämän pienen palveluksen".

Mutta nythän kumminkin oli jokin vastaus tuleva. Pastori rykäsi ja kohotti silmänsä. Hänestä näytti, kuin olisi neiti viimeisten silmänräpäyksien ajalla kalvennut; se saattoi toki olla vaalean iltapäivän valon vaikutustakin, joka valo kyllä niukasti virtasi muurivehreän ympäröimistä ikkunoista sisään.

Roosa liikahti, ikäänkuin noustakseen ylös. Hänen muodossaan kuvautui, kuten pastori arveli, niin suuri neuvottomuus, että oli laupeuden työ auttaa häntä.

"Minä tiedän, mitä te tahdotte sanoa, kunnioitettu neitiseni", huudahti hän, vetäen tuolinsa tuumaa lähemmäksi. "Niin, kunnioitettu, rakas neiti, te tekisitte meille kaikille, minä tahdoin sanoa: minulle suuren hyvän työn, jos olisitte niin armollinen ja puhuisitte minun puolestani tästä asiasta isällemme. Te ette voi uskoakaan, neitiseni" — nyt veti pastori tuolinsa taaskin tuumaa likemmäksi — "miten teidän ja teidän isänne kohtalo on minua huolettanut. Minä olen todellisella surulla huomannut, että viime aikoina on pienoinen pilvi asettunut teidän välillenne — kahden ihmisen välille, jotka toisiaan niin rakastavat, joista kumpikin niin hyvin ansaitsee toisensa rakkauden! Päättäkäähän itse, miten hirveältä se tuntuu siitä, joka, kuten minä, ottaa niin suuressa määrässä osaa teidän kummankin elämäänne ja oloonne; — niin, neitiseni, teidän kummankin. Minä olen aina ajatellut: teidän välillänne pitäisi olla jonkun, joka ikäänkuin välittäjänä, yhdistäjänä olisi teidän keskellänne, johon te kumpikin luottaisitte, jota te kumpikin rakastaisitte; ja sitte olen minä edelleen arvellut, että minä ehkä voisin olla se mies. Minä olen kutsumukseltani rauhan palvelija; vaikka minä luonnoltani olenkin vähän kiiwas, niin olen toki toiselta puolen sangen hyväluontoinenkin ja voin, niin sanoakseni, kestää loukkauksiakin. Minä olen tosin talonpojan poika vaan, mutta kun vanhus, tahdoin sanoa: isäni kuolee, voin minä toivoa vielä saavani noin kolme- tai neljäkymmentä tuhatta taaleria. Enkä minä olekaan aina oleva pastorina Lengsfeldissä, neitiseni; älkää luulkokaan niin! Minä en tarvitse kreivi von Lengsfeldiä ollenkaan; minä voin, jos niin tarvitaan, hänettäkkin päästä eteenpäin, varsinkin kun hän menee hallitusta vastustamaan. Mutta sukulaisuus vanhan aatelisten suvun kanssa — sen tunnustan minä aivan suoraan, neitiseni — olisi minulle sangen edullinen pyrinnoissänne. Sen ja omaisuuteni avulla olen minä vielä kerran piispana, luottakaa siihen. Kaikki riippuu vaan siitä, että te suostutte, neitiseni! Mutta varmaan, ettehän voi olla suostumatta! Eihän teillä ole mitään talonpojan poikaa vastaan, kun ette pidä häpeänä kantaa päiväpalkkalaisen lasta pitkin katuja. Eikö niin, neitiseni!"

Roosa oli pastorin viimeisiä sanoja lausuesssa noussut nopeasti. Pastori oli myöskin noussut ja sitte vetäytynyt pari askelta taapäin. Hän voi nyt nähdä Roosaa kasvot selvemmin, ja mitä hän näki, pelästytti häntä.

Roosa vapisi päästä jalkoihin saakka; hän oli vaalea, silmät täynnä kyyneliä; rinta kohoeli rajusti; huulet vapisivat; hän tahtoi puhua, mutta ei voinut; hän voi ainoastaan kohottaa kätensä ja osoittaa ovea.

"Mutta neitiseni", sanoi pastori, hänkin nyt vaaleten. "Ettehän toki ystävää —"

Roosa kohottausi koko ylpeään pituuteensa ja uudisti niin käskäväisesti liikkeensä, että pastori, mustia sormikkaitaan kädessään puristellen ja muristen ymmärtämättömiä sanoja hampaittensa välistä, läksi nopeasti huoneesta.

Roosa kuuli pastorin menevän ulos pihalle. Kun ovi oli sulkeutunut hänen perästänsä, avasi hän ikkunan hengittääkseen toista ilmaa, kuin minkä tuo vihattu oli läsnäolollaan ja puheellaan turmellut. Kostealla ulkoilman viileys teki niin hyvää hänen kuumalle otsallensa; vastustamaton halu ulos vapauteen valtasi hänet. Hän tahtoi nähdä taivaan yllään ja ilmassa purjehtivat pilvet. Hän otti huivin, mikä sattui olemaan käsillä, viskasi sen hartioilleen ja kiiruhti pihan yli puistoon.

Ilolla hengitti hän mätäneväin lehtien voimakasta hajua. Kedoilta juuri nyt metsään palaavien varisten raakkuminen kuului hänestä ystävien ääniltä; tuulen kohina lehdeissä pensassa, hänen oman käyntinsä kahina kuivilla tammien lehdillä, mäntyjen satunnainen narina — kaikki oli hänestä musiikkia, semmoista kuin hän juuri tarvitsi; se oli villiä luonnon soitantoa, jota hän ymmärsi, ymmärsi paremmin, kuin ihmisten viehastusta, teeskentelevää, hävytöntä puhetta.

Mitä olikaan hän tehnyt, että tämä mies uskalsi hänelle puhua semmoista? Miksi ei hän nyt hänelle sanonut, miten hän vihasi ja halveksi häntä, moista sydämetöntä, nerotonta, kömpelöä töllikkää! Hänkö uskalsi kosia neitiä, joka ei hänelle vielä ollut antanut pienintäkään suosion, sitä vähemmän taipumuksen merkkiä, päinvastoin tuhansia todistuksia välinpitämättömydestään, jopa inhostaan! "Mitä olenkaan tehnyt! kuinka syvälle olenkaan vaipunut, että tuommoinen on mahdollista!"

Roosa seisattui, polki suuttuneena jalkaansa ja siveli pikaisesti käsiään, ikäänkuin poistaakseen saastutusta.

"Mutta se on isän syy", sanoi hän itsekseen, edelleen astuskellen. "Miksi onkaan hän ruvennut niin paljon seurustelemaan tuon kurjan kanssa, häntä melkein joka päivä kutsunut taloonsa, vieläpä puhunut hänelle tilastaankin, tuosta kärjäasiasta — mutta Jumalani, mitenkähän oikein onkaan? Onkohan hän esittänyt isälle samaa ja olisiko isä siihen suostunut? Ei, ei! sitä ei isä voisi. — Ja jos hän kuitenkin voisi? — niin olisin minä nyt riistänyt häneltä mahdollisuuden, ehkäpä ainoan mahdollisen keinon välttää vankeutta, joka olisi hänen kuolemansa! Jumalani, mitä olenkaan nyt tehnyt? Minä olen sysännyt pois käden, joka voisi pelastaa isän, ja pitääkö minun nyt nähdä isäni sortuvan silmiäni eteen? Mutta sama käsi olisi minun — ei, ei, ei! sitä ei isä voi tahtoa! Tuon kurjan vaimonako, hänen, joka luulee voitavansa ostaa minut muutamalla pennillä — ei, ei! minä tahdon kuolla isän edestä — mutta sitä en voi".

Levottomana, välinpitämättömänä kaikesta, mitä hänen ympärillään oli, astui Roosa nopein askelin pitkin varjokäytävää, samaa tietä, jota hän niin usein aivan toisella mielellä oli astunut. Hänen päästyä sen päähän laskeusi mailleen menevä aurinko sumupilvien takaa, jotka olivat koko päivän peittäneet sitä, ja liiteli tulisenä pallona taivaan rannalla. Pari heikkoa, pian sammuvaa sädettä värisi tasangon yli, muuten oli kaikki harmaata kuten taivaskin. Syvemmistä paikoista nouseva huuru levisi kuin huntu ketojen yli ja kohosi yhä korkeammalle pitkin kukkulain rinteitä.

Silloin välähteli hetkisen kuin timantin loisto sumun lävitse; pariin ikkunaan Lengsfeldin linnassa oli toinen noista väräjäivistä säteistä sattunut. Sitten vaipui auringon purppurapallo piiloon, ja maa oli valmis ottamaan yötä vastaan.

Roosan silmistä kuvasti vielä auringon heijastus, kun hän tietämättään kääntyi varjokäytävän päästä oikealle vaahterain luokse päin. Hän ei nähnyt, että joku istui käsivarret ristissä kauas katsoa tuijottaen, kivipöytänsä nojaten. Kuullen lehtien rapinaa hänen hameensa liepeitten liikkua heräsi tämä kuin unesta ja hypähti ylös; mutta huudahduksen kuuli Roosa, ja seuraavana silmänräpäyksenä seisoivat kreivi hänen edessään. Roosan sydän vavahti, mutta vaan ilon hämmästyksestä; hän olisi rientänyt rakastetun syliin, mutta hänen jalkansa olivat kuin naulatut maahan ja hänen kätensä riippuivat voimattomina.

"Minä säikytän teitä jo toista kertaa tällä samalla paikalla", sanoi kreivi puoleksi moittivalla äänellä.

"Ei, ei", sanoi Roosa, "en — minä ole säikähtänyt, en kuitenkaan tiedä, kuinka te juuri nyt olette tulleet tänne; mutta — minusta on mieluista, sangen mieluista nähdä teidät; minulla on teille niin paljon sanottavaa. Te olette, teidän on täytynyt tuomita minua aivan väärin, —"

"Samoin kuin te minua", sanoi kreivi.

"Ei, ei", vastusti Roosa innokkaasti; "minä luulen teitä aivan oikein tuomitsevani; ainakin nyt, vaikka en ehkä sinä iltana, kun teidät viimeksi näin, sitä olisikaan voinut. Silloin näytti minusta teidän menetyksenne — antakaa anteeksi, ellen kiireessä aina löydäkään sopivaa sanaa, mutta minun pitää puhua teille suuni puhtaaksi — silloin oli minusta teidän menetyksenne mielivaltainen, oikullinen, mistään lukua pitämätön, jos saan sanoa. Minä olin kyllin lapsekas uskoakseni, että minä en olisi teistä aivan mitätön. Ja silloin sanoin itsekseen: jos sinä rakastaisit jotakuta, sinä et voisi pahoittaa häntä niin kovin. Mutta sehän oli ihan varmaan hullumaista; sillä miehellä on toisia velvollisuuksia, toisia ihanteita kuin naisella. Me tahdomme ainoastaan nähdä ne onnellisina, tehdä ne onnellisiksi, joita me

rakastamme, tapahtuipa se sitte vaikka oman itsemme uhraamisella; miehellä on filosofiansa, uskonsa, valtiolliset toimensa ja kunnianhimosensa; hän ei voi sanoa: tämän pidän minä itseäni varten, tuon annan Jumalalle, jota palvelen. Tämä hänen Jumalansa on ankara, paljon vaativa Jumala, joka ei ehkä tyydy vähään, joka vaatii ensin mieheltä hänen henkisen voimansa, hänen aikansa, hänen työnsä, hänen ajatuksensa, ja sitten perästäpäin vielä hänen sydämmensä, hänen rakkaimmat unelmansa ja toiveensa sekä toivon iloisesta tulevaisuudesta. Oi, on varmaankin jaloa niin laskea yksi toisensa perästä alttarin rapuille, niin kokonaan, ehdottomasti, niin sortumatta pyhittää elämänsä ihanteelleen! Kuka vaimo ei teitä miehiä kadehtisi!"

Kreivi hymyili katkerasti ja sanoi: "Minä tiedän teidän puhuvan toden perästä, ja kuitenkin on minusta kuin tahtoisitte pilkata minua. Te teette meidät ylimmäisiksi papeiksi, ja me itse tiedämme liiankin hyvin, miten usein tuo pyhä naamio peittää kurjat syntiskasvot. Mutta yhdessä on teillä oikein: uhrilta ei päästä tällä urostiellä eteenpäin, vaikka se ei likimainkaan vie Olympoon saakka. Minä olen myöskin kantanut uhrini, ja Jumala tietää, miten raskasta se minusta oli".

Kreivin ääni vapisi; hän astui pari minuuttia äänetönnä Roosaa vierellä — he olivat sattumalta lähteneet astumaan varjokäytävää pitkin hoviin päin —, sitten jatkoi hän:

"Minä olen, uskokaa se, tänä aikana saanut kokea uhrini raskauden; se on tehnyt minut melkein mielipuoleksi ja minun täytyy koota kaikki malttini voidakseni edes jotenkin rauhallisesti puhua teille; kuitenkin tässä silmänräpäyksessäkin, kun teidän läsnäolonne minut saattaa melkein pyörryksiin, kun tahtoisin mielelläni riemusta huudahtaa ja itkeä kuin lapsi — nytkään en voi sanoa muuta, kuin etten uskaltanut joutua valehtelijaksi teidän silmissänne. Ehkä olisin minä voinut toimia ja puhua viisaammin, ehkä olisin voinut säästää teiltä pahan, katkeran hetken; mutta sittenkin olisi se kuitenkin ollut aivan sama. Niin sanoin minä itselleni, kun teistä tuona elämäni onnellisimpana ja onnettomimpana päivänä erosin — niin sanon minä vielä nytkin, kun minä olen varma siitä, että viimeinenkin rauhan ja onnen heijastus on elämästäni yhtä varmaan kadonnut kuin auringon valo pimenevästä metsästä täksi päiväksi".

"Siinäpä se nyt on, mitä minä sanoin", vastasi Roosa; "te miehet ette voi olla onnelliset, ette voi tehdä toista onnelliseksi, jos teidän samalla täytyy luopua pienestäkään filosofianne murusta".

"Ja te naiset ette voi olla onnelliset, ette tehdä onnelliseksi, jos teidän samalla täytyy luopua pienestäkään rakkautenne murusta".

"Ja tahtoisitteko te miehet meitä toisenlaisiksi?" sanoi Roosa sangen vilkkaasti, "tahi jos tahtoisittekin, riittäisikö se teidän onneksenne, jos toisenlaisia olisimme. Mistä saisi sitte rakkaudeton maailma rakkautta, jota paitsi kaikki kuihtuisi, ellei naisen sydämmestä? Mistä tulisi lapselle, jonka paljon vaativa levottomuus lopettaa isän kärsivällisyyden, rakkautta, joka on sille yhtä tarpeellinen kuin maito, jota se juo, ellei äidiltä? Kuka ottaisi osaa nuorukaisen unelmiin ja innostuisi hänen ihanteistansa, ellei sisar? Kuka sovittaisi miesten riidan, taivuttaisi heidän jäykkyytensä, kukistaisi heidän ylpeytensä, ellei vaimo, rakastettu, tytär? Minä olen usein näinä päivinä muistellut Antigonen kauniita sanoja, joilla hän ylpeässä nöyryydessään vastasi raa'an Kreonin moitteisin: en minä ole syntynyt vihaamaan sinun kanssasi, vaan rakastamaan".

Kreivin kasvot synkistyivät, ja paljon katkeruutta oli hänen äänessään, kun hän vastasi:

"Tuo puhe oli hyvä ja riittävä semmoisena aikana, jolloin yksityisen rakkaus sai kasvaa sukurakkaudesta; jolloin veljeä rakastettiin sentähden, että hän oli veli, se on: oli meidän lihaamme ja vertamme; jolloin veri yksinään päätti, siitä yksinkertaisesta syystä, että henki oli vielä vangittuna eikä uskaltanut ottaa puhevuoroa ihmisten keskinäisissä kiistoissa. Mutta ylmaailmallinen sana, ajatus, joka oli äärettömässä korkeudessa istunut valtaistuimella Jumalan tykönä, tuli lihaksi, tuli ihmiseksi; siitä ajasta saakka oli sana riidan ratkaisijana; siitä ajasta saakka ei enää kysytty: onko sinun suonissasi samaa verta kuin minun, vaan: onko sinun päässäsi samat ajatukset kuin minun; siitä ajasta saakka on voimassa seuraamisen sana, joka ei tunne isää, ei äitiä, ei veljeä eikä sisarta, sana hengellisestä avioliitosta, jossa vaimo jättää omaisensa seurataksensa miestä, jolle hän antautuu, koska ainoastaan se, mitä meillä on hengessämme, on ja ansaitsee olla meidän omaamme; koska — mutta mitä näistä kaikista! emmehän me kuitenkaan tässä ajassa koskaan ymmärrä toisiamme".

"Te tahdotte sanoa; minä en teitä koskaan ymmärrä", sanoi Roosa teeskentelemättä; "mutta ehkä olenkin tässä lähempänä teitä kuin luulettekaan. Minä myösin jo äsken tunnustavani miehille toisen lain kuin meille naisille; ankaramman, tylymmän lain, jonka pykälät on vaskeen kaivettu. Ja ehkäpä minäkin olen vähän lukenut tätä lakia — teidän lakianne ja muutaman lauseen siitä ymmärtänytkin. Te olette minulle ennemmin suoneet kunnian sanoa minua nerokkaammaksi kuin suurin osa naisia; minä en tiedä, onko tämä tuomio oikeutettu vai onko se vaan minua imartelevan puolueellisuuden vuoksi lausuttu; sen minä vaan tiedän, että aina olen kokenut nähdä selvästi ja ymmärtää asiat, jos se vaan on ollut minun voimissani. Saman pyrinön luulin teissä huomaavani, ja tunnustan, että juuri se veti minua

ensiksi teihin, sekä iloinen toivo saada teidän rikkaamman tietonne, teidän korkeampain ja rohkeampain mietelmäinen nojalla itsekin kohota, enemmän oppia. Minä olen kasvanut suuressa yksinäisyydessä, olen myöhemmin joutunut seuroihin, joissa vapaa ajatus, vapaa sana ei ollut suosittu vieras, ja senvuoksi saattoikin alussa moni teidän lausuntonne minut hämmästyttämään ja pelästymään, jopa loukkasikin minua. Mutta kun perästäpäin yksikseni niitä tarkemmin mietiskelin, huomasin aina, että minua olikin vaan tavaton muoto, lausetapa niin hämmästyttänyt, — puheenne henki ei ollutkaan minusta niin ihan vieras; minä olin jo ennenkin samaa ajatellut ja tuntenut, nyt oli vaan kaikki kirkkaampana, selvempänä, paremmin käsitettävänä sieluni edessä. Ja minä istuskelin niin mielelläni tässä kirkkaudessa, joka minua aina ihanammin ympäröitsi; minä ajattelin olevan niin jumalallisen kaunista sillä tavoin kauemmaksi ja yleemmäksi pyrkiä, hylätä kaikki vanhat arvelut ja ennakkoluulot, jos niitä vielä minussa oli; kirkastaa, mikä vielä pimeänä oli, jalostuttaa kaikki yhteydessä hengen kanssa, joka oli minussa herättänyt tämän muuttumishaluni, tutun hengen, jota minä kunnioitan itseäni parempana ja jalompana, jonka edessä minä voisin kumartua — ja oi, niin mielelläni kumartuisin — joka olisi ystäväni ja veljeni, rakastettuni ja jumalani!"

"Tätä kaikkea —" sanoi kreivi haikeudesta melkein tukahtuneella äänellä — "tätä kaikkea ajattelite, uneksitte te, Roosa — ja kuitenkin — kuitenkin —"

"Luopuako voin tästä unelmasta?" keskeytti Roosa lempeästi; "ei, en voinut. Mitä meillä on hengessämme, se on meidän omaamme — senhän juuri äsken kuulin teidän suustanne. Mitä te minulle olette olleet, mitä te vielä nyt olette ja kaikessa tulevaisuudessa olette oleva, sitä ei minulta voi kukaan ryöstää, ehkäpä ette te itsekään. Mitä meillä on hengessämme, se on meidän sanoilla: mitä me rakastamme. Miksi en sitä sanoisi teille, minkä te jo tiedätte? Mutta voiko lähteessä, josta me juomme elämän, olla myrkyäkin salattuna? voiko rakkaus kuolettaa rakkauden? Minä en sitä käsitä; sieluni, sydämeni nousee niin kauheata ajatusta vastaan. Ja kuitenkin on se vaan yksi sydän, jolla minä tunnen; yksi sydän, joka tykkii teille, tykkii isälleni. — Vanha isäni! Jospa te hänet tuntisitte niin, kuin minä hänet tunnen! Jospa tietäisitte, miten täynnä uskollisuutta ja kunniaa hänen sielunsa on! tietäisitte, miten hän on minua rakastanut, miten hän on kantanut minua sydämessään, niin kauan kuin minä olen hengittänyt tämän maailman ilmaa! Olenhan minä hänelle paljon enemmänäkin kiitollisuuden velassa kuin ainoastaan elämästäni! Jos olette huomannut minut suoraksi, avomieliseksi, rehelliseksi, kaiken teeskentelemisen vihaajaksi — keneltä olen minä saanut ne avut, ellen häneltä! Hän on minulle opettanut, että meidän puheemme on oleva: niin, niin ja ei, ei; sen on hän erimerkillään opettanut! Ihmiset nimittävät häntä ylimysvallan suosijaksi; minä en siihen voi keksiä muuta syytä kuin että hän on liian ylpeä voidakseen valehdella. Että hänen kasvatuksensa on jäänyt hyvin monta sivistyksen apukeinoa vaille, että hän on aina elänyt semmoisisissa suhteissa, semmoisessa seurassa, jotka hänelle osoittivat elämää vaan yhdeltä puolen ja siten himmentivät hänen muuten luonnostaan niin kirkkaan silmänsä — minä olen sen kyllä useinkin surulla tuntenut, olen monesti siitä kärsinyt, vaikka se ei koskaan ole saanut rakkauttani horjumaan. Ja niin on hän vanhaksi ukoksi tullut, vanhaksi, yksinäiseksi, ilottomaksi, joka tuntee yksinäisyyden tuskalliseksi, joka rakkaudessa minuun etsi palkintoa kaikesta, mitä häneltä elämä, mitä kohtalo oli kieltänyt. Ja nyt luulee hän kadottavansa tukensa ja lohdutuksensa; hän luulee sen jo kadottaneensakin; hän ei enää usko minun rakkauteeni — tässä silmänräpäyksessä, kun hän enemmän kuin koskaan tarvitsee tyttärensä, ystävänsä rakkautta, kun hän pelkää menettävänsä kaiken mikä hänestä on ollut pyhää, vanhempainsa muiston — kunniallisen vanhan nimensä. Minä näen sen, enkä voi auttaa; minä tunnen sen, ja minun täytyy sitä kärsiä. Se lävistää sydämeni kuin kaksiteräinen miekka. Minulla ei ole ketään, kelle minä voisin kärsimistäni valittaa; enkä ole tähän hetkeen saakka kellenkään sitä näin valitellut. Että minä sen teen teille — en tiedä, onko se oikein; minä tein niin, kun en voinut tehdä toisin".

Roosan ääni tukehtui itkusta; kreivi tarttui hänen käteensä. Hän oli sanomattomasti kiihtynyt.

"Roosa, Roosa", sanoi hän; "minä en tiedä, onko se mielettömyyttä, mutta minä kuulen kaikesta, mitä sanotte, ainoastaan sen, että kiellätte ottavanne minua elämäne tiliin. Isänne, aina vaan isänne ympärillä pyöriivät kaikki ajatuksenne. Että minä teitä rakastan, sen te tiedätte jo ennen tätä päivää; miten suuresti minä teitä rakastan, sitä en taida sanoin kertoa; sen vaan tiedän, että elämäni, jos teidät kadottaisin, ei olisi minusta olen korrenkaan arvoinen. Mutta se ei teitä saata mihinkään päätökseen. Minä saattaisin sanoa itsekseni: te ette pidä lukua minun rakkaudestani; mutta, Roosa, te, te itse rakastatte minua! Mitä teette te tästä rakkaudestanne? Te kannatte sen avoimin käsin isällenne ja uhraatte sen hänelle. Roosa, Roosa, älkää kääntykö minusta pois! Enhän minä vihaa isänne; minä olen ehkä tähän aikaan — mutta siitä on minun mahdoton puhua teille. Miekka, jota te niin kovasti pelkäätte, on poistuva; mutta meidän välimme jää entiselleen. Minä en taida polviani taivuttaa, ellen tunne kunnioitusta; minä en taida puhettani väärentää. Isänne kammoo minua kuin kapinoitsijaa, ja vieläkin enemmän: kuin tyttärensä rakastettua; minä en ole hänessä loukannut niin kovin valtiomiestä, isänmaan ystävää, kuin isää, joka on mustasukkainen ainoan tyttärensä rakkaudesta. Mutta, Roosa, eikö minulla sitte ole mitään oikeutta olla mustasukkainen? Enkö minä rakasta teitä? Onko ainoastaan muinaisuudella sanomista; eikö tulevaisuus merkitse mitään? Teidän täytyy päättää, Roosa! Puhukaa,

sanokaa vaan: isäni on minulle kaikki kaikessa ja hänen tähtensä hylkään kaikki!"

He olivat nyt saapuneet varjokäytävän päähän, hovia vastapäätä. Heidät eroitti siitä vaan pieni nurmikko. Roosa näki kyyneliensä läpi vasta nyt, missä he olivat.

Vanhan huoneuksen katto näkyi niin alakuloisena puiden latvojen yli. Se näky saattoi hänet taas järkehensä, jonka kreivin into oli häneltä melkein kokonaan ryöstänyt.

"Te olette julma", sanoi hän, "jos vaaditte minulta tällä kertaa enemmän kuin sen ainoan, minkä voin teille antaa: rakkauteni tunnustuksen. Täytyyhän minunkin siihen tyytyä! Rakkahani, rakastettuni! etkö sinä voi olla kärsivällinen, niinkuin minä olen? Joku tie vie ulos tästäkin sokkelosta; minä en sitä näe, mutta totuuden Jumala, jota palvelen, on antava minun löytää sen. Olkaamme vahvat, rakkahani, toinen toisemme tähden; kantakaamme yhdessä, mikä on yhdelle liian raskas. Ja nyt täytyy meidän erota, rakkaani! Milloin näemmekään toisemme taas — ken sen tietää? Tahdotko sinä viedä minulta ainoan lohdutuksen: että se on tapahtuva, tapahtuva pian ja onnellisemmin, kuin nyt uskallamme ajatellakaan?"

Hän oli ottanut hänen molemmat kätensä ja katsoi häntä silmiin. Niissä oli rajun tuskan hohde, ja hänen muotonsakin näytti illan viimeisessä, harmaassa hämärässä niin kalvealta ja surun sortamalta. — Roosa kiersi käsivartensa hänen kaulaansa ja suuteli häntä. Sitten työnsi hän hänet lempeällä väkivallalla luotansa ja kiiruhti hiekkaista tietä myöten hovia kohti.

Kreivi ei koettanutkaan seurata häntä. Hän oli toivotonna. Hänen rakkautensa tuohon suloiseen olentoon, jonka ääni vielä kaikui hänen korvissaan, jonka lämpimän hengähdyksen hän vielä tunsu huulillaan, oli niin suuri, että se kävi hänelle tuskaksi. Hän olisi mielellään kiljahtanut kuin kuollon haavan saanut eläin. Ja mitä oli hän kaikella rakkaudellaan saanut aikaan? Hän oli hänelle — hänelle, jonka edestä hän olisi antanut verensä viimeiseen pisaraan saakka, jonka edestä hän olisi kärsinyt mitkä tuskat hyvänsä, olisi pilkannut pyöveliäänkin — hänelle oli hän nyt tehnyt vaan kuorman, joka oli hänen sydämmellään, vielä rakkaammaksi — ja sen oli tehnyt hän, hän, joka tänään aamupuolella oli tullut kaupungista, joka oli hullun tavoin kiiruhtanut hevoistaan, ollakseen niin pian kuin mahdollista Weissenbachissa; hän, joka hetkikaudet jo oli vaan miettinyt keinoja päästäkseen hänen lähellensä kertomaan hänelle lohdutuksen sanomaa, joka hänellä oli häntä varten valmiina!

Hän nojauti erään vanhan puun runkoa vasten, jonka latvassa iltatuuli kohisi, ja katsoi kankein silmin, tietämättään valuvien kuumien kyynelien läpi, vastassaan olevaan taloon, joka piiloitti hänen rakastettunsa. Vihdoin kavahti hän ylös ja peittyi puiston yöhön.

XX.

Kun Roosa astui huoneesen, oli jo melkein pimeä. Asuintuvassa ei palanut yhtään kynttilää; isä oli siis vielä kammarissaan. Roosan sydän tykytti, ajatellessaan juuri nyt isänsä eteen menemistä.

Omassa kammarissaan löysi hän Wengelmummon kätkyen vieressä istumassa.

"On vähäsen maannut, pikku enkeli", sanoi hyväntahtoinen vanhus, "nyt joi maitoa ja tuossa makaa se jo taas. Ja tässä vieressä on jo myöskin kaikki järjestyksessä".

"Mitä sinä sanot?" kysyi Roosa kummastuen.

"No, ettehän toki tahtone pitää lasta yksinänne, neiti Roosa! No, sitä puuttui vielä! Minä olen tuolla vieressä korjannut yhden vuoteen; kauan kyllä ei ole ketään siinä maannut. Ukkoseni ei minua kaipaa; ja vaikkapa kaipaisikin: neiti Roosaseni ei pidä yksinään nähdä lapsesta vaivaa. Nuoruus tarvitsee unta; minä valvon siis puolen yötä. Minusta on se helppoa, mikä neiti Roosastani kuitenkin kävisi vaikeaksi. Odottakaamme, neitini, kunnes oma vuoromme tulee; eikö niin? Olen myöskin jo tehnyt tulen uuniin. Kun se on kelvollisesti lämminnyt, kannamme vuoteen sinne".

Roosa ei juuri kovin vastustellutkaan Wengelmummon laitoksia. Hän oli jo edeltäkäsin luottanut kunnan vanhuksen apuun, joka, kuten hän tiesi, oli sangen kokenut ja taitava lapsenhoitaja. Ettei hän saisi pitää lasta edes luonaankaan, se ei ollut oikein hänen mieleensä; hän oli juuri sitä ajatellut erittäin hauskaksi. Mutta viisas vanhus hymyili ja arveli hänen saavan viereisestäkkin huoneesta kuulla kyllin kyllä pikku enkelistä.

"Mutta Roosa", sanoi vanhus, "mitä onkaan pistänyt isällemme päähän? Hän oli äsken täällä, kysyi

teitä ja sanoi lähtevänsä huomenna matkalle. Minähän en vielä tiedä siitä niin mitään".

Roosa säikähti. Isäkö lähtisi matkalle? Yksinkö ja huomennako? Mitä se merkitsi? Hän ei ollut tänään päivällisellä siitä vielä mitään sanonut. "Miten suuressa määrin olenkin kadottanut hänen luottamuksensa!" — Se oli Roosan ensimmäinen, surullinen ajatus.

Hän salasi vanhukselta niin hyvin kuin taisi hämmästyksensä ja läksi huoneesta. Pitkässä kapeassa käytävässä kohtasi häntä Wengel matkakirstu olkapäillä. Roosa häpesi kysyä: mihin sitä viet, Wengel? Pitikö hänen kuulla palvelijalta, mitä isä aikoi?

Hänen sydämensä tykki rajusti, kun hän seisoj oven edessä. Kaikki oli hiljaa. Sanomaton tuska valtasi hänet. Hän koputti; mutta avasi oven vastausta odottamatta.

Uunissa paloi kirkas tuli. Sen edessä seisoj isä kädet selän takana, nähtävästi ajatuksiinsa vaipuneena, sillä hän ei kuullut Roosan tuloa. Liekki — kuten Roosa nyt näki, oli se palavista papereista — valaisi kirkkaasti hänen kasvojaan ja vartaloaan. Terävä, vakava muoto näytti vielä terävämmältä ja vakavammalta tässä valossa, ja pitkä, hoikka ruumis vielä pitemmältä ja hoikemmalta. Ei koskaan ollut hän näyttänyt niin kunnioitettavalta, kuin nyt, ja Roosa tunsikin nyt taas sitä ylpeyttä, jonka isän koko olento hänessä aina vaikutti. Mutta sitte valtasi hänet syvä suru siitä, ettei hänellä ollut sijaa semmoisen isän sydämessä.

"Isä, rakas isä!"

Herra von Weissenbach kääntyi ravakasti.

"Ah, sinäkö se olet, Roosa", sanoi hän, "teitpä kauniisti, kun tulit. Minulla on tärkeitä puhuttavaa sinun kanssasi. Tahdotko käydä istumaan?"

Hän lykkäsi toisen noista suurista nojatuoleista uunin luota lähemmäksi tulta ja pyysi häntä sievällä viittauksella istumaan siihen. Itselleen veti hän toisen nojatuolin.

Paperit olivat palaneet; keveä tuhka kohoili ja liiteli hehkuvilla kekäleillä. Kolmehaarainen kynttiläjalka levitti kauempaa pöydältä ikkunan luota ainoastaan niukasti valoa suureen huoneeseen. Siinä ei tänään näkynyt jälkeäkään tavallisesta, melkein piinallisesta järjestyksestä. Koko joukko tavaroita oli yli ympäri hajallaan: kirjoja, paperia, matkakapineita, vaatteita — muiden muassa ritaripuku, jota isä oli pitänyt ainoastaan kerran, esitellessään kolme vuotta sitten tytärtänsä hovissa.

"Minä kuulin, Roosa", alkoi herra von Weissenbach, — "sinä olet ottanut ristilapsesi luoksesi. Saanko kysyä, tahdoitko sillä auttaa vaan nykyishetken pulaa, jota kyllä semmoisissa tapauksissa sattuu, vai oliko tarkoituksesi pitää lasta kauemminkin luonasi?"

"Minä en ole asiaa vielä arvellut, isä", sanoi Roosa; "lapsi ei voinut jäädä sinne, missä se oli, enkä minä tiedä ketään, jolle sen voisin uskoa. Se on avuton minutta; minä tarkoitan meittä, sillä siitä olen vakuutettu, ettet sinä tässä asiassa voi tuntea toisin kuin minä".

"Tiedät, että minä olen aina täyttänyt toivosi, jos se vaan on ollut minulle mahdollista", vastasi isä. "Mutta tahtoisin huomauttaa sinua suuresta edesvastauksesta, johon antaudut. En mitenkään tahdo moittia sääliväistä sydäntäsi! Myönnän myöskin, että sinulla on aivan erityisiä velvollisuuksia tätä lasta kohtaan. Mutta varustaudu jo ajoissa ottamaan kiittämättömyyttä hyvyytesi palkaksi. Meillä on pahoja kokemuksia tässä suhteessa; sekin mies, hän — sinä tiedät ketä tarkoitan — on myöskin vuosikausia syönyt meillä armoleipää. Minä en luule hänen sitä tässä äsköisenä iltana enää muistaneen".

Roosaa kauhistutti; hän muisti noita törkeitä silmiä, jotka tänään iltapuolella olivat kylän kadulla niin uhkaavaisesti häneen tuijottaneet.

"Kuitenkin", jatkoi herra von Weissenbach, "oli Anna lempeä ja ystävällinen; niin saatatpa ehkä kasvattaakin hänen lapsestaan itsellesi uskollisen palvelijan. Kaikissakin tapauksissa on lapsen hoidossa — minä pidän aivan itsestään ymmärrettävänä, että sinä ainoastaan, niin sanoakseni, otat ylitarkastajan toimen — sinulle työtä, jos tahdot mieluummin jäädä tänne".

"Minä näen sinulla olevan matkahankkeet mielessä, isä", sanoi Roosa surusta ja murheesta vapisevalla äänellä.

"Siitä minä pääasiallisesti tahdoinkin puhua kanssasi", sanoi herra von Weissenbach, hämmennellen koukulla hehkuvia hiiliä. "Matkani saattaisi mahdollisesti kestää vähän kauemmin; ja onhan silloin tarpeellista ilmoittaa sinulle kaikki asiat".

"Jumalan tähden, isä", huudahti Roosa, voimatta enää hillitä tuskaansa; "mitä aiot sinä? Oletko saanut manunn? Uskaltaisivatko he tosiaankin —"

"Heittäkö vanhan miehen vankeuteen? Minä pelkään, että se tapahtuisi aivan kohta; ja kun minua ei haluta antaa poliisien hakea itseäni isieni talosta, pidän parempana mennä itse vapatahtoisesti. Tehköt sitte minulle, mitä tahtovat".

"Mutta isä", huudahti Roosa, "eihän ollenkaan näytä siltä, että asiassa juuri nyt vielä mentäisiin pitemmälle. Päinvastoin ollaan varovaiset eikä tahdota enää lisätä nyt jo niin vallalle päässyttä tyytymättömyyttä. Ministeristöllä on työtä tuskaa pysytellessään vaan vallassa; se ei tahdo enää kiihoittaa vastapuolueen hyökkäyksiä, joita sillä ei enää ole voimia kestääkseen".

"Oletpa tullutkin, näen minä, viime aikoina suureksi valtioviisaaksi", sanoi herra von Weissenbach.

"Miksikä sen kieltäisin, isä", vastasi Roosa, "minä olen koettanut ymmärtää näitä asioita siitä saakka kun näin, miten suuresti ne vaikuttivat jutun menoon. Että valtiopäiväin kokoontumisen perästä on muutos tapahtunut, on varma asia. Siitä saakka on toimittu tässä asiassa yhtä hitaasti, kuin sitä ennen hätäiltiin. Silloin tahdottiin herättää pelkoa, nyt ollaan itse peloissaan".

"Luulenpa samaa lukeneeni jo kansavaltaisten sanomista", sanoi herra von Weissenbach. "Anna anteeksi tämä muistutukseni, se pääsi tahtomattani. Olisi myöskin sangen hullumaista kummastua nyt lausumistasi mietteistä. Sinä olet liian viisas ja nerokas tyttönen voidaksesi tehdä käytökseksi vastaisia johtopäätelmiä tai salliaksesi pään ja sydämen olla riidassa keskenään. Vaikkapa olisinkin toivonut sydämesi valinnee toisin ja että mietteesi sen mukaan olisivat toisaalle kääntyneet, niin olen minä siitä selvillä, ettei nyt, kun tämä kaikki on tapahtunut, pääasiassa ole mitään enää muutettavissa. Minun täytyy myöntää sinulle se jo senkin tähden, että minä pyydän sinulta samaa suoruutta ja oikeutta itseäni kohtaan. Minä voisin koettaa saada sinua uskomaan, että pakko ajaa minut sinun luotasi; mutta silloin en minä olisi aivan suora. Minä menen — mutta minä menen mielelläni; minä olen — sen tunnen liiankin syvästi — jo nauttinut osani elämän päiväpaisteesta; minä haluan jättää näytelmän, joka minusta on käynyt mielettömäksi ilveilemiseksi; minä tervehdin vankeutta haudan porstuana. Älä katsele minua niin tuijottavilla, kauhistuneilla silmillä, lapseni; enhän minä sano sinua syyksi onnettomuuteeni. Sinä olit aina uskollinen ja tottelevainen lapsi siihen hetkeen saakka, jolloin päätit — jolloin sinun ehkä täytyi päättää käydä omia teitäsi. Minä olen kokenut pidättää sinua; minä en ole voinut; niinpä mene rauhassa. Tulevaisuudestasi, kunnes itse toisin päätät, olen pitänyt huolen. Minä olen kirjoittanut tilan sinun nimellesi ja pidätin itselleni ainoastaan sen verran, mikä ylläpidokseni on välttämätöntä — siinä paikassa, mihin menen. Mitä jää jälkeeni, saat vapaasti käyttää omanasi; sen testamentin, joka sinut määräsi vasta kuolemani jälkeen perilliseksi, on uunin tuli hukuttanut ynnä ne kirjeet, jotka äitisi kerran minulle kirjoitti".

"Isä, isä!" huusi Roosa vanhuksen jalkoihin vaipuen. "Olethan isäni ja saatat kumminkin niin musertaa sydämeni! Jumalan tähden, isä, älä sysää minua niin luotasi! Älä tee sitä, minun ja itsesi tähden, älä tee! Se ei tuota sinulle mitään siunausta. Sinä sanot, että minä olen ollut uskollinen ja kuuliainen lapsi — minä olen vieläkin, mitä olin. Minä en ole hetkeksikään lakannut sinua rakastamasta, sinua kunnioittamasta; minä en muistele tuskia, joita kylmyytesi on minulle tuottanut; tiedänhän minä, miten paljon sinä itsekin olet siitä kärsinyt. Olkaamme taaskin, mitä ennen toisillemme olimme; se riippuu vaan sinusta, isä. Ota minut syliisi, sydämmellesi, kuten ennen teit. Isä, isä, ota minut taas lapsesesi!"

Roosa syleili isänsä polvia kyynelissä nyhkyttäen. Vanhus oihki ääneensä kuin kauhean tuskan vaivaamana; mutta hän oli jo kerran ennen nähnyt nuo vapisevat kiharat, tuon tärisyvän ruumiin sinä iltana, kuin kreivi oli heiltä lähtenyt — ja hän työnsi itkeväisen luotansa.

"Kuka oli se hämärä muoto, jonka kanssa sinä puoli tuntia sitte tulit puistosta, Roosa?" kysyi hän kovalla äänellä.

Roosa nousi pelästyneenä ylös ja työnsi kiharat silmiltänsä.

"Minä en ole vahtinut sinua, Roosa", sanoi herra von Weissenbach. "Minä kävin etsimässä sinua ensin kammaristasi ja astuin sattumalta ikkunan luo. Latojen välitse näkee nyt, kun puut paljastuvat, varjokäytävän pään ja — silmäni, tiedät, ovat hyvät".

"Ja vaikka ne vieläkin paremmat olisivat, isä", sanoi Roosa kohoten koko pituuteensa, "eivät ne olisi nähneet mitään, jota minun tarvitsisi hävetä. Minä menin puistoon, kun — kun olin kiivastunut erästä kohtauksesta — samapa se mistä; minulla ei ollut pienintäkään aavistusta siitä, että siellä tapaisin kreivin, jonka luulin olevan pääkaupungissa ja josta minä, hänen viimeksi meiltä lähdettyään, en ole nähnyt enkä kuullut mitään. Minä en tiedä, mikä hänet toi tänne; me olemme —"

"Jo riittää, jo riittää, Roosa", keskeytti hänet herra von Weissenbach.

"Ei sinun tarvitse puolustaida, sillä enhän minä ole syyttänyt sinua. Minä en tahdo tietää, mitä te olette keskenänne puhelleet. Vastaa minulle vaan yksi kysymys: rakastatko kreiviä?"

Roosan muoto sai hekuman punan ja seuraavana silmänräpäyksenä oli se vallan kalvea. Hän näki alastavutettujen luomiensakin läpi isänsä terävästi tarkastelevat silmät; hänellä oli synkkä tieto vastauksensa päättävästä tärkeydestä ja kuitenkin — oli se niin oleva.

"Rakastan, isä".

Hänestä kuului, kuin olisi toinen hyvin kaukaa lausunut nämä sanat. Hänen korvansa suhisivat; hän oli vähällä pyörtyä; hän ei enää kuullut, mitä isä sanoi; hän antoi vastustamatta isän taluttaa hänet ovelle, johon hän hänet jätti otsalle entisen tapansa mukaan suutelematta.

Vasta ulkona kapeassa käytävässä tointui hän niin paljon, että taisi ymmärtää viimeisen kohtauksen koko merkityksen ja vaivaloisesti kammariinsa hoiperrella. Näiden viime hetkien suuret mielen liikutukset olivat lopettaneet hänen voimansa. Hän taisi vaan vanhukselle, joka hänen ulkonäöstään kokonaan pelästyi, sanoa: "älä jätä minua; minä olen hyvin väsynyt; minun pitää panna tavarani kokoon, minä matkustan huomenna varhain isän kanssa". Sitten vaipui hän kalveana ja tunnettoman sohvalle.

XXI.

Vanha Wengelmummo oli kovasti pelästynyt, kun hänen rakas Roosasensa semmoisessa tilassa palasi isänsä puheilta. Hän ei ollut koskaan tahtonut uskoa, mitä hänen miehensä jo kaksi viikkoa joka päivä oli sanonut: "että jotain oli nurinpäin talossa". Mutta nyt näytti hänestäkin, ettei enää kaikki ollut niin kuin entiseen aikaan.

Uskollisen vanhuksen lihavia poskia myöten valui kyyneleitä, kun hän neitistönsä, sydänkäpyistensä, lastansa — sillä hän oli Roosaa hoidellut ihan hänen ensipäivistään saakka ja ollut, paitsi hänen hovissa olovuottaan, aina hänen luonaan — peitteli sohvalle, ensin pari kertaa turhaan koettuaan saada häntä ylös ja sänkyyn viedyksi. Kokenut vanhus näki kyllä, ettei se ollut mikään tavallinen tainnoksissa olo, vaan ainoastaan sikeä uni, jommoisen liian suuret liikutukset ja voimain ponnistukset tuottavat, joten hänellä siltä puolen ei enää ollut mitään pelättävää. Mutta sitä enemmän huolettivat häntä Roosan viimeiset sanat. Mikähän matka se nyt oli? "Minun pitää saada se selville", sanoi hän ja läksi huoneesta, missä häntä nyt juuri ei tarvittu.

Vähän ajan perästä palasi hän takaisin — hyvin vähän tyytyen tutkimuksiensa seurauksiin. Miehensä, jolta hän asiaa kyseli, oli hänelle vastannut tyyliä: "pidä vaan huolta omista naisen tehtävistäsi; minä tiedän kyllä itse omat tehtäväni", ja mitä muita semmoisia sanoja hän oli tottunut käyttämään hänen uteliaisuudestaan päästäkseen. Sitten oli hän jo ollut menemäisillään itsensä armollisen herran luo, mutta oikeaan aikaan juohtui hänelle mieleen, että mitä neiti Roosa ei ollut saanut selville, se kyllä häneltäkin jäisi auttamatta. Niinpä palasi hän asiansa toimittamatta ja suruisempana, kuin oli mennyt, takaisin "lastensa" luo.

Pitkö hänen tosiaankin panna tavarat kokoon, kuten neiti Roosa oli käskenyt. Saadaksensa tämä tärkeä kysymys ratkaistuksi, täytyi hänen välttämättömästi istuutua suureen nojatuoliin, jonka hän lapsikammarissa oli vetänyt uunin viereen, missä vielä valkea paloi. Siinä istuessaan joutui hän kohta niin syviin ajatuksiin, ettei hän enää nähnyt eikä kuullut mitään koko maailmasta.

Kauan sitte oli jo yö tullut, synkkä, myrskyinen yö. Roosan kammarin ikkunaa vastapäätä ladon katolla kirisi ja narisi viiri aina kovemmin ja hirveämmin kuin hurjassa tuskassa. Roosa kuuli sen puoliuunessaan, josta hän jo kotvasen oli turhaan koettanut herätä. Hänestä kuului kuin huutaisi lapsi: Roosa, Roosa! ja sitte taas kuin huutaisi isä kumealla äänellä käytävän päästä: Roosa, Roosa! Ja isä tuli kynttilä kädessä käytävää pitkin, ja mitä lähemmäksi hän tuli, sitä kirkkaammaksi kävi aina valo, niin että se viimein peitti isän ja täytti koko huoneen.

Epätoivon ponnistuksella hoiperteli Roosa ylös. Valo, jonka hän oli nähnyt, olikin todellinen — koko huone oli valoisa. Mutta valo tuli ulkoapäin — pihasta — Roosa hyppäsi ikkunaan. Suuri Jumala! hovi paloi. Ladon päätyseinän yli, joka oli puistoon päin, kohosi kirkas liekki korkealle ja punaiset kielet pyrkivät tuulen ajamina asuinhuoneeseen.

Peloittava näkö saattoi Roosan aivan kerrassaan selvenemään. Todellisuuden pelko ei ollut mitään unen luonnottoman kauhun rinnalla. Hän meni viereiseen huoneeseen, missä Wengelmummo yhä vielä makasi nojatuolissa, kasvot uuniin päin, mutta heräsi Roosan hiljaisimmasta nykäsemisestä. "Osoitappa nyt rakastavasi minua, rakas mummo. Hovi on tulesa; minä menen herättämään isää. Sinä jäät lapsen

luo, äläkä jätä sitä hetkeksikään. Minä palaan kohta".

Roosa juoksi käytävään; isän kammarissa ei ollut mitään tulta; mutta isänsäkään ei ollut siellä; kapineet olivat entisellään, hajallaan yli ympäri; vuode oli koskematta.

Kauhistava ajatus välähti Roosan aivoissa, mutta ainoastaan kuin salama, joka ei sytytä. Niin ei voinut olla.

Hän lensi kuin siivillä taas takaisin, alas rappuja, alakertaan, asuintupaan. Kiiruusti avattuaan oven, näki hän isän.

Hän istui etunojaisillaan avaamattoman pianon edessä, pää molempain käsien nojalla, ja makasi. Hänen vieressään pianolla oli kynttilä sammumaisillaan. Hän ei kuullut Roosan tuloa; Roosan täytyi, häntä herättääkseen, laskea kätensä hänen olkapäälleen ja sanoa hiljaa hänen nimensä.

Vanhus kohotti päänsä. Roosa näki hänen poskillaan jälkiä äsken itketyistä kyynelistä.

"Mitä nyt, Roosa?" kysyi hän aivan muinaisella, lempeällä äänellään.

Uni oli hetkeksi poistanut nykyisyyden; mutta nykyisyys ei antanut ryöstää oikeuksiaan. Huone oli paljon valoisampi kuin Roosan kädessä olevasta kynttilästä saattoi olla. Vanha maanviljelijä tiesi ikkunaan päin kääntymättäkin hovinsa olevan tulella.

Samalla kuului jo kylän kadultakin hätähuuto ja yövartijain torvien puhallukset.

Valkean vaara ja vartijan huuto näyttivät vanhukselle tuottavan hänen paraat voimansa takaisin. "Jää sinä huoneisiin, Roosa", sanoi hän, "sinä et voi ulkona kuitenkaan mitään auttaa, Pane tavarasi kokoon; hopeakalut, koristukset ja mitä muuta et mielelläsi tahdo jättää tulen uhriksi, ja sitten mene minun kammariini; tässä ovat kirjoituspöytäni avaimet; laatikossa vasemmalla puolen — tiedäthän — ovat tärkeät paperini. Ja nyt, työhön!"

Turhaan koetti Roosa pidättää häntä.

"Pitääkö minun seista rauhassa ja katsoa, miten isieni talo palaa pääni päällä?" sanoi hän malttamattomana, samalla kun hän, niin nopeasti että Roosa pelästyi, veti ylleen päällysnutun, jonka hän aina jätti esihuoneeseen, ja pani vieressä olevan lakin harmaille hiuksilleen. "Pitääkö minun muihin kunnianiimiini saada ehkä vielä lisäksi: murhapolttaja?"

Näin sanoen kiiruhti hän ulos.

Vanha Wengel tuli hänelle pehtorinasunnostaan vastaan. Vartijan torvi kuului jo kauempaa. Jo kolkutettiin ulkoapäin porttiakin, josta, Wengelin se avattua, tuli joukko sillä välin kokoontuneita ihmisiä.

"Hyvää iltaa, naapurit", sanoi herra von Weissenbach kohottaen lakkiaan, "minä kiitän teitä jo edeltäkäsikin hyvästä avustanne. Niin, se on oikein; portti ihan selälleen, ja kaikki miehet riviin ojalle asti, vettä on siinä nyt kylläksi!"

Niin läksi vanhus, ja ihmiset tekivät, miten heitä käskettiin, mielellään, mikä kyllin selvästi osoitti, mitä kunnioitusta "armollinen herra" heissä yhä vielä vaikutti. Ei kukaan uskaltanut olla seuraamatta hänen käskyjensä, eipä edes niitä vastustaakaan, ja kun muutamia minuuttia myöhemmin kylän kaksi ruiskua hovin pihaan saapuivat, asettui ruiskumestarikin, jota koko kylä pelkäsi hänen rikkautensa ja röyhkeytensä vuoksi, armollisen herran käskettäväksi, niinkuin se olisi ollut aivan itseselvä asia.

Ja tosiaankin saattoivat ihmiset huoletta tehdä niin. Ei kukaan olisi osannut suuremmalla tarkkuudella ryhtyä tarpeellisiin varokeinoihin kuin herra von Weissenbach. Voimakkaana ja vakavana astui hän kuin nuorukainen joukon seassa, milloin tänne, milloin tuonne seisattuen, huutaen ja kehoittaen äänellä, jonka heleä kaiku kuului kohinan ja rätinänkin yli.

Mutta tulen ja myrskyn yhdistynyttä vimmaa ei näyttänyt mikään ihmisvoima jaksavan pidättää. Alussa oli liekki pyrkinyt palavan ladon katon ylitse asuin-kartanoon, mutta jo muutaman minuutin perästä kääntyi tuuli ja ajoi pyöriskelevät kipunajoukot muiden piharakennusten katoille. Täällä lehahti liekki ja tuolla ja tuolla, sammuen ja taas syttyen, ensin punaisena kielenä, sitten keltaisena roihuna kuin uunista äkisti lieskahtaen; väliin hypäten jonkun huoneen yli ja kohta sitte jääneen tieronkin polttaen; kuten peto, joka laumassa raatelee. Kohta oli koko hovi tulella, paitsi varsinaista asuinkartanoa; ladot, tallit, pehtorin huoneus olivat jo tulen omina; myrsky heitteli kokonaisia tulikeriä korkealle ilmaan suuria puiston puita kohti, jotka olivat aivan rakennusten tasalla, ja joista jo useampia oli tulellakin. Metelin seasta saattoi kuulla varisten tuskaisen raakkumisen; mutta liikuttavampaa oli katsella valkokyyhkysii, jotka olivat päässeet lakoistaan ja nyt sinne tänne savupilvessä lentelivät ja

huienneina, hoiperteleвина syöksyivät liekkeihin, ikäänkuin kuolemaa etsien.

Myrsky oli niin voimakas ja tuli levisi niin nopeasti, että koko hovi näytti olevan yhtenä ainoana liekkiä, vaikka ladosta, mistä tuli oli alkanut, oli vasta pää tuleessa. Herra von Weissenbach oli sentähden kääntänyt kaiken huomionsa toiselle puolelle, sitäkin huolettomammin, kun likeisistä kylistä oli tullut useampia ruiskuja ja asettunut ladon ja kylän väliselle kapealle tielle, joten tältä puolen ei ollut mitään pelättävää, jos vaan tuuli pysyi paikoillaan. Mutta juuri kuin oli huomattu muiden rakennusten joutuvan auttamattomasti tulen omiksi ja osa niistä jo oli hajonnut, kääntyikin tuuli. Silmänräpäyksessä oli lato, jonka ulkopää enää vaan vähän hehkui, ilmitulessa, ja liekit pyrkivät kattoa pitkin asuinkartanoon. Jos se sai tuleen, oli onnettomuus arvaamaton, sillä siitä käsin olisi tulella ollut esteetön tie läheisiin taloihin, ja silloin olisi se vapaasti levinnyt koko kylään. Asuinkartanon ja palavan ladon välillä oli noin viidenkymmenen jalan levyinen tyhjä paikka. Tähän kokoutui nyt ihmisten taistelu riehuvaa tulta vastaan. Yksi juuri äsken tullut ruisku asettui tähän ja juoksutti yhdessä kadulla olevien ruiskujen kanssa pitkää, paksua vesisädetään ladon päätyseinään ja katolle sekä samoin asuinkartanon katolle, joka jo paikoittain alkoi hehkua. Mutta siitä näytti vaan tuli saavan ikäänkuin uutta eläkettä. Vastustamattomasti levisi hehku kauemmaksi; jo hyppivät kirkkaat liekit ahnaasti seinän yli asuinkartanoa kohti.

"Seinä on alasrevittävä", huusi yksi viimeisen ruiskun mukana tulleista miehistä. Hänellä näytti olevan käskyvalta toisten yli.

"Ei kukaan enää uskalla mennä ylös", sanoi toinen.

"Niinpä minä menen", sanoi ensiksi puhunut.

Heti tuotiin pitkät tikapuut. Mies nousi ylös, hampaissaan hienonen nuora, jonka toiseen päähän oli vahvat rautavitjat solmittu. Hän viskasi nuoran yhden hirren ympäri; alhaalla olevat vetivät hänen käskystä; vitjat nousivat ja mies kiinitti niiden päässä olevan koukun hirteen. Tämä kaikki oli käynyt niin sukkelasti, että oli tuskin ehditty vitjojen toiseen päähän valjastaa vahvat hevoset, jotka olivat tuoneet viimeisen ruiskun ja vielä höyryten seisoivat hovin pihalla. Mutta vaikka tuli jo irroitteli hirsiiä toisistaan ja liekit pehmittelivät saumoja, eivät nuo vahvat elukat kuitenkaan voineet voittaa vastustusta. Vielä pari hevosia! ja vielä pari! Hevoset väentelivät ruoskimisesta, jolla niiden voimaa korkeimmalleen saatettiin; vitjat narisivat; hirsii, johon koukku oli kiinitetty, erosi liitteistään; sen perästä putosi suuri osa seinääkin alas. Mutta vielä oli kylläksi jälellä tuottamaan vaaraa. Ensimmäinen, toivoakin paremmin onnistunut koe yllytti toiseen. Ja viivyttelyminen oli vaarallista. Jos saatiin toinenkin puoli päätyä vielä revityksi, niin voivat ruiskut nähtävästi päästä tulen herroiksi, kun se silloin oli supistettu määrättyyn tilaan.

Toistamiseen nostettiin tikapuut pystyyn, toistamiseen kiiruhtaa mies ylös, liekkien ympäröimänä, jotka pudonneista hirsistä hetkeksi vielä enemmän elatusta saaden korkealle hypähtelivät. Kuitenkin saa hän koukun kiinnittäneeksi valitsemaansa paikkaan. Tuskin oli tämä tapahtunut, kun alhaalla olevaiset, juurikuin olisivat äkkiään mielipuoliksi tulleet, rupeavat ajamaan hevosia, huolimatta miehestä, joka vielä horjuvilla tikapuilla ylhäällä riippuu.

Nyt tulee juuri herra von Weissenbach, joka toisella puolen toimien nyt vasta on saanut kuulla asuinkartanon vaarasta. Hänen vanhat tarkat silmänsä näkevät kerrassaan koko tilan, ennen kaikkia miehen vaaran tikapuilla. Hän juoksee tikapuiden ja hevoisten väliin paukkuvain vitjojen alle, kädellään osoittaen miestä tuolla ylhäällä ja huutaen miehille alhaalla, jolta kuin mielettömät hevosia hakkaavat, pyytäen heitä odottamaan, kunnes toinen on pelastunut. Mutta liian myöhään. Roiskaen murtuvat hirret ja putoavat pihalle, ja niiden kanssa tikapuut sekä mies. Hirsiiä putoilee herra von Weissenbachin ympärille, joka kuin ihmeen suojelemana jää eläväksi ja nyt kumartuu onnettoman yli, jonka kaatuneet tikapuut ovat viskanneet hänen jalkainsa eteen. Hän laskee polvilleen, ja nostaa verisen pään ylös, pyhkii hiukset pois musertuneelta otsalta. Toiset kiiruhtavat hänen luokseen ja ottavat pudonneen hänen sylistään. Herra von Weissenbach nousee ylös ja sanoo: "Hän on kreivi von Lengsfeld; viekää hänet heti huoneesen ja juoskaa hakemaan lääkäriä!"

Sen saa hän vaan sanonneeksi. Sitten suhisee hänen korvissaan; mustaan yöhön peittyä kaikki, mitä hän näkee ympärillään, ja tainnoksissa putoo hän ympärillä seisovain käsiin. —

Roosa oli täyttänyt isänsä käskyn levollisuudella, jota hän itsekin ihmetteli.

Hänen ainoa surunsa oli, että isä voisi innossaan saada jonkun vahingon; mutta mitä voi hän tehdä? Isä ei saattanut jäädä pois taistelusta, joka ulkona riehui luonnon voimia vastaan hänen omaisuudestaan — sen ymmärsi Roosa. Niinpä ei jäänyt hänelle muuta neuvoa kuin valmistautua pahintakin kestävänsä. Vanhan Wengelin ja piian avulla vei hän isänsä jo täytetyt kirstut alas etuhuoneesen, josta ne voitaisiin vaivatta viedä parempaan turvapaikkaan. Sitten meni hän omaan kammariinsa, otti mummolta lapsen, että hän voisi mennä asuntoonsa korjamaan omia tavaroitaan.

Mutta siitä ei vanhus tahtonut kuulla puhuttavankaan. "Palakoon mitä hyvänsä", sanoi hän, "teidän talossanne koottuja ne ovat, niinpä palatkootkin teidän talonne kanssa. Täällä on minun paikkani, ken tietää, mitä tapahtuu".

Roosan täytyi myöntyä vanhuksen tahtoon, joka oli yhtä innokas neitisensä palveluksessa kuin huolimaton omassaan, ja oli jo ennen Roosan palaamista koonnut hänen vaatteensa, vähäiset koristeensa ja mitä muuta arvokkaampaa oli. Kaikki huomasi Roosa jo tehdyksi. Lapsen oli vanhus, ettei mitään viivytystä sattuisi, ottanut vuoteesta, käärinyt viittaaan, ja kanteli sitä nyt monenmoisesti hyräillen edestakaisin huoneessa. Roosa astui ikkunan eteen tarkastaakseen palon levenemistä.

Kartanon ja palavan ladon välisen paikan täytti päiväkirjas valo. Nyt juuri valjastettiin hevosta toista kertaa vitjojen eteen. Roosa ei tiennyt ensin, mitä se merkitsisi, kunnes hän, silmällään seuraten vitjoja, huomasi miehen, joka riippui palavan päätyseinän vieressä korkeilla tikapuilla. Kauhustus väritytti häntä. Matka oli liian pitkä hänen voidakseen tarkoin tuntea miehen muodon; mutta mitä hän siitä näki, ja erittäinkin vartalo, joka näkyikin sangen selvästi kirkasliekkistä pohjaa vasten, täyttivät hänen sielunsa peloittavalla aavistuksella. Hän seisoo kädet ristissä, silmät suorastaan julmaan näkyyn tuijottavina, voimatta liikahtaa tai edes äännähtääkään. Silloin näkee hän tikapuiden kaatuvan ylenpäin, näkee miehen heilahtaen syöksyvän alas; — hän kiljahtaa raivoisasti, rientää niin nopeasti, kuin jalkansa kantavat, ulos huoneesta, käytävän yli, rappuja alas. Juurikuin hän saapuu alimmalle portaalle, kannetaan kahta hengetöntä ruumista esitupaan ja lasketaan ne siinä oleville matkakirstuille, joko hetkisen levähtääkseen tai kun ei tiedetä, mihin heidät olisi vietävä. Roosa syöksee esiin. Aavistuksessaan ei hän ole pettynyt. Tuossa on kreivi! ja — pyhä Jumala! — isä, kuollon kalveana, jääkylmänä, silmät puoleksi sulkeuneina — kuollut.

Roosa seisoo kuin salaman tapaamana. Sitten käskee hän rauhallisella, kaiuttomalla äänellä viedä isän ja kreivin asuintuvan viereiseen kammariin, jossa hovin pitkä ja leveä sohva ainakin ensitarpeessa kelpasi vuoteeksi.

XXII.

Pilvisenä koitti aamu tämän kauhuyön perästä. Puoliyön jälkeen oli — ensi kerran tänä syksynä — satanut lunta. Tuosta valkoisesta hunnusta kohosivat kaksin verroin kamalina mustat savuavat rauniot. Hovi oli kokonaan rauennut poroksi; jokainen piti puoli ihmeenä, että asuinkartano oli jäänyt vahingoittumatta, ellei muutamia pilkkuja katolla ja seinissä sekä muutamia särkyneitä ruutuja lukuun oteta. Ei enää ollut mikään salaisuus, miten tuli oli alkanut. Että se oli sytytetty, siitä oltiin jo yöllä yksimieliset, ja nyt tiedettiin jo sen tekijäkin. Hovin yläpuolelta, hovin syvästä ja lakkaamattomain sateiden vuoksi nyt tavallisuuttakin vesirikkaammasta ojasta, joka juoksi puiston ja ketojen välitse ja maantien toisella puolen laski Weissenbachiin, löydettiin eilisillasta saakka jo kaivatun Punaisen Hirven isännän ruumis. Hän oli viime aikoina monistellen sanonut "tahtovansa vielä kostaa armolliselle herralle hänen ylpeytensä". Vielä eilispäivänä oli hän juovuksissaan paljon pahempiakin uhkauksia puhunut. Hänen taskustaan löydettiin sitten vielä, tarpeettomasti kyllä, useampia täysiä tulitikkuloutia sekä rikkilankaa ja tulukset. Varmaankin tahtoi hän työnsä tehtyään ja hovin taa hiivittyään hypätä ojan yli, siten päästäkseen vapaasti toiselta puolelta kylään palaamaan; mutta olikin luiskahtanut taikka hypännyt liian vähän eikä sitten juovuksissaan voinut nousta ylös. Toiset arvelivat hänen tahallaan lopettaneen elämänsä; jonka hän rappioisten asiainsa vuoksi kuitenkin olisi saanut viettää velkavankeudessa.

Suurempaa tai ainakin sydämmellisempää osanottoa herätti herra von Weissenbachin ja kreivi von Lengsfeldin kohtalo. Saatiin kuulla heidän molempain vielä elävän, vaan olevan hengen vaarassa; kreivi oli kokonaan musertunut ja vanha herra raivosi kovassa kuumeessa. Suuresti surkuteltiin neiti Roosa raukkaa, joka oli hyväsydämmisyydessään ottanut juuri onnettomuuden päivänä Anna vainajan lapsen vielä vastuksikseen, ja hänen täytyi nyt nähdä silmänsä eteen isänsä ja sulhasensa kuolevan. Että kreivi oli neiti Roosan sulhanen, se tieto oli yht'äkkiä levinnyt ympäri kylän. Kuka sen oli pannut alkuun, ei tiedetty, mutta muutamat sanoivat niin puhutun ensin Lengsfeldissä; pastori oli siellä muka sanonut: mahdotonta se ei olisi.

Roosan itsensäkin korville saapui siitä maine. Kylän naiset, jotka todellisesta osanottavaisuudesta — sillä Roosaa rakastivat sekä vanhat että nuoret — tai ehkä uteliaisuudestakin, saadakseen siten muka tietää, miten hovissa jaksettiin, tarjoilivat apuansa, kyselivät sulhon vointia. Roosa ei sitä vastustanut; hänestä oli yhdentekevää, mitä ihmiset sanoivat. Hän kiitti ystävällisesti tarjotusta avusta, mutta sanoi hyvin tulevansa toimeen omine palvelijoineen.

Kaikista suurin ja tärkein apu oli tänä onnettomuuden aikana vanhasta oivallisesta kylän lääkäristä. Hän oli ollut matkalla ja jo palaamassa Weissenbachiin, kun hän näki tulen, joka hänen laskunsa mukaan oli hovissa. Heti oli hän käskenyt kuskin ajamaan niin nopeasti kuin suinkin voi, ja niin oli hän pari minuuttia onnettomuuden perästä noussut hovin portin edessä vaunuistaan. Kun nyt ladon kaaduttua luultiin päästävän tulesta voitolle, voitiin vaaratta jättää sairaat asuinkartanoon; huomattiinpa vielä heti jo ensi tarkastuksessa, ettei kreiviä enää saattaisikaan muuttaa. Veren vuoto useammista haavoista päästä oli ollut liian runsas. Kumminkaan eivät nämä eikä vasemman solisluun taittuminen ynnä moni muu kova kolaus näyttäneet kokeneesta lääkäristä niin vaarallisilta kuin täräys, jonka aivot olivat kärsineet. Silmänräpäyksessä ei voitu mitään päättäväistä sanoa.

Tuskinpa oli vähemmän huolettava vanhan herran tila. Vaikka tenhottomuus, johon hän ruumiin ponnistuksista ja niiden liikutuksista perin uupuneena oli vaipunut, poistui, ei hän kumminkaan tullut tuntoihinsa. Hänet oli lääkärin käskystä kannettu ylös omaan huoneeseensa ja pantu vuoteelle sill'aikaa kun kreivin haavoja sidottiin. Siten oli tehty, mitä ensi hetkellä voitiin. Sillä välin ratsasti kreivin ratsupalvelija noutamaan kaupungista muutamia lääkkeitä, joita ei sattunut olemaan lääkärin kotivarastossa, ja kutsumaan toista lääkäriä.

Vielä ennen päivän tuloa saapui pääkaupungista lääkäri, hovineuvos ja Weissenbachien kotilääkäri, milloin he kaupungissa oleskelivät. Hän neuvotteli pitkän aikaa virkaveljensä kanssa, sanoi sitte Roosaa kiitellen olevansa aivan tyytyväinen hänen toimiinsa; herra von Weissenbachille samoin kuin kreivillekin olevan kyllä vaaran tarjona, mutta kumminkin toivovansa parasta ja kaikissakin tapauksissa tulevana vielä päivän kuluessa, jos toinen tai toinen huononisi. Hän kysyi, oliko neiti von Weissenbachilla mitään asiaa kuninkaallisille korkeuksille, jotka varmaankin osanottavaisesti surevat sattunutta onnettomuutta.

Roosalla ei ollut mitään asiaa kuninkaallisille.

Hiljainen, pahintakin kestävä rohkeus täytti nuoren tyttösen sielun juurikuin jumalallisella tulella. Kynelettömin silmin, kalveana, mutta muuten näennäisesti rauhallisena jakoi hän käskyjään hiljaisella, selvällä äänellä tai toimitti sukkelasti ja varovaisesti lääkärin määräyksiä. Naisellista heikkoutta ja neuvottomuutta nimeksikään osoittamatta auttoi hän häntä ensi hetkinä, jolloin hän juuri apua tarvitsikin. Tuo kunnon mies, joka pahimmissakin tiloissa osasi laskea leikkiä, nimitti häntä herra apulaiseksi ja sanoi Aeskulapiuksen [muinaisten Kreikkalaisten lääkärijumala] hänessä kadottaneen erinomaisen oppilaan. Olipa Roosalla aikaa vielä käydä katsomassa kasvattiansakin, joka nyt uskollisen piian vartioimana makasi, kun Wengelmummo ja Roosa pitivät sairaista huolta.

Hyvätahtoinen lääkäri jäi koko yöksi sairaiden luo ja läksi vasta aamun koitteessa kotiinsa saadakseen muutamiksi hetkiksi lepoa, jota hän kovin tarvitsikin. Hän koetti saada Roosaa samoin käymään levolle, koska muka Wengelmummo ja kreivin palvelija (ymmärtäväinen ja luotettava, Lengsfeldistä kutsuttu mies) kuitenkin kylliksi pitivät huolta sairaista; mutta Roosa sanoi olevansa vielä kyllin voimakas ja tahtovansa odottaa, kunnes hänen vuoronsa tulisi.

Niinpä pysyi hän valveilla, ja istuen milloin isän milloin kreivin vuoteen vieressä näki aamun hämärtyvän. Wengelmummo vanhan herran luona ja palvelija kreivin kammarissa torkkuivat istuimillaan; mutta Roosasta tuntui, kuin täytyisi hänen valvoa, kunnes päätös kaikesta saataisiin, sitten vaipuakseen rakastettujensa kanssa ikuiseen uneen. Hänellä ei ollut mitään toivoa heidän parantumisestaan; monestipa tunsu hän sitä tuskin haluavansakaan. Eihän hänen elämänsä harhasokkelosta ollut kumminkaan muuta tietä kuin kuolema. Ja pitkö hänen jäädä eloon, haudata isä ja puoliso — ja elää edelleen juurikuin ei mitään olisi tapahtunut, ikäänkuin olisi vaan pari kelloa seisattunut? Tämä ajatus näytti hänestä pelkurimaiselta, häpeälliseltä, vahvan sielun arvoa alentavalta.

Mitä voi isä itse paremmin toivoa kuin kuolla nyt, ennen murhenäytelmän viimeisen näytöksen alkamista? Roosa vapisi ajatellessaan, että isää, hänen herätessään tunnottomuudestaan, saattaisi tosiaankin odottaa vangitsemiskäskey, jota hän jo niin kauan oli pelännyt.

Olisikohan kreivistä kuolema nyt hyvin tuskallinen? Hän oli alkanut tänä aamuna hourailla ja Roosaa tuntematta sekä hänen nimeään mainitsematta lakkaamatta vaan puhellut hänestä ja hänen kanssaan; oli nimitellyt häntä, jonka kuva liihoitteli hänen ajatuksissaan, suloisimmilla rakkauden imarrusnimillä ja kerran toisensa perästä vakuuttanut rakastavansa häntä, vaikka hän piinasi häntä vielä kovemminkin kivuilla; ja sitten oli hän taas itkien kysynyt, miksi hän niin runteli hänen päätänsä, kun oli jo hänen sydämmensä musertanut? Roosa oli silloin pannut kätensä hänen kuumeiselle otsalleen ja siitä oli hän heti rauhoittunut.

Niin kului pitkä, pitkä yö.

Aamu tuli ja parin tunnin perästä hyvä lääkärikin. Hän huomasi sairaiden tilan paremmaksi kuin oli toivonutkaan. "Herra apulainen" oli ihmeitä tehnyt; hänessä voisi itse Aeskulapiuskin oppia. Sitten

suuteli hän tyttösen kättä ja pyysi ystävällisellä vakavuudella häntä tottelemaan lääkärin toiveita ja neuvoa ja menemään levolle. Hänellä oli muka, mikäli hän tiesi, muutamia tunteja aikaa ja hän tahtoi itse niin kauan pitää ylitarkastajan virkaa.

Roosan mentyä huoneeseensa, varustausi lääkäri vielä kerran tutkimaan kreivin tilaa. Se oli noiden monien loukkauksien vuoksi sangen vaivaloinen tehtävä, ja lääkäri toimitti sen suurella huolellisuudella ja ankarimmalla rehellisyydellä. Mutta mitä pitemmälle hän ehti, sitä tyytyväisemmäksi kävi hänen alussa epäilevä muotonsa; vihdoinkin tutkisteli hän keuhkoja ja sydäntä; taputti sitten mieltymyksellä korkeaa, leveää rintaa, pani työnsä lopuksi nuuskaa ja murisi itsekseen: "tällä kertaa olemme siis vielä sillä lailla päässeet; mutta tosiaan olisikin vahinko ja suru semmoista oivallista paria. Kunpahan vaan saisimme vanhan herran yhtä pitkälle! Hän koettaa parastansa meitä vastaan, se on selvää, ennakkoluuloisuudesta, valtiollisesta kiihkosta ja mustasukkaisuudesta; enemmän mustasukkaisuudesta. Ei tahtoisi antaa pois tyttöä; uskon sen; vaikeaksi kävisi minullekin, jos isä olisin. Ei ole ollut lapsia ikäpäivinäni; onkin viisainta; ei siitä kuitenkaan olisi mitään hyötyä".

Jo aikaisin aamupuolella, vielä Roosan maatessa, ajoi lääkärin suureksi ihmeeksi hovineuvos jo taaskin pihaan aivan lumipuhtaana, sileänä, kohteliaana! kuten ainakin, ellei vielä kohteliaampana. Hän oli tullut kuninkaallisten korkeuksien erityisestä käskystä; heidän puheillaan oli hän tänään ollut tavattoman varhain ja oli tavannut heidät hyvin säikähtyneinä Weissenbachissa tapahtuneesta onnettomuudesta, jonka he jo olivat saaneet kuulla. Herttuatar oli kohta mennyt työhuoneeseensa kirjoittamaan neidille; kammarihusaari kyllä kohta saapuu kirjeen kanssa. Kreivinkin kohtalo koskee heihin erittäin likeisesti, kun he eivät mielellään voisi tähän aikaan tulla toimeen valtiollisetta neuvonantajattaan.

Lääkäri oli kovin ihmeissään tästä virkaveljensä viimeisestä ilmoituksesta. Hän itse oli kunniallinen kansavaltalainen, vaikk'ei juuri mikään teräväjärkinen valtioviisas. Mikäli hän tiesi, oli vastapuolueen taistelu ministeristöä vastaan vielä yhtä kiivas kuin ennenkin. Hän sai nyt kuulla, että kreivi, ministeristön eilisaamuna pyydettyä ja saatua virkaeronsa, oli saanut toimekseen muodostaa uusi ministeristö; että hän itse oli kyllä puolestaan luopunut tästä kunniaa, mutta oli kuitenkin innokkaasti auttanut sen toimeensaamista, kunnes hän eilen perästä puolen päivän oli lähtenyt kaupungista, levähtääkseen muutamia päiviä maatiloillaan. Kuninkaalliset korkeudet surkuttelevat kreivin onnettomuutta sitäkin enemmän, kun hän, vaikka vastapuoluelainen, olisi aatelisherrana ollut sangen sopiva välittäjäksi hovin ja uuden porvariministeristön välillä. Muuten tahtoi hän (hovineuvos) vielä sivumennen mainita, että herttuatar oli muun muassa sanonut olevansa hyvin pahoillaan loruista, joita ihmiset puhuvat herra von Weissenbachin mahdollisesti tapahtuvasta vangitsemisesta, ja ilolla voivansa vakuuttaa, ettei asiassa ole vähintäkään perää.

Niin puheli hovineuvos, hymyili, näytteli valkeita hampaitaan, ojensi virkaveljelleen pehmeän, hyvin hoidetun kätensä, nousi vaunuihinsa, kääriytyi peitteihinsä ja läksi. Hyväluontoinen lääkäri maltoi tuskin odottaa Roosan heräämistä, voidakseen hänelle kertoa nämä sangen tärkeät tiedot. Kummastukseksi huomasi hän, neljänneksen kuluttua tavatessaan Roosan, hänen jo tietävän kaikki. Kirjeessä, joka tänä aamuna varhain oli tullut kaupungista, mutta kiireessä jäänyt tähän saakka avaamatta ja lukematta, oli asianajaja muutamilla riveillä kertonut tärkeimmät seikat ja erittäin maininnut, ettei herra von Weissenbachia millään tavoin hätyytettäisi. Asianajaja sanoi ilolla voivansa herra von Weissenbachille ilmoittaa, että tämä aavistamattoman onnellinen käänös sekä yleensä valtioseikoissa että erittäin pankkijutussa oli kaikkien mielestä luettava kreivi Lengsfeldin ansioksi, joka, kuten hän oli kuullut, on sangen hyvä ystävä herra von Weissenbachin kanssa.

Kreivi oli siis jo eilen illalla tiennyt kaikki; miksi oli hän ollut vaiti? Tahtoiko hän karttaa Roosan kiitosta? toimittaa asiansa yksin? liianko ylpeä ottamaan avukseen mitään tunnetta, joka ei koskenut häntä itseään?

Roosa pelästyi huomattessaan taas uudestaan miehen ylpeyden itsekkään jäykkyyden; kuinka oli yhdistys, sovinto mahdollinen niin taipumattomien kesken?

Mutta nyt oli kysymys rakastettujen elämästä tai kuolemasta. Kreivi raivosi haavakuumeessa ja isä makasi puoliavoimin silmin, äänettömänä, melkein päikkumattomanakin vuoteellaan, kuten näytti, aivan huomaamatta mitään, mitä hänen ympärillään tapahtui.

Kuitenkin olivat hänen aivonsa liaksikin työssä. Herättyään tunnottomuuden syvästä yöstä, oli hän ensin kuin tyhjästä ilmasta kuullut äänen yhtämittaa vaan sanovan: "älä tee sitä, älä tee sitä, minun tähteni, itsesi tähden, älä tee!" Hän mietti ja mietti, mitä hänen ei pitäisi tehdä. Hän ei päässyt sen perille, vaikka hän hyvin tiesi, että se, mitä hänen ei pitänyt tehdä, oli sangen tärkeätä ja suuren edesvastuun alaista. Sitten kysyi hän itseltään: kukahan sitä vaan aina sanookin? Milloin oli se Roosan ääni, milloin sanoi sitä kreivin Roosalle lahjoittama kello, joka seisoi hänen vuoteensa vastapäätä pesukaapin päällä. Ei ollut mahdollista päättää, oliko se Roosa vai kelloko, joka siinä, sekunniksikaan taukoamatta, sanoi: "älä tee sitä, älä tee sitä, minun tähteni, itsesi tähden, älä tee!"

Sitten oli hän jo mielestään tehnyt sen, mitä ääni kielsi häntä tekemästä; hän oli mielestään jo kadottanut Roosansa; ja silloin olisi hän lakkaamatta itkenyt; mutta hänellä ei ollut enää silmiä, vaan kaksi kuumaa kuulaa, jotka hän oli ampunut päähänsä harmista ja surusta, kun oli ajanut luotaan Roosansa. Hän ei voinut itkeä, vaikka rintaansa hirveästi ahdisti ja hän Jumalalta rukoili kyyneliä. Ääni ei nyt enää sanonutkaan: älä tee sitä, älä tee sitä, vaan: paha isä, paha isä! Selvimmin ja kovimmin sanoi sen kello; kun Roosa sen sanoi, kuuli hän aina: rakas isä, rakas isä! ja se rauhoittikin häntä vähäsen. Sillä koska Roosa hänelle puhui, niin eihän hän silloin vielä ollut häntä jättänyt, ja kun hän ei vielä ollut häntä jättänyt, niin voihan vielä kaikki käydä hyvin.

Mikä voi käydä hyvin?

Kreivillääkin oli siinä tehtävä; mutta mikä? Kello tiesi sen vallan hyvin, vaan ei sanonut. Aina kun hän tuli tähän kysymykseen, sanoi se ihan selvästi: tik-tak, tik-tak; ja aina vaan: tik-tak, tik-tak, tik-tak, niin että nuo tuliset kuulat päässä polttivat kuin hehkuvat hiilet.

Tyhmä kello tyhmine tikutuksineen! Niin! Jospa kreivi ei olisi kuollut! Vaan olihan hän itse nähnyt hänet kuolleena jalkainsa edessä; hän ei kyllä tiennyt missä tai milloin; mutta se oli päivän selvä asia, että kreivi oli kuollut; vai eikö hän sitte ollut?

Hän lienee lausunut tämän kovasti, sillä ääni — ei kellon, vaan Roosan — sanoi: "ei, rakas isä, ei hän ole kuollut".

Kummallista! miten selvään hän kuitenkin uneksi! Hän oli nähnyt Roosan kasvot aivan silmäinsä edessä ja tuntenut hänen huultensa suutelon. Ja siinä oli häneltä tipahtanut pari kyyneltä silmistä hänen otsalleen juuri siihen, missä nuo tuliset kuulat olivat, jotka hänelle niin kauheita tuskia tuottivat. Kyynelistä olivat kuulat vähäsen jäähtyneet; se teki niin hyvää. Jospa lääkäri nyt tahtoisi ottaa ne pois, niin ei se varmaankaan olisi hyvin vaikeata.

Missä oli sitte kreivi, jos hän ei ollut kuollut?

"Tässä talossa, alhaalla asuintuvan viereisessä huoneessa".

Näitä sanoja ei puhunut Roosa, vaan Wengelmummo. Miten voisikaan Roosa puhella hänen kanssaan, kun hän oli alhaalla kreivin luona. Mistä asti ovat he olleet naimisissa toistensa kanssa? — "Ei vielä nytkään!" — Mitä vielä, miksi sanoa tuommoista valhetta vanhalle miehelle? Kuulat hänen päässään olivat hänelle tuottaneet paljon enemmän tuskaa kuin ajatus, että kreivi ja Roosa olivat mies ja vaimo; kerranhan Roosankin oli mentävä naimisiin, ja hyväpää olikin, että lääkäri otti häneltä kuulat päästä ja hän siitä kuoli.

Neljästoista päivä tuon onnettoman yön perästä oli käsissä. Lääkäri oli sanonut Roosalle, että käänös oli tapahtuva isän sairaudessa, ja että hän joko heräisi syvästä unesta, joka jo oli kestänyt neljäkolmatta tuntia, tai nukkuisi edelleen kuollon uneen.

"Minä puhun teille, rakas neiti", sanoi lääkäri, "niin suoraan, että tämmöisissä tapauksissa valitettavasti harvoille miehillekään voi niin puhua; mutta teillä onkin enemmän ymmärrystä ja rohkeutta, kuin mitä minä puolestani useimmissa miehissä olen huomannut. Antakaa vielä kerran minulle kätenne".

"Te olette oivallinen tyttö", jatkoi hän. "Te voisitte saada pahimmankin ihmisvihaajan taas uskomaan ihmisissä vielä olevan ihmisyyttä. Sallikoon taivas teidän kerran tulla niin onnelliseksi, kuin te jalo ja hyvä olette!"

Roosan silmät täytyivät kyynelillä. Hän ei ollut koko tänä aikana vielä kertaakaan itkenyt, mutta tämän kunnan miehen koristelemattomasta osanottavaisuudesta näki hän omat kärsimisensä kuin peilistä.

"Rohkeutta, rohkeutta, pikku urhoni", sanoi lääkäri, joka oli päätä pienempi kuin Roosa; "emme me vielä ole joutuneet tappiolle taistelussa; olemme jo puoleksi voitollakin, sillä hän tuolla alhaalla (he puhelivat nimittäin silloin Roosankin kammarissa) on kuukauden perästä niin terve, että vaikka hänen täytyykin vielä kotvasen kantaa vasempaa kättään nauhassa, hän saa oikean kyllin vapaaksi, pitääkseen sillä erään nuoren naisen ainaseksi kahleissaan. No, no, hyvä neitiseni, eihän teidän tarvitse siitä minuun suuttua; kreivi on kyllä pitänyt huolta siitä, että hänen lähellään olevat, joihin hän kaikeksi onneksi voi luottaa, ovat saaneet tiedon hänen sydämensä tilasta, ja sitte, nähkääs! on asialla vakavampikin, sangen vakava puolensa, ja se se juuri onkin, josta nyt, teidän suosiollisella luvallanne, tahtoisin puhua. Minä olisin ollut hyvin välinpitämätön teidän olostanne ja elostanne, jos minulta olisi jäänyt huomaamatta, ettette te viime aikoina ole eläneet isänne kanssa tuossa kauniissa muinoisessa sopusoinnussa. Nyt saattaisi isänne kuolla tuntoihinsa tulematta. Silloin te ajattelisitte, että hän ei olisi

rauhassa eronnut teistä, ja se levittäisi murheen hunnun koko teidän vastaiselle elämällemme. Minä tahtoisin jo nyt varoittaa teitä semmoisesta väärästä johtopäätöksestä. Tuommoiset sairaudet eivät useinkaan ole ainoastaan luonnon kokeita vahingollisten aineiden poistamiseksi ruumiista, vaan yhtä paljon ovat ne sielun ponnistuksia kadotetun muinoinen sopusoinnun takaisin voittamiseksi. Kuka taitaa sanoa, eikö isänne, taas elämään herättyään, muistele kaikkia, mikä häntä viime aikoina kiusasi, kuin pahaa unta? Kuolema elimellisellä (ruumiin) alalla on aina täydellisesti syihin perustuva; mutta sielun alalla on se monestikin ikäänkuin odottamaton tappion huomaaminen elämän päättämättömistä taskukirjoista, tappio, joka kääntää kaikki nurin. Ja nyt tulkaa, hyvä neitiseni! Minä toivon, kuten jo sanoin, parasta, mutta tämmöisissä tapauksissa tarvitsee valmistautua kestämään mitä hyvänsä".

Lääkäri piti Roosaa kädestä heidän astuessaan pitkän käytävän läpi herra von Weissenbachin huoneeseen. Wengelmummo nousi tuoliltaan vuoteen vierestä antaakseen tilaa lääkärille.

Tämä koetteli sairaan valtasuonta, kosketteli hänen otsaansa ja rintaansa ja kääntyi sitte hymyillen Roosaa päin, joka oli tutkivaisesti tarkastellut hänen muotoansa.

"Ellei käy aivan vastoin tieteen ja kokemuksen merkkiä", sanoi hän, "niin ei meillä ole enää mitään vaaraa".

Roosa vaipui takaisin tuolilleen, jolla hän oli istunut, peitti käsillään kasvonsa ja itki hiljaa.

Lääkäri nousi ylös, silitti hänen kaunista kiharatukkaansa ja sanoi:

"No, no, pikku urhoni! pitäähän osata onneakin kestää!"

XXIII.

Hyväntahtoisen lääkärin ennustus, että isä, jos taudin käänne kävisi onnellisesti, olisi heräävä toisena miehenä, oli käynyt kummallisella tavalla toteen. Ken hänet näki paloyönä suorana seisomassa tai pitkin askelin kävelevän joukon keskellä ja jakelevan käskyjään selvällä, kovalla äänellä, olisi häntä tuskin enää tuntenut. Hänen harmaa tukkansa oli näinä muutamina viikkoina muuttunut lumivalkeaksi; hänen muotonsa oli kadottanut paljon entisestä tylydestään ja ankaruudestaan; hänen äänensäkin oli saanut pehmeämmän soinnun. Ja kun hän nyt, pitkään nahkoitettuun nuttuun käärittyinä, istui nojatuolissa uunin edessä, ei hänen vartalonsakaan näyttänyt läheskään niin muhkealta kuin ennen, päinvastoin monesti hyvinkin vanhentuneelta.

Mutta hänen mielensä ei ollut enää kuten ennen kiihkoisten aaltojen ajelema; vihan juoni, joka ennen pienimmästäkin syystä paisui, oli nyt kuin kokonaan kadonnut hänen valkealta, korkealta otsaltaan; hänen luonteensa koko hyvyys ja lempeys ilmaantui niin, että kaikki, nekin, jotka eivät ennestään häntä tunteneet, sitä ihmettelivät, ja Roosa siitä monesti heltyi kyöneleihin.

Hänen henkinen voimansa oli nopeasti uudistunut; näyttipä se liekki nyt vielä kirkkaammasti, loistavammasti palavan. Kumma kyllä, oli hänellä varsin vähän kysyttävää, sillä hän oli kaikissa sairautensa unelmissa ja hourimisissa luonteensa koko sitkeydellä säilyttänyt muiston todellisuudesta ja osannut aivan hyvin järjestellä toisten vastaukset hänen osittain hyvinkin kummallisessa muodossa lausuttuihin kysymyksiinsä. Utta oli hänelle vaan ministeristön kukistuminen ja sen vaaran poistuminen, joka häntä viime aikoina oli uhannut. Kumminkin teki tämäkin häneen paljon pienemmän vaikutuksen, kuin Roosa oli luullut. "Minä olin valmis kestämään mitä hyvänsä; ja mitä ministeristöön tulee, niin jäähän paraskin asia tappiolle, kun sitä niin huonosti puolustetaan; saatikka sitte tämä, joka ei ollenkaan, kuten nyt hyvin huomaan, ollut moitteeton".

Enimmän kaikista kummasteli Roosa, ettei isä ollenkaan halunnut nähdä ystäväänsä, pastoria, vaikka hän ennen sairauttansa näytti niin hyvin viihtyvän hänen seurassaan. Ja kun eräänä päivänä sanomalehdet kertoivat, että hänen korkea-arvoisuutensa Lengsfeldin pastori, viimeisen yleisen kirkolliskokouksen kuuluisa puhuja, oli kutsuttu asessoriksi suureen naapurivaltioon ja että hän oli kohta lähtevä uuteen toimeensa, sanoi isä hymyten: "toivoisinpa, Roosa, sen tapahtuneen kaksi vuotta sitte; minä olisin tosin silloin paljon vähemmän pelaellut korttia, mutta en olisi myöskään tarvinnut kärsiä sitä nöyryytystä, että semmoinen kerskaaja, niin älytön veijari sai minua niin kauan vetää nenästä. Hän imarteli minua ja aina vaan imarteli, ja minä vanha narri otin kaikki vaan todeksi. Sitten käänsi hän lehteä ja puhui minulle kuin avuttomalle kerjäläiselle. Eikä hän sinultakaan ansainnut mitään kiitosta, Roosa".

Roosa ei katsonut sopivaksi puhua siitä sen enempää tai ollenkaan kertoa isälle viimeisestä kohtauksestaan pastorin kanssa.

Aivan erinomaista ja kaikista, paitsi ehkä Roosasta, ihan selittämätöntä mieltymystä osoitti herra von Weissenbach vanhaan kelloon. Hetkikaudet saattoi hän istua nojatuolissaan uunin ja kellon välillä kuuntelemassa sen hiljaista käyntiä. "Kello on ajan edustaja", sanoi hän kerran Roosalle, "ja aika on meidän kaikkien opettaja. Minä olen tuon kellon raksutuksesta oppinut paljon enemmän kuin kaikista kirjoista koko elinaikanani — tahtoisin kyllä, että olisin aikoinani lukenut enemmän —. Elämä ei ollut opettanut minulle viisautta eikä kärsivällisyyttä eikä edes sitäkään, että kullakin asialla on oma aikansa".

Tästä puheli hän usein.

"Me olisimme onnellisemmat, Roosa", sanoi hän kerran, "jos sitä emme koskaan unhottaisi. Se on toisin sanoin lausuttuna sama katoavaisuuden laki, jonka alaiset kaikki ja me kaikki olemme. Valtakunnat hajoavat, kansat katoavat, ihmissuvut pyöriivät kuin puron laineet. Kaikki muuttuu. Ja kuitenkin, Roosa, on tässä ajan ja ilmiöiden vaihtelevaisuudessa yksi pysäyskohta; ankkuri, joka ei petä, valo, joka ei sammuu — se on rakkaus, Roosa. Minä olen koettanut kääntää sydäntäni sinusta — onnistumatta; minä olen tahtonut kuolla, ja olen jäänyt eloon. Elää ja rakastaa sinua, hyvä, jalo lapseni — minä näen nyt, minusta on se aivan sama asia".

Valtiolliset seikat, joita hän ennen oli innolla seurannut, eivät häntä enää viehättäneet.

"Niissähän minä olen kadottanut omaisuuteni, rauhani, tyytyväisyyteni", sanoi hän; "minä olen vanha mies, enkä enää siis voi tappiotani parantaa; minun täytyy hoitaa hyvästi sitä vähää, mitä minulla on jäljellä. Minua ilahuttaa nyt enää ihmisissä vaan se, mikä heitä yhdistää ja aina taas kokoo: ihmisrakkaus, sydämmellinen ja uhraavainen osanottavaisuus. Kun sinä iltana naapurit tulvailivat pihaani ja auttoivat toinen toistaan ja kaikki minua kuin suuri veljesjoukko; kun näin, miten köyhät päiväpalkkalaiset, joilla ei ole mitään kadotettavaa laajassa Jumalan maailmassa ja joiden taas toisena aamuna varhain täytyi mennä kovaan, vähäpalkkaiseen työhön, miten he koko pitkän kylmän syksy-yön heiluttelivat kovettuneita käsiään, kuin tekisivät he työtä hengen edestä — silloin vannoin minä siitä hetkestä saakka luopua kaikesta ylpeydestäni ja kopeudestani ja pitää ihmisiä ainoastaan veljinäni. Ei, Roosa, vie ne vaan pois, ne sanomalehdet! Ratkaiskoot he vaan asiansa keskenään; minä olen kyllin kauan huutanut: ristiin naulitkaa, ristiin naulitkaa! hosianna, hosianna! ja voin nyt palata itseeni ja antaa kirjavan, meluavan joukon kulkea omin teitään ohitseni".

Kreivistä ei Roosa ollut näinä ensi päivinä puhunut. Hän oli mietiskellyt paljon, miten hän sopivimmin ilmoittaisi isälle, että kreivi jo viikkokausia oli ollut heillä ja vielä saisi viikkokausia viipyäkin kylmän, myrskyisen ilman vuoksi, joka teki hänelle lyhyenkin matkan mahdottomaksi. Miten ihastuikaan hän, kun isä eräänä aamuna sanoi: "olihan meillä ennen tapana puhella toisillemme, mitä me toimittelimme. Miksi et kerro, miten pikku kasvattisi kanssa tulet toimeen ja miten kreivi jaksaa?"

Siitä päivästä saakka kyseli hän säännöllisesti kreivin vointia, toivotti hänelle nopeaa parantumista ja käski Roosan erittäin sanoa hänelle, että hän piti kunnianansa saada pitää talossaan vieraanansa sitä miestä, jonka uljasta rohkeutta hänen oli kiittäminen talonsa pelastuksesta.

Kahdeksaan päivään astui nyt Roosa ensikerran kreivin huoneeseen. Hän oli niin kauan, kuin oli välttämätöntä, hoitanut häntä ja valvonut hänen vieressään kuin apua tarvitsevan lähimmäisen, kuin rakastetun, jonka elämä oli hänestä omaansa kalliimpi. Hän olisi sydämmensä tunteisina nähden sittenkin, kun ensimmäinen ja pahin vaara oli ohi, pitkittänyt hoitoansa; mutta isän tila vaati suurinta säästämistä ja teki siis sen mahdottomaksi. Täytyihän Roosan alusta pelätä, että isä inholla hylkäisi käden, joka samalla kreiviäkin hoiteli.

Kreivi koetti Roosan tullessa kohota istualtaan nojatuoliltaan; mutta heikkoutensa oli niin suuri, että hän heti vaipui takaisin. Roosa kiiruhti hänen luokseen. Hän tarttui terveellä kädellään (vasen oli nauhassa kannettava) hänen käteensä, veti sen huulilleen ja painoi sitte silmiään vasten, joista valui kyyneliä.

"Antakaa anteeksi tämä heikkouteni, Roosa", sanoi hän; "mutta minä olen teitä niin äärettömästi halunnut nähdä. Joka kerta kun kuulin keveän käyntinne ja rakkaan sulo äänenne, ajattelin minä: hän tulee, tulee luoksesi; mutta aina vaan petyin. Minä luulin: minä en teitä koskaan kiittäisi siitä, että te olette kuin hyvä enkelini vartioinut minua, kun tässä makasin auttamattomana kuin lapsi. Minä tiesin aivan hyvin, että te olitte luonani; kaikista tuskistani ja raivoistani huolimatta tunsin teidän suloisen läsnäolonne. Miksi olette hylänneet holhottinne? Mutta ei, Roosa, minä en tahdo moittia teitä ja uudestaan osoittaa olevani kiittämätön, itsekäs ja vaateliias. Olenhan minä teille suuressa, niin suuressa kiitollisuuden velassa".

"Samoin kuin minä teille", sanoi Roosa.

"Ei niin", vastasi kreivi, "minulla on nyt ollut kylläksi aikaa miettiä, ja minä tiedän tuskin, miten onkaan, mutta moni kohta näkyy minulle nyt aivan toisessa valossa. Ainoastaan te ette, te ainoa, ylevä, verraton, te itse. Minä rakastin teitä siitä hetkestä saakka, kun silmäni teidät ensikerran näkivät; nyt kunnioitan minä teitä. Te olette minulle opettanut oikean rakkauden, todellisen rakkauden, joka on kärsivällinen ja ystävällinen, joka ei hurjistu, ei vihastu, ei etsi ainoastaan omaa hyötyänsä. Olisinko minä, jos rakkauteni olisi ollut todellinen, voinut tuona viime iltana erota puoli suuttuneena teistä? Sydämmessäni sanoin teitä, joka olette itse rakkaus, ahdasmieliseksi, tunteettomaksi? Minä luuiin sitä joksikin suureksi ansioksi, että tein, mitä itse nimitin velvollisuudekseni. Ikäänkuin se ei olisi jokaisen tehtävä; ikäänkuin ollenkaan olisi mikään ansio tehdä velvollisuutensa, kun ei sen ohessa hyväksytä toisten velvollisuuksia. Minä en ole teidän velvollisuuksianne hyväksynyt. Minä en ymmärtänyt teidän voivan rakastaa minua ja kumminkin täytyvän tässä onnettomassa taistelussa jäädä isänne puolelle; minä en käsittänyt, että sellaisen sydämmen, kuin teidän, rakkausrikkautta on mitattava toisenlaisella mitalla tai ettei sitä ollenkaan taideta mitata, sillä se on ääretön. Minä olin mustasukkainen rakkaudesta, joka teidät kiinnitti isänne, samoin kuin minä olisin ollut armeliaisuudesta, joka teidät saattoi säälimään köyhää orpolasta. Minä olin hullu; nyt en enää ole; minä haluan vaan voivani osoittaa teille, etten se enää ole. Minulla ei ollut mitään toivoa saattavani koskaan astua isänne taloon. Nyt on se kumminkin tapahtunut vastoin hänen, vastoin minun tahtoani. Jos järkeni voisi ymmärtää, sanoisin, että korkeampi voima on meidät taas saattanut yhteen. Olipa miten olikin, korkeampi voima on, johon uskon koko sielustani, vaikka se ei olekaan kyllin suuri sitä käsittämään; se voima on rakkaus, joka teistä säteilee loppumattomana, rakkaus, jonka minä teissä näen kauneimmassa todellisuudessaan elävänä edessäni".

Kreivi oli puhunut nämä viimeiset sanat liikutuksesta vapisevalla äänellä. Hän vaikeni hetkiseksi ja sanoi sitte hymyillen:

"Minä olen näinä päivinä usein ajatellut erästä kohtausta elämässäni, josta minä harvoin puhun, koska se kuuluu sydämmeni kauneimpiin muistoihin, joita sopii näyttää ainoastaan rakkaimmille ystävilleen. Tottumuksesta en ole sitä pikkukertomusta maininnut teillekään, vaikka kyllä olisi sopinut. — Minä olin eräällä metsästysretkellä tahtomattani ja tietämättäni kovimmalla tavalla loukannut erästä jaloa Maurilaista. Kuolema oli minulla varma, jos joutuisin hänen käsiinsä. Minä jouduin — kuumetautisena. Matkalla erämaan läpi olin jo puoli päivää riippunut tunnottomana hevosen selässä. Iltasilla olivat matkatoverini neuvottomina, avuttomina jättäneet minut tuntemattoman Maurilaisen teltin eteen. Neljä viikkoa raivosin minä kuumeessa, uhraavaisella huolellisuudella hoidettuna, holhottuna jalopeuran luolassa, joka minut olisi musertanut, jos olisi vaan tavannut paljaan taivaan alla. Vasta parattuani ilmoittauksi hän minulle eikä laskenut minua, ennenkuin oli lahjoittanut minulle paraimman hevosesensa — saman, jota te olette niin usein ihmetelleet, Roosa. — Kaunis ja totuellinen on tuo Lessingin lause: 'kaikissa maissa on hyviä ihmisiä'. Ja, Roosa, minä luulen että niin ei voi sanoa ainoastaan kaikista maista, vaan kaikista säädyistä ja kaikista puolueistakin sekä uskonnollisista että valtiollisista. Taistelua ei voi välttää; mutta pitäisi pusertaa rehelliseksi tunnetun vastustajan kättä ennen taistelua ja ainakin taistelun jälkeen. Minä tahtoisin pusertaa isänne kättä, Roosa, ennenkuin jätän hänen talonsa".

"Sen saattekin tehdä", sanoi Roosa ja toivon iloinen hymy leikkitteli hänen suloisen suunsa ympärillä; "mutta ennenkuin lähдете meiltä, pitää teidän olla terve, ja että tulisitte terveeksi, on teidän oltava yksin. Lääkäri sanoo: 'yksinäisyys ja ikävä ovat paraat sairaan hoitajat'".

Kynnykselle seisattui hän vielä kerran ja nykäytti päätään jäähyväisiksi. Hänen lähdettyä huoneesta tuntui kreivistä taivas äkkiä pimentyvän.

XXIV.

Tästä päivästä alkoi Roosalle uusi, iloisten toiveiden aika. Ulkona ulvoi kylmä joulukuun tuuli ja lumisiukaleet tanssivat; vaan hänen sydämmessään oli kevät. Eivät mustat palorauniotkaan, jotka yhä vielä näkyivät valkoisen lumipeitteen alta, vaikka niitä oli paljon poisikin vedetty, eikä kartanon ympärille levinnyt kolkkouskaan voineet herättää hänessä katoavaisuuden ja kuolon ajatuksia. Kauniimpi maailma kuin tuo ulkona oleva muodostui hänen rinnassansa. Musiikki kaikui hänen korvissaan, hänen sydämmessään. Usein oli hän kuulevinaan juhallisten sävelten jumalallisen äänen ilmoittavan ihmiselämän syvimpiä salaisuuksia; usein ja useammin leikkitelevät suloiset säveleet hänen ympärillään, kaikki, kaikki vaan kertoen kirjavista kukista, kevätilmasta ja lämpimästä päiväpaisteesta.

Ja päiväpaisteiseksi muuttui hänen kauttaan tuo synkkä kartano peitettyine ikkunoineen; vanha Wengelkin, jonka ei kukaan ollut vielä nähnyt nauravan, oli aivan kuin nuorentunut ja hän käveli nopeammin kuin koskaan ennen portaita ylös ja alas; hänen vaimonsa sanoi hänen hiljaiseen laulelevan vaatteita puhdistellessaan. Se oli kuitenkin niin kummallista, ettei sitä kukaan tahtonut oikein uskoa.

Niin, valoisaa oli vanhassa kartanossa, ja epäilemättä levisi tämä lempeä valo Roosasta. Kaikki tottelivat jo hänen katsettaankin. Mihin hän tuli, toi hän rauhaa ja iloa; ken vaan kuuli hänen soinnukkaan sydämmellisen äänensä, hengitti vapaammin ja keveämmin. Hän itse oli ehkä vähän kalveampi kuin ennen, ja siitä ehkä näyttivätkin hänen silmänsä vielä suuremmilta ja loistavammilta. "Te tulette joka päivä kauniimmaksi, neiti Roosa", sanoi vanha leikkikäs lääkäri, ja samaa ajatteli kreivikin, vaikka hän ei sitä sanonut, ja samaa arveli isäkin, seuraten häntä aina katseillaan, mihin hyvänsä hän huoneessa liikkui. Vaan kaunein oli hän aina pitäessään "lastansa" sylissään. Tuo pikku olento, sievine kasvoineen ja hänen ikäisekseen sangen ymmärtäväisine, sinisine silmineen, oli suuri ilo Roosalle ja alituisen, hyväluontoisen kiistan esine hänen ja Wengelmummon välillä, kun viimeainittu sanoi neidin kasvattavan lapsen pahatapaiseksi, kuten hän jo oli koko maailman kasvattanut. Roosa oli tuonut lapsen isälleen, ja tätä oli se kummallisesti liikuttanut; hän oli näyttänyt sitä kreivillekin, vaan kun tämä katseli paljon enemmän lapsen pitäjää kuin lasta, sanoi hän häntä tunnottomaksi raakalaiseksi.

Kreivi saattoi jo suurella vaivalla kävellä ympäri huonetta, jopa mennä toisiinkin, ja hän puhui Roosalle, jota hän nyt näki joka päivä, useasti aikomuksestaan muuttaa Lengsfeldiin. Roosa liikahutti joka kerran olkapäitään sanoen, että kreivi kyllä sai vapaasti tehdä, mitä tahtoi, mutta lääkäri oli vielä tänään sanonut, ettei hän voinut vastata tällaisessa ilmassa matkustamisen seurauksista, ja isä ihan selvästi toivoi nähdä kreiviä ennen poislähtöä, mutta ei nyt vielä voinut häntä ottaa vastaan, kun tunki olevansa siksi vielä liian heikko.

Kreivi kumarsi ja sanoi: "isänne toivo on minulle käsky". Eikä näyttäneenkään olevan hänestä kovin vaikeata tämän käskyn täyttäminen.

Niin saapui joulunaatto.

Herra von Weissenbach oli monistellen muistuttanut Roosaa laittamaan toki tälläkin kertaa, kuten ennen, joulupuun asuintupaan. Wengel olikin Roosaa kääntänyt hakannut kauneimman ja solakimman nuoren kuusen puustosta ja asettanut paikalleen, ja Roosa oli sen koristanut kirjavilla kukilla, omenilla, pähkinöillä, sokerileivillä ja kultapaperilla, mitä kauneimmin taisi. Lääkäri oli tavannut hänet tätä tekemästä ja sanonut veitikkamaisella tavallaan, että hän varsin hyvin tiesi, mitä joululahjaa Roosa toivoi; mutta mitä kummaa kreivi toivoikaan, sitä ei hän voinut kuolemukseen arvata. Roosa sanoi: "ehkäpä vielä juohtuu mieleenne; mutta vaikka ei juohtuisikaan, niin ette kuitenkaan saa jäädä tänne tulematta tänä iltana; isä pyytää sitä erittäin".

Roosa sanoi tämän iloisimmalla äänellään; kumminkaan ei hän voinut hillitä jonkinmoista levottomuutta, joka kasvoi sikäli kun pimeys ulkona lisääntyi. Hän oli järjestellyt ne komeat lahjat, jotka kreivi oli määrännyt Wengelvanhuksille ja piialle sekä palvelijalleen, ja sovitellut omat yksinkertaiset antimensa; hän oli sytyttänyt kynttilät, ja kaikki loisti nyt juhlakorisuudessaan, ja hän oli yksin huoneessa — silloin tuli hänen sydämmensä äkisti niin murheelliseksi, että hän heittäisi vanhaan nojatuoliin, jossa isällä oli ennen tapana istua, ja heltyi kyynelisiin.

Kreivin kammarin oven liikkuminen saattoi hänet hypähtämään. Kreivi ja isä astuivat sisään käsikkäin ja heitä seurasi hyvä lääkäri kokonaan noiden molempain korkeain vartaloiden peitossa. Roosaa koko ruumis vapisi; isän ylpeät silmät olivat kosteat; kreivi näytti sangen kalvealta, ja hillitsi ainoastaan vaivalla syvää liikutustaan. Roosa oli kyllä unelmisissaan jo nähnyt molemmat rakastetut sovitettuina, olipa hän aavistanut, että joulu juuri oli tuova tämän sovinnon, mutta kun hän nyt isän sylistä laskeusi kreivin rinnoille, oli hänestä kuin ei olisikaan aavistanut mitään, ei tiennyt mitään tämän hetken värisyttävästä suloudesta. Lääkäri pyyhki silmiään, tempasi sitten pöydältä Roosaa vierestä suuren hopeakellon, avasi oven ja soitti niin, että ne neljä, jotka sykkivin sydämmin istuivat kyökissä (Wengelmummo lapsi käsivarrellaan) luulivat vanhan kartanon nyt taaskin olevan tulossa. —

* * * * *

Kirkas talviyö on alkanut. Taivaalla loistavat ikuiset tähdet kummallisen kirkkaasti; hiljaisena lepää maa lumipeitossaan. Kylässä ei liiku ketään, ei mitään; vielä on kappale aikaa ensimmäiseen kukon lauluun. Sieltä täältä kiiluu heikko valo matalista ikkunoista, muuten lumen ja tähtien valoa vaan.

Hiljaisen kylän läpi kulkee vartija. Hän huutaa tuntia ja laulaa:

On jouluyö niin hiljainen
Nyt valvoo joukko enkelten,

Ei missään huolta, murhetta;
Nyt vartijaa ei tarvita.
Nyt rakkaus vaan loistaa
Ja kaiken pahan poistaa.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK HOVIN ROOSA ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE

THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE

PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any

work on which the phrase "Project Gutenberg" appears, or with which the phrase "Project Gutenberg" is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase "Project Gutenberg" associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than "Plain Vanilla ASCII" or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original "Plain Vanilla ASCII" or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, "Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation."
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain "Defects," such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the "Right of Replacement or Refund" described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS', WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a

considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.